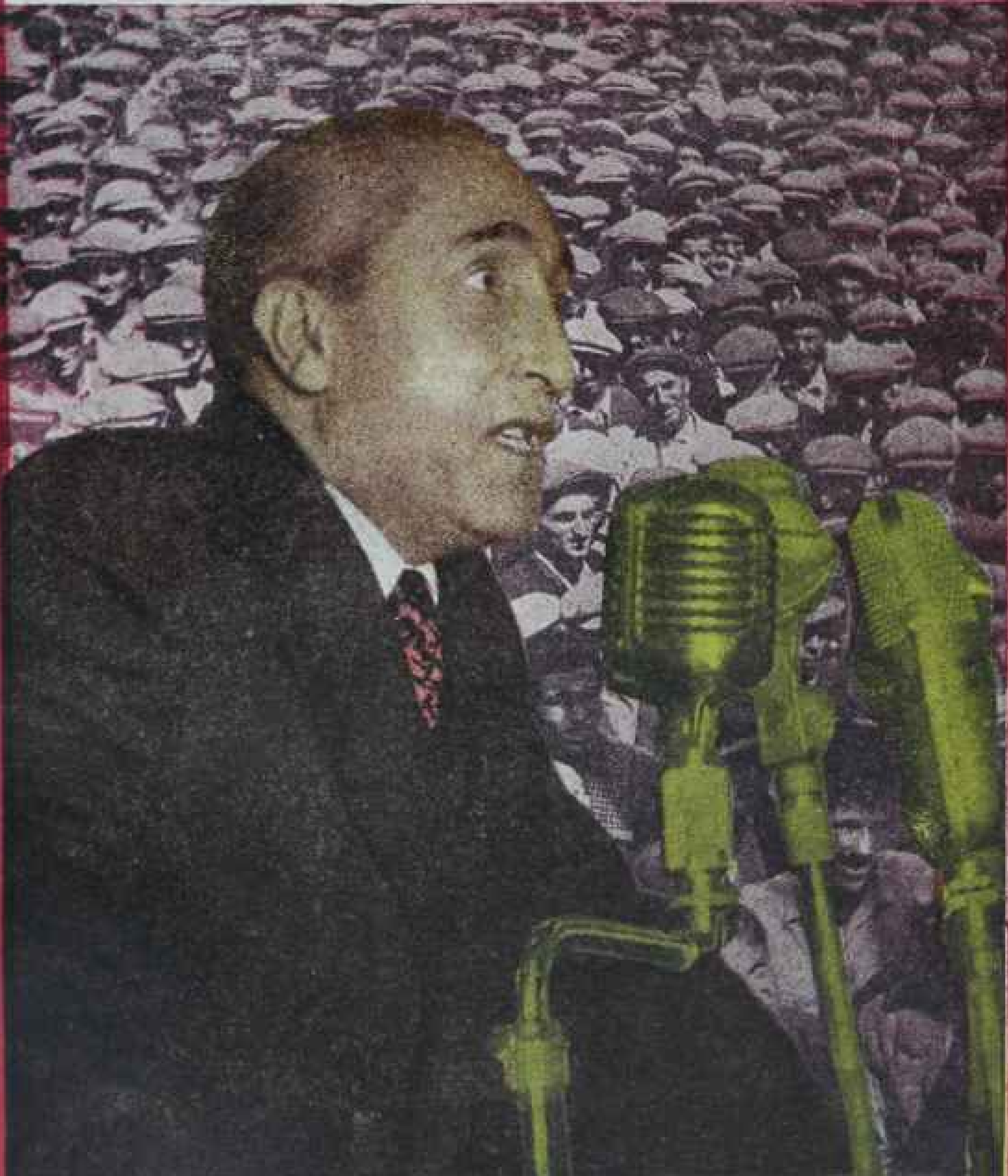
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

DENİZCİLİK BANKASI

A N K A R A   Ş U B E S İ

A ç ı l d ı

ZENGİN PARA İKRAMİYELERİ
DIŞ VE İÇ SEYAHATLER

Ayrıca umumî keşidelere iştirak hakkı

Her 50 liraya bir kura numarası

T e l e f o n l a r

Müdüriyet : 20712

Servisler : **20713**

Deniz Yolları **Acentası** : 26344

İrtibat ve **İstihbarat** : **20724**

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene: 2, **Cilt:** IV, Sayı: 59

Denizciler Caddesi

Yeni Matbaa • *Ankara*

P. K. 582 — *Tel:* 18902

Fiatı: 60 Kuruş

●

İmtiyaz Sahibi

Metin TOKER

•

Yazı İşlerini fiilen idare eden:

Yusuf Ziya ADEMHAN

●

Teknik Sekreter :

M. Nevzat ÜNLÜ

-

Ressam:

İzzet ÇETİN

●

Karikatür:

TURHAN

Fotoğraf:

ASSOCIATED PRESS —

HÜSEYİN EZER

Klişe:

Doğan TORUNOĞLU

Haşmet EGEMEN

Abone Şartları:

3 aylık (12 nüsha) : 6 lira

6 aylık (25 nüsha) : 12 lira

1 senelik (52 nüsha) : 24 lira

İlân Şartları:

4 Renkli arka kapak (Tam sayfa): 350 lira

Kapak içi 300 lira ve metin sayfaları Santimi 4 Lira

Dizildiği ve Basıldığı Yer

Yeni Matbaa — Ankara

Kapak Resmimiz

Osman Bölükbaşı

Halk Hatibi

Kendi aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Yeni diktatörlükler, eski usulleri kullanmıyorlar. Daha doğrusu, eski usuller yerine yâni usullerle iş görmeği uzun müddet denemeye önem veriyorlar.

8u alanda rnek Arjantin'deki rejimdir. Albay Peron 1045 te iktidarı dürüst ve serbest bir seçimle aldı. O günden beri seçimleri ortadan kaldırdı mı? Hayır. Sırası geldikçe seçim yapıyor. Bu seçimler şekil ve muamele yönünden Arjantinin gördüğü en dürüst seçimler arasında yer alabileceğini yabancı müşahitler söylüyorlar.

şu halde, acaba neden hiç kimse, Arjantin'de demokratik bir idare olduğunu kabul etmiyor? Eğer demokrasi, zaman zaman sandıklara oy pusulaları atmaktan ibaret olsaydı, Albay Peron'un kurduğu rejime bu bakımdan kusur bulunamazdı.

Batı medeniyeti anlayışında demokrasi ölçüleri bellidir.:

1 — Serbest ve dürüst seçim. Burada sadece vatandaşların sandıklara oy atmaları değil, sandık başına gelmeden önce iktidarla muhalefetin eşit şartlardan faydalanmaları hatıra gelir. Arjantin'de, seçim mücadelesinde iktidar partisi tek taraflı bir çok imkânlardan faydalandığı, muhalefet eşit muamele görmediği için, seçimler ciddiye alınmıyor.

2 — İnsan haklarına saygı. Batı demokrasilerinin bugün bütün özelliği bu noktada toplanır. 17 milyon Alman'ın oylarını kazanarak iktidara gelen Hitler'in idaresiyle Batı demokrasileri arasında başlangıçta seçim bakımından fark, zıddiyet yoktur. Ayrılık insan haklarına saygısızlıktan doğmuştur.

Albay Peronun Arjantinde meydana getirdiği rejim, insan haklarına görünüşte riayet eder gibi davranır. Muhalefet partilerini büsbütün yoketmez. Fakat faaliyet imkânlarını gerek hukuken, gerek fiilen daraltır, zavallı, gülünç hale sokar. Tenkid ve murakebe serbestliği bırakmaz. Hür düşünceye düşman olur.

İki misali hatırlıyalım:

1945 te idareyi ele alan Albay Peron, üniversite profesörlerinin düşünce ve telkin serbestliğini "millî iradenin arzusu" parolasını kullanarak yoketti. Kademe kademe müdahaleyi artırdı. Nihayet üniversiteleri boyunduruğa soktu. Profesörlerin sesleri kesildi. Peronist idarenin âmme hukuku yönünden tenkidi şöyle dursun, ekonomik ve mali işlerdeki hataları dahi söyliyemez oldular.

Peronist rejim bu neticeyi, ceza kanunlariyle, bir takım yasak hükümleriyle almaktan ziyade, üniversite mensuplarının ekmekleriyle oynayarak elde etti. Başlangıçta hür davranmakta inadeden profesörler görüldü. Fakat böyle» lerinden bir ikisi Vakitsiz emekliye ayrılıverince, ötekiler yola gelmekte gecikmediler!

Demokrasi ve hürriyet rejimlerinin bir dayanağı üniversite ise, ikinci dayanağı da gazetelerdir. Arjantinde tenkid yasaktır denmedi. Devlet ve hükümet başkanına saygısızlık, hakaret, itibar kırmak, halk efkârını yalan haberle heyecanlandırmak gibi nereye çekilirse oraya uzayacak yuvarlak suçlar ihdas edildi. Mahkemeler, hakimler de çeşitli tertiplerle baskı altına alındı. Bunlar gazeteleri büsbütün susturmaya yetmedi. İkinci tedbir olarak zayıf ahlâklılar para ile veya başka nimetlerle tatmin edildi. İhad edenlere gelince, böylelerin nasıl icabına bakıldığını dünyaca meşhur La Prensa gazetesi hâdisesinden anlamak mümkündür. Bu gazete âdeta kanun himayesinden mahrum edildi. Grene dayandı. İşçiler greve teşvik olundu. Gazete batmadı. Gazete satıcıları elde edildi. Gene olmadı. En sonunda, La Prensa istimlâk edildi, sahibi vatan hiyanetiyle suçlandırıldı.

Bunca güçlüğe göğüs gerebilecek, c a n ı n ı v e m a l ı n ı insan haklarına aykırı muamelelerin tehdidine maruz bırakarak sonuna kadar dayanacak kaç kişi çıkabilir ?

●

Evet, sevgili AKİS okuyucuları, bilhassa bu satırları tekrar edelim: "Bunca güçlüğe göğüs gerebilecek, canını ve malını insan haklarına aykırı muamelelerin tehdidine maruz bırakarak sonuna kadar dayanacak kaç kişi çıkabilir?" Bunu soran elbette ki biz değiliz. Zira biz, böyle bir durum karşısında bunun en basit vazife olduğuna inananlardanız. Bunu soran Nihat Erim'dir. Arjantin hadiselerinin gazetelerde ön plânı işgal ettiği bu günlerde muhterem üstadın 10 Mayıs 1054 tarihli Yeni Ulus gazetesinde çıkan **fon** yazısını kısmen sütunlarımıza almayı bir aktüalite mecmuası olarak pek yerinde bulduk. Kısmen aldık, zira yazısının sonunda Nihad Erim Başbakan Adnan Menderesin Peron'un yolunda olduğunu ileri sürüyor, gidişin o gidişten ibaret bulunduğunu bildiriyor ve bunun misallerini veriyordu. Yazının muharriri şimdi, "yalan mı söylemişim" diye düşünmektedir. Ama... İşte, ama...

Siz de o kanaatte değil misiniz?

Saygılarımızla

AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Demokrasi

Menderes - Warren

Dostluk okkayla...

Siz kemerlerinizi sıkınız!

Hava hemen tamamiyle kararmış, İstanbulun üzerine inen rutubetli sıcak hafiflemişti. Babıâlideki vilâyet binasının dış kapısından içeriye siyah, kapalı bir otomobil girdi ve mermer merdivenlerin önünde durdu. Otomobilde Amerika Birleşik Devletlerinin bayrağı dalgalanıyordu. İçinde bir kadın ve bir erkek vardı. Orta boylu, beyaz saçlı adam, şoförün açtığı kapıdan indi, kadına bir şeyler söyledi ve merdivenlerden çıkarak binaya dahil oldu. Polisler selâm duruyorlardı. Otomobil, geldiği gibi süzülerek iki tarafında kulübeler bulunan dış kapıdan çıktı. Beyaz saçlı adam Amerikanın Türkiye Büyükelçisi Avra Warren, kadın ise Mrs. Warren'di. Büyük elçinin o akşam saat sekizde Başbakan Adnan Menderes'le randevusu vardı. Mülakat talebi Avra Warren'den gelmişti.

Bu sırada Adnan Menderes valinin odasında bazı bakanlarla görüşüyordu. Üzerinde iki düğmeli, kruvaze bir elbise vardı. Gömleğinin yakaları dik, kravatı inceydi. Canlı ve taze görünüyordu. Floryadan kısa bir müddet evvel inmişti. Orada denize giriyor, spor yapıyor, dinleniyordu. Dinçliği o sayedeydi. Fakat çehresine yakından bakanlar fikri yorgunluğunun derin izlerini kolayca görebilirlerdi.

Yazları başkent Ankarada değil, İstanbulda geçirmeyi tercih ediyordu. Ankara hakikaten sıcak oluyordu. İstanbula, tatil yapmak için gelmiyordu. Çalışıyordu. Bu, cumhuriyet hükümetinin tarihinde ilk defa vakiydi. Başbakanların tayinle Meclise girip o mevkie getirildikleri devirlerde dahi hükümetin başında, mesul mevkide bulunanlar Ankarada çalışıyor, herkes gibi bir muayyen müddet İstanbulda dinleniyorlardı. Halbuki Adnan Menderes, âdeta başkenti İstanbula getirmişti. Bakanlariyle görüşmek istediği zaman, onları Floryaya celbediyordu. Evet, başkent sıcak oluyordu... Ama bu, hükümet başkanının aylarca müddet başkentten uzak kalmasına sebep teşkil etmemeliydi. Paris de yazın çok sıcak, kışın çok soğuk olur. Ama orada, yazları Deauville'de, kışları Cannes'da çalışan bir başbakan şimdiye kadar görülmüş değildir. Buna mukabil başbakanlar da senelik tatillerini alırlar ve başkentle teması muhafaza ederek bu tatillerini istedikleri yerlerde geçirirler, hiç kimse de onlara karışmaz. Bir tek devlet adamı cakama mahalli olarak Fransız Riviyerasını seçmişti: Bao Dai!

Kapalı görüşmeler

Avra Warren valilik odasına saat tam 20 de girdi. Başbakan kendisini ayakta karşıladı. İki devlet adamı, maroken koltuklara oturdular. Mülakat, kapıda saat tutan gazetecilere göre 50 dakika sürdü. Muhabirler Amerika Büyükelçisini çıkışta yakaladılar, fakat ağzından bir lâf alamadılar. Biraz sonra' Başbakanın yanma Amerikalı iktisatçı Max Thornburg'un girdiği görüldü. O sadece 36 dakika kaldı. İçerde Amerikan yardımiyle alâkalı müzakerelerin yapılmakta olduğuna şüphe yoktu. Hakikaten ele alman mesele, yeni Amerikan yardımıydı. 300 milyon dolarlık kredi, artık eskimişti. Marshall yardımının devamı olan F.O.A.

Uruguaya gıpta

Koca Amerika kıtası üzerindeki memleketlerin en demokratının Uruguay olduğu anlaşılmış bulunuyor. New York'ta bu hususta bir anket yapılmış ve mütehassıslardan muhtelif memleketlerde muhtelif hürriyetlerin kullanılış tarzlarına göre bir nisbet dahilinde rey vererek demokrasinin nerede tam mânasiyle hüküm sürdüğünün teshiri istenilmiştir. Görülmüştür ki listenin başında Uruguay geliyor. Amerika Birleşik Devletleri ise daha aşağılardadır. Avrupaya gelince, orada birincilik Fransada, ikincilik İskandinavya memleketlerlndedlr.

Uruguay... Amerikanın cenubunda küçücük bir cumhuriyet! Ama insan haklarına, ama fikir ve söz hürriyetine, insanların korkudan azade olmasına orada dünyanın her tarafından fazla ehemmiyet veriliyor. Bilhassa basın Uruguayda Amerikadakinden bile daha serbest, daha müstakildir. Anketi yapanlar Uruguayın hemen yanındaki büyük Arjantinde bir adamın çıkıp mevcut "hür basın" ananesini çiğniyerek gazetecileri nasıl susturduğunu işaretten kendilerini alamıyorlar. Peronun memleketi, demokrasi listesinde sonuncu yeri işgal etmektedir. Tabii Amerika Birleşik Devletlerindeki itibarları bakımından da Uruguay ile Arjantinin mevkileri, listedeki mevkilerinin eşidir.

Uruguaylıların Güney Amerikada yaşayan öteki milletlerden ne ırk bakımından, ne sosyal, ne de ekonomik durum yönünden farkları vardır. Devlet olarak istiklâllerinin üzerinden aynı miktar yıl geçmiştir. Tabii hasletleri, kanların n ateşi de komşularınınkinden değişik değildir. Memleketin "coğrafi vaziyeti, hususiyetleri ve maruz bulunduğu tehlikeler" meselâ Arjanninkilerin eşidir. O halde, küçük Uruguayın demokrat memleketler listesinin başında, büyük Arjantinin sonunda yer almasındaki sebep nedir?

Çok fazla düşünmeğe lüzum yoktur. Sebebi milletlerde değil, devleti idare edenlerde aramak daha doğrudur. Anketi yapanların belirttikleri gibi Arjantinde hür basının ananesi çoktan yerleşmişti, bir La Prensa memleketine dünya çapında prestij temin ediyordu. Pek çok kimse için Arjantin, La Prensa'nın İntişar ettiği topraklardı. Buna rağmen Peron, basını susturmağa muvaffak olmuştur. Uruguay'ın talibi ise, başında Peron tipi liderlerin bulunmamasıdır. Eğer orada da idealistlerin yerini diktatörler alsa, Uruguayın da demokrat memleketler listesinin başından sonuna kayması imkânsız değildir. Milletlerin rolü, diktatörlerin işlerini kolay veya zorlaştırmaktan ibaret kalmaktadır. İngilterede bile Cromwell'in istediği kararları veren hâkimler çıkmıştır.

Küçük Uruguay'a, Amerika Birleşik Devletleri dahil bütün dünya gıpta ediyor. And gıpta edilecek olan, demokrasinin en iyi idare tarzı olduğunu anlamış Uruguaylı devlet adamlarıdır. Peron bir gün yıkılıp gidecektir ama, Uruguayı idare edenler milletlerinin sevgisiyle daima sardı kalacaklardır.

yardımı 30 Haziranda müddetini tamamlıyordu. Amerika bize o fasılda 70 milyon dolar ayırmışken, buna son günlerde 30 milyon dolar daha il&ve etmişti. Bu paranın, 1 Temmuzdan evvel ödenmesi gerekiyordu. Bundan sonra da, yeni yıl tahsisi belli olacaktı.

Hakikaten mülakattan bir gün sonra, gene havanın nisbeten serinlediği bir sırada Amerika Büyük Elçisi yeniden vilâyete geldi. Bu sefer yanında uzunca boylu, beyaz sağlı, papyon kravatlı bir başka Amerikalı daha vardı: General William Riley. Emekli general, Amerikan yardımının Türkiye idareciliğine Mr. Dayton'un yerine tayin edilmişti Mr. Dayton ise bir gün evvel Türkiyeden ayrılmış ve hava meydanında kendisiyle görüşen gazetecilere şöyle demişti:

"— Türk hükümetinin talep ettiği 300 milyon doları ileri sürülen şartlar dahilinde Birleşik Amerikanın vereceğini tahmin etmiyorum. Bu bir program işidir. Amerikanın iktisadî ve askerî yardımda bulunduğu, memleketlere vermekte olduğu bütün krediler esaslı bir programa bağlıdır."

Bu sözlerin, Associated Press havadis ajansının çok tenkid edilen telgrafındaki fikirlere uyduğu aşikârdı. Zaten o telgraf hakkında Amerikadan hiç bir tekzibin gelmemiş olması, Amerikan hükümetinin böyle bir lüzum duymamış bulunması, hattâ bizzat Adnan Menderesin "Amerika'da Fatin Rüştü Zorluya hiç bir mesul şahıs, o neviden ihtarlarda bulunmamıştır" diye kesip atmayıp ajanstan "kimdir bunları söyleyenler" sualini sorması gözden kaçmıyordu.

Avra Warren ve General Riley, bir basın toplantısı yaptıkları halde açıklamada bulunmadılar.

Kabul edilen sermayedarlar

Başbakanm Floryadan şehre indiği günler - Adnan Menderes yanmıştı da.. - vilâyetin odalarında, koridorlarında bir takım kimseler gazetecilerin gözüne çarpıyordu. Bazıları Amerikalıydı, bazıları Fransız, bazıları da Alman. Bunlar iş adamlarıydı ve Türkiyeye yatırım yapmak niyetinde olduklarını söylüyorlardı. Milletvekillerini kabul etmek için vakit ayıramıyan Adnan Menderes, memleketin en büyük sanayicilerini veya tacirlerini günlerce bekleten Adnan Menderes bazen bakanlariyle görüşemeyen Adnan Menderes kapılarım onlara açık tutuyordu. Gazeteler her gün bu neviden haberler veriyorlardı: "Başbakan memleketimize yatırım yapmak isteyen Amerikan Westinghouse firmasının 'Mümessilini kabul etti", "Başbakan bir Fransız firmasını temsil eden heyeti kabul etti".. Böyle bir şey de batı dünyasında görülüp işitilmiş şey değildi. İş adamlarını, hele şu veya bu firmayı temsil eden iş adamlarını bir Başbakan kabul etsin.. insanın aklı duruyordu. Bunlar beğenmediğimiz Fransaya gitsinler de, bırakınız Başbakanı, bırakınız Ekonomi bakanını, müsteşar tarafından kabul edilsinler.. Sevinçlerinden zil çalıp oynarlardı. Halbuki "yatırım yapacağım" diye ortaya bir laf atmak Türkiyede 1 numaralı mesul adamın yanına insanın elini kolunu sallayarak girmesine yetiyor da artıyordu bile.. Anlaşılıyordu ki Başbakanın nazı vatandaşlarınadır. Ecnebinin gazetecisine de, komisyoncusuna da, artistine de Menderesin huzuru,, hattâ sofrası açıktır. "Yatırım" a bu derece muhtaç hale mi düşmüştük? Halbuki onlara gösterdiğimiz tehalük, başkalariyle müsavi şartlar altında görüşmemize mani oluyordu. Nitekim Amerikada Başbakan muavinimize muhatap olarak Dışişleri Bakan yardımcısı ile Dış Muameleler İdaresinin başkan yardımcısı gösterilmiş, sonradan onlar da yerlerini daha küçük memurlara bırakmışlardı. Bunda, Türkiyeye gelen yabancılar için 1 numaralı mesul şahsiyeti görmenin bile iş sayılmamasının rolünü inkâr etmek kabil değildir. Westinghouse firmasının temsilcisi, Fransız firmasının temsilcisi... Nihayet hükümetin resmî organı olan Zafer'de üç sütun üzerine pabuç kadar başlıklarla verilen Ve müjde havası taşıyan şu haber: "Federal Türk Kamyonları Anonim Şirketine Amerikanın Federal Motor Truck Company müessesesi sekiz milyon lira sermaye koydu." Sekiz milyon lira... Bu, karaborsada 1 milyon dolar demektir! •

Ekonomik bakımdan pek müşkül bir durumda olduğumuz anlaşılıyordu. Ellerimizi dışarıya açmıştık.

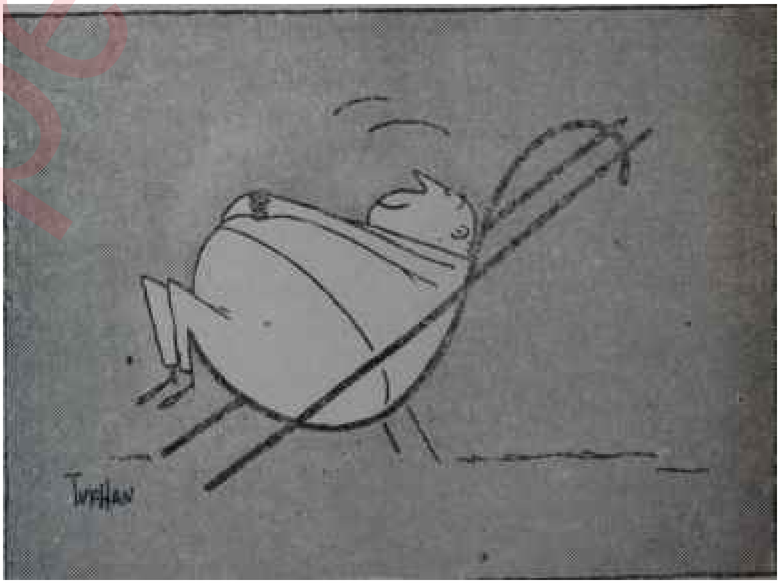
Fevkalâde hal

Amerikanın yardım talebini reddetmeşinin fevkalâde bir hal yarattığı, Başbakan Adnan Menderesin Cumhurbaşkaniyle beraber Lübnana gidememesiyle de kendini belli ediyordu. Başbakan Lübnan başbakanı-

Davamız

Geçen sene Kasım ayında, o sıralarda Devlet Bakanı Dr. Mükerrem Sarolun sahip bulunduğu Türk Sesi gazetesinin bazı ilkokullara abone yapılması karşısındaki neşriyatımız üzerine Dr. Sarolun muvafakatiyle mecmuamızın sahip ve başyazarı Metin Toker aleyhinde bir hakaret dâvası açılmıştı. Ankara Toplu Basın Mahkemesinde cereyan eden ve türlü safhalar geçiren duruşma sonunda Metin Toker 9 ay 10 gün hapse ve 9333 lira para cezasına mahkûm edilmişti. Metin Tokerin avukatı Faik Ahmet Barutçu tarafından temyiz edilen bu hüküm şimdi Temyiz Üçüncü Ceza Dairesi tarafından esasından bozulmuştur. Dava dosyası daire tarafından Temyiz Başsavcılığına iade edilmiştir.

Bu satırlar intişar ettiği sırada bir yazımızda "Kedi yok ya, fareler cirit atıyor" darbımeselinin kullanılması karşısında Başbakan Adnan Menderesin muvafakatiyle mecmuamız sahibi Metin Toker ve Tazı İşleri Müdürümüz Cüneyt Areayürek aleyhinde açılan dâva da karara bağlanmış olacaktır.

AMERİKAN YARDIMI

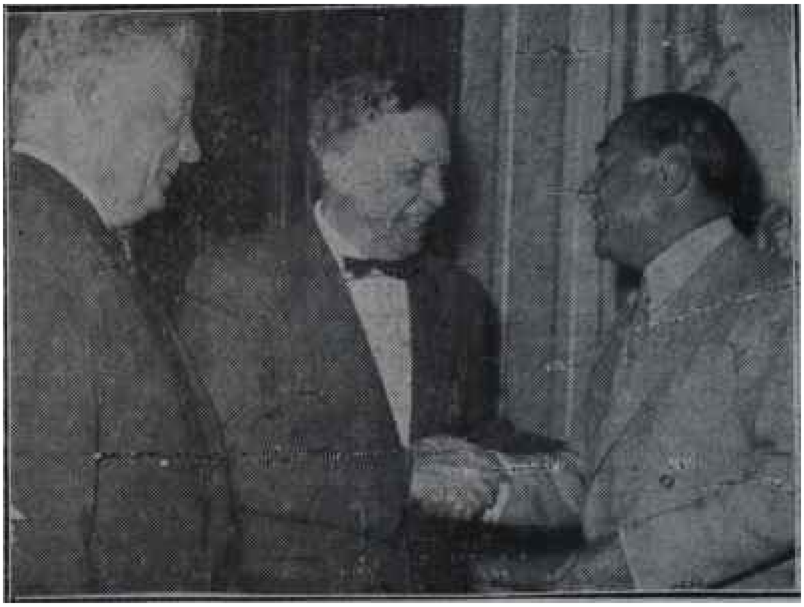
na çektiği bir telgrafta işlerinin çokluğundan bahsediyor, vazifesi başından ayrılamıyacağını bildiriyor ve özür diliyordu. Lübnan Başbakanı Sami el Sulh ise cevabını, "bu durumda olan bir başbakan mutlaka başkenttedir" diye Ankaraya yolluyordu. Telgraf Ankaradan Floryaya gönderiliyor, ama radyolarda "Adnan Menderes - Ankara" adresiyle okunuyordu.

Şimdi ne yapacaktık? Demokrat Partinin, bir yol ağzında bulunduğu anlaşılıyordu. İşte bu sırada bazı çevrelerden "kemerimizi sıkalım" sesi yükseldi. Mademki Amerika bizi "anlamıyordu", o halde kendi başımızın çaresine bakmalıydık. Türk milleti fedakârdı, Türk milleti mahrumiyete katlanabilirdi, İstanbulda başbakanın yaptığı temaslarda bu nokta üzerinde duruldu. "Kemerimizi sıkalım" parolasının taraftarları Menderes hükümetinin ekonomik politika bakımından doğru yolda olduğu tezini savunuyorlardı. Bütün kabahat, yardımı yapmayan Amerikadaydı. Şimdi Türk milleti aynı yolda Amerikasız ilerlemeli ve "hayallerimizdeki mamur, müreffeh Türkiye" yi kurmalıydı. Fakat bu tez üzerine bizzat Adnan Menderesin fazla durmadığı anlaşılıyordu. Dış yardımsız bir kalkınma gerçekleştirmek imkânsızdı. Kemerinizi istediğiniz kadar sıkınız, hattâ son deliğine getiriniz: muvaffak olamazsınız. İngilizler kemerlerini sıkarak kalkınmışlardır ama bu sırada Amerika kendilerine üç buçuk milyar dolarlık yardım yapmıştır. Halbuki aynı yardımın bize yapılması için Amerikalılar ingilizlerin yaptığını yapmamızı istiyorlardı: plân ve program! Plân ve program demek, plânsız ve programsız başlanılmış bir takım işlerin durdurulması, kemali bir Çimento torbası olan temel atma törenlerine son verilmesi, şimdi yapıldığı gibi "biz temeli atalım da kredisi sonra gelir" demeyip, ancak kredisi bulunan temellerin atılması mânasını taşıyacaktı. Halbuki Adnan Menderes hükümetinin ekonomik politikası "islim sonradan gelsin" politikası olmuştu. Bu politikanın şampiyonu olan Fatin Rüştü Zorlu, biz. ne yaparsak yapalım Amerikanın yardım edeceği ve bizi müşküllerden kurtaracağı kanaatindeydi. Dünyanın durumu bunu icap ettiriyordu. Fatin Rüştü Zorlu, hattâ müşkülâta girmemizin memleketimiz için hayırlı olduğu yolunda iktisat kitaplarında bulunmayan bir fikre sahipti. Talih, Amerikadan bizzat onu boş döndürmüştü.

Demokrat Parti liderlerinin "iktisadi sahada İstiklâl Harbini vereceğiz' tarzındaki parlak nutukları ise realiteyle ve en basit ekonomi nosyonuyla alâkası bulunmayan edebiyattan ibaretti.

Menderes hükümetinden şikâyet

Bu sırada, memleketin muhtelif köşelerinden beş senedir ilk defa olarak "Demokrat Parti hükümetini Menderesten başkası kurmalıdır" ses-i yükseliyordu. AKİS bundan iki hafta evvel Muhalefet partilerinin politikalarının ne olacağı hakkındaki haberleri verirken hücumların artık Menderesin hükümetine tevcih olunacağını bildirmişti. O yandan bu yana geçen 15 gün bu haberimizin doğruluğunu ispat etmiştir. CHP. nin Genel Sekreteri Kasım Gül ek İstanbulda ekonomik vaziyetin girdiği çıkmazdan bahsederken gayet edepli bir tarzda "Acaba demokrasilerde hükümet ne zaman istifa eder?" diye -ormuş, partinin Ankarada pazar günü yaptığı toplantıda Menderes hükümetinin çekilmesi gerektiği ifade olunmuş, aynı gün C.M.P. nin 1 numaralı hatibi Osman Bölükbaşı Bursada kendisine has üslûpla bu lüzuma işaret etmiştir. Demokrat Parti muhalefetin 1947 yılında oklarını Recep Pekere çevirmesi gibi, şimdi de bunlar Adnan Menderese tevcih olunuyordu. DP. Genel Başkanı muhalefetin son aylar içinde kendisine açmış olduğu geniş krediyi çarçur etmişti. Beş sene müddetle işlerin iyi gitmemesinden "etraf" ı mesul tutan demokrat ve tarafsızlar da Menderesin bütün iyi niyetli ikazlara karşı "etraf"' ı yanından uzaklaştırmadığını gördüklerinden ümidlerini kaybetmişlerdi. Madem ki "etraf" yalnız gitmiyordu - ve memleketin iyiliği için gitmesi lâzımdı - o halde Menderesle beraber gitmeli, D.P. kabinesini başka biri 'kurmalıydı.

Menderes - Riley
Alışveriş miskalle

Beş seneden beri ilk defa yükselen bu ses, gittikçe kuvvet buluyordu. Adnan Menderese, kendisini en çok seven dostları bazı kimselerin mevcudiyetinin hayırlı olmadığını hatırlattıklarında "Kelle istiyorlar, sizden korktukları için size dil uzatamıyorlar, ama asıl hedef sizsiniz" diye feryatlar yükselmiş, telkinler yapılmıştı. Halbuki Adnan Menderesten - veya her hangi bir kimseden - korkmak için namuslu insanların bir mecburiyetleri yoktu. Kanaatlerini söylüyorlardı. Nitekim o kanaatte olanlar Menderesin partisi içindeki mutedillerle değil sertlik taraftarlariyle işbirliği yapması karşısında işte, oklarım Genel Başkana çevirmekten çekinmiyorlar, üzüle üzüle de olsa buna mecbur bulunduklarından seslerini yükseltiyorlardı. Onlar ellerinden geleni yapmışlardı. Fakat Demokrasi ideali, elbette ki Adnan Menderesin şahsından daha kıymetliydi.

Ta D. P. nin içinde?

Faka böyle bir kararı almaya selâhiyetli tek teşkilât, elbette ki Demokrat Partiydi. Millet, 1958 e kadar memleketi bu partinin idare etmesini istemişti, bu parti idare edecekti. Partinin hükümetini kimin kuracağı da elbette ki partililerin bileceği işti. Adnan Menderes şu son bir yıl içinde kuvvetinden pek çok şey kaybetmesine rağmen "tabii lider" vaziyetinden çıkmamıştı. Gerçi Menderesin idaresinden memnun olmayanlar zümresi de gittikçe kuvvetleniyordu. Parti içinde gidişe karşı sesini yükseltmiş bulunanların başı bilinen Fethi Çelikbaşa yurdun hemen her tarafındaki demokratlardan teşci mektupları, haberleri geliyor, kendisinin arkasında olunduğu bildiriliyordu. Ege teşkilâtından, başka bir parti kurarsa peşinden gidileceği âdeta resmen açıklanmıştı. "11 ler" mücadelelerini, birer hakiki Demokrat olarak parti içinde yapmayı tercih e-

diyorlardı; ayrılmaları bahis mevzuu değildi. Ama Menderesin "tabii lider" lik mevkiini şimdilik ciddi şekilde sarsacak hale gelmemişlerdi. Ancak, Genel Başkan için faydalı ve İbret verici bir ihtar mahiyeti taşıyorlardı ki Menderesin bu ihtarı kaale alıp almaması, ondan faydalamp faydalanmaması neticeyi tayin edecekti. Adnan Menderesin vaziyeti Recep Pekerinkinden farklıydı. C.H.P. içindeki demokrasi taraftarları inönünün şahsında desteklerin en sağlamım buluyorlardı. D.P. içinde böyle bir durum yoktu, genç aydınlar her şeyi bizzat yapmak zorundaydılar. Bu ise, vakit alacaktı. Ama sonunun başarı olduğunda zerrece şüphe yoktu. Demokrasiden başka bir rejim artık Türkiyede düşünülemezdi.

Hangi yola sapılacak?

Vaziyet bu olduğuna - yani beş senenin sonunda okların artık Menderese çevrilmiş bulunması, fakat henüz onu düşürecek kadar sivrilmemiş olması karşısında - içinde çırpındığımız ekonomik ve onun asıl sebebi olan demokratik çıkmazdan nasıl kurtulacağız? İstanbulda Adnan Menderes henüz bir karara varmış değildir. Fakat iki kuvvetli ihtimalin bulunduğu anlaşılmaktadır, iki ihtimalde de Demokrat Parti Büyük Kongresinin toplantıya nihayet çağırılması kararlaşmış vaziyettedir.

Birinci ve temenni edilecek ihtimal Adnan Menderesin durumun nezaketini kabul edip müşkülleri yenmek için en iyi silâhın demokrasi olduğunu görmesidir. O takdirde "etraf uzaklaştırılır, yeni ve sapasağlam bir kabineyle Büyük Kongreye gidilir, Büyük Kongrede Genel Başkan hariç Genel idare Kuruluna bakanların girmemesi prensibi kabul olunur, Demokrat Partinin gerçekleştirmek vaadinde bulunduğu demokrasinin teminatları tesbit edilir ve Amerikanın karşısına "rejim meselesi kalmamış müstakar bir memleket" olarak dikilinir, bir plân ve program dairesinde kalkınmaya devam edilir. Bütün müşahitler bu takdirde Amerikadan geniş kredi bulabileceğimizde müttefiktirler. Plân ve program olunca parası bulunmuş işlere girişilir, politik sebeplerle elzem görülen israfa son verilir, liderleriyle beraber millet kemerini sıkar. Liderler en mühim şeyin iktidarda kalmak olmadığını kabul ederler, asıl olanın hizmetten ibaret bulunduğunu anlarlar. Kendi hesaplarına mükemmel şekilde kalkınmış, bir "etraf" ortada bulundukça, bir İktidar "milletvekillerinin maaşım 2800 liraya çıkaran iktidar" olarak kaldıkça millete fedakârlığı kabul ettirmenin imkânı yoktur. Bu ihtimal ve bu yol üzerinde İstanbulda bir temayül mevcuttur.

Fakat ikinci bir yol kapalı değildir: inat yolu! D.P. Büyük Kongresinin Adnan Menderese itimat beyan edeceğinden şüphe yoktur. Genel Başkan bunu, şimdiye kadar güttüğü politikanın tasvip edildiği manasına alır ve kalkınmayı engellemekle itham ettiği muhalefeti büsbütün susturur, basının nefesini tamamiyle keser, gündelik tedbirlerle büyük kütleyi memnun etmeğe çalışır, oradan bulduğu parayı buraya yamar hattâ referandum» plebisit, seçim gibi yollarla gidişi millete de tasdik ettirir ve bambaşka bir rejimi muvakkaten gerçekleştirir.

Unutulmasın: muvakkaten.. Hem de pek, ama pek kısabir müddet için!

Her halde varılacak netice, bugünlerde belli olacaktır.

C. M. P.

Muhalif seçmenin durumu

Hilmi bey (Dağcıoğlu) elli yaşlarında, irice, kalın sesli bir zattı. Oturduğu masanın arkasındaki duvarda, üzerinde ay yıldızdan çıkan bir bozkurt işlenmiş seccade vardı. Odası basit döşenmişti. Bir kaç maroken koltuk ve sandalye mevcuttu. Sandalyeler masaya bitişikti. Koltuklar daha açıkta duruyordu. Hilmi beyin karşısındaki gazeteciler "haya" sini ilk bakışta Osman Şevki Çiçekdağa benzettiler. Galiba onun da esas mesleği jandarmaydı. Hilmi bey şimdi Kırşehirde kaymakamlık yapıyordu.

Haftanın başında, Pazartesi günü Kırşehir kazasında Cumhuriyetçi Milllet Partisinin 'mitingi olacaktı. Fakat hava elektrikliydi. Partilerinin kongresine katılmak üzere bir kaç gün evvel kasabaya - 2 Mayıs seçimlerinde C.M.P. ye rey vermeden önce şehirdi - gelen muhalefet liderleri bir lokantada tecavüze maruz kalmışlardı. Hilmi bey de, miting için talep edilen meydanı vermiyeceğini bildirmişti. Üstelik Hilmi bey meraklı bir zat olmalıydı ki açık hava toplantısı yapılacağını dilekçeyle haber veren C.M.P. teşkilâtmdan bu toplantının niçin tertiplendiğini sormuştu. Gerçi teşkilât kendisine, böyle bir sual sormaya hakkı olmadığını hatırlatınca ısrar etmemişti ama, meydanı vermemekte dayatmıştı.

Meydan kasabanın - eski şehrinortasında, merkezî bir yerdeydi. Şimdiye kadar mitingler hep burada yapılıyordu. Demokrat Partinin o meydanda söylediği sözlerin akisleri henüz ortalıktan silinmemişti. Fakat Hilmi bey "hayır!" diyordu, iş inada binmişti. C.M.P. liler evvelâ toplantılarını her şeye rağmen orada yapacaklarını bildirmişlerdi.

Fakat kaymakam o takdirde kuvvetle müdahale edecek ve mutlaka kan dökülecekti. Zaten teşkilât böyle hareket etmekle kanunların dışına çıkacak ve suçlu vaziyete düşecekti. Kanunlar aksak, kaymakamlar haksız olabilirler. Ama kanun kanun, kaymakam kaymakamdır ve vatandaşlar onlara riayete borçludurlar. Nitekim Kırşehire partinin Genel Merkezinden, toplantının başka meydanda yapılması için talimat gitti. Kasabadan - 2 (Mayıstan evvelki şehir - bir kilometre kadar mesafede meydanımsı bir tarla vardı; orası münasip görüldü. Hava elektriklendiğinden bütün gazetelerin Ankara muhabirleri C.M.P. heyetine katıldılar ve Kırşehire büyük bir kafile halinde gidildi.

C.H.P. liler toplantı halinde
Kasketleri çıkardılar

Asıl sebep

Gazetecilerin kıdemlileri kendilerini 1946-50 arasında sanıyorlardı, sanki o günleri tekrar yaşıyorlardı. İçlerinden bir çoğu aynı elektrikli hava içinde bugünkü iktidarın liderleriyle şehirlere, kasabalara girmişlerdi. O zaman da Hilmi beyler vardı, o zaman da valiler veya kaymakamlar mitinglere mani olmaya kalkışırlar, böyle gergin vaziyetler yaratırlardı. Fakat milletin olgunluğu daima vahim hadiseleri önlerdi. Onun için kıdemliler sakindiler ama, gençler heyecanlıydılar. Kasabaya girer girmez evvelâ kaymakamı ziyarete gittiler.

Kaymakamın yanında bir jandarma binbaşısı vardı. Binbaşı bir ara Mucuru aradı ve "kuvvetlerin orada kalmasını" bildirdi. Her hangi bir şiddet hareketine karşı sıkı tedbirlerin alındığı anlaşılıyordu. Kaymakam kasabanın geliştiğini - şehir, kasaba haline geldikten sonra gelişmişti - ve o bakımdan merkezî yerdeki meydanı tahsis edemiyeceğini gazetecilere bildirdi.

"— Evet, diyordu, orada mitingler yapılmıştır. Ama o mazidir. Mühim olan istikbaldir. Bundan böyle meydanı hiç bir partiye tahsis etmiyeceğim.. Demokrat Parti isterse ona da vermem.."

Bir münasebetsiz gazeteci sordu:

"— Ya Demokrat Parti ısrar ederse?"

Hilmi bey düşündü, sonra cevabı buldu:

"— Onları Genel Merkezlerine şikayet ederim."

Kaymakamın bildirdiğine göre lokantadaki tecavüz hadisesi hakkında savcılık tahkikat açmıştı. Ortada mürettep bir şey yoktu.

Gazeteciler dışarıya çıkınca iki acı hakikati öğrendiler. Birincisi o kadar mühim değildi. Pazartesi günü, Kırşehirin pazar günüydü. Doğrusu istenilirse C.M.P. de miting için o günü bunun için seçmişti. Toplantı kalabalık olacaktı. Hele konuşmalar merkez! meydanda yapılırsa hemen herkes takip edecekti. Kaymakam meydanı bu mülâhaza ile vermemişti, öteki meydan pazar yerinden on beş dakika mesafede bulunduğundan halkın bir kısmı oraya kadar gitmiyecek, bu suretle miting sönük geçecekti. Taktik, 1946 idare âmirlerinin taktiğiydi.

Fakat gazetecileri asıl üzen başka şey oldu. Kırşehirliler bir felâkete uğramış insanlar topluluğu manzarası gösteriyorlardı. Felâketlerinin sebebini politikada bulduklarından politikadan vebadan kaçar gibi kaçıyorlardı. Bir demokraside böyle bir durumun yürekleri sızlatmamasına imkân yoktu. Halk yılmıştı. Lokantadaki tecavüz hadisesi de bir tertip olmaktan ziyade saklanmış hislerin açığa vurulmasını ifade ediyordu ve o bakımdan daha acı bir hal alıyordu. C.M.P. li idareciler lokantada otururlarken on, on beş kişilik bir gurup:

"— Ne diye geldiniz? Daha ne arıyorsunuz? İşte, sizin yüzünüzden kaza olduk, bize çektirdikleriniz yetmedi mi? Gidin buradan.." diye bağırıp çağırmışlar, politikacılara bardak, çanak fırlatmışlardı. Hadise, muhalefete rey veren seçmenin içinde bulunduğu ruh haletini göstermesi bakımından son derece ibret vericiydi. Gerek C.M.P. li liderler, gerekse gazeteciler bundan gereken ibreti almamazlık etmediler. Bir vilayet halkı, muhalefete rey verdiklerinden dolayı topyekûn cezalandırıldıklarına inanıyordu. Bu şartlar altında insanın aklına "tamamiyle hür ve serbest seçim" den acaba ne anlaşıldığı suali geliyordu. Şartlar baki kaldıkça muhalefet partilerinin mahalli veya umumi seçimlere girmelerinde bir mâna kalmıyordu. Zaten halk politikadan korkuyordu.

Traktörde nutuk

Buna rağmen C.M.P. li liderleri dinlemeye gelenler az değildi. Tahminler iki bin ile beş bin kişi arasında değişiyordu. Tarlanın ortasına bir traktör konulmuştu, onun arkasında

Kapaktaki Politikacı

Osman Bölükbaşı

Vaktiyle İstanbulda, Kandilli rasathanesinde meşhur Fatin hodanın genç bir asistanı vardı. Kırşehirliydi. 1918 te Hacıbektaş kazasında dünyaya gelmişti. Babasının adı Ahmet ağaydı. Ahmet ağa zengin ve hoş sohbet bir zattı. Ailesi Türkmenlerden Karacakurt aşiretine mensuptu.

Genç asistanın adı Osmandı. İstanbul lisesini bitirdikten sonra Fransaya gitmiş ve Nancy'de Yüksek Riyaziye tahsil etmişti. Dönüşte bir müddet Haydarpaşa lisesinde hocalık etmişti. Şimdi Fatin Hocanın yanındaydı. Boğaziçinin en güzel yerinden yıldızları seyrediyordu. Ama bu işi, Osman Bölükbaşıyı tatmin etmiyordu. Politika yapmak istiyordu. Memlekette bir demokrasi denemesi başlamıştı. Ona katılmak, elinden geleni yapmak ateşiyle yanıyordu. Demokrat Parti kurulunca, ona ilk katılanlardan oldu. Sene 1945 idi. Kendisine müfettişlik vazifesi verildi. Osman Bölükbaşı genç ve kuvvetliydi. Anadoluyu bir baştan ötekine dolaştı, teşkilâtın ilk tohumlarını attı. Demokrat Partinin gelişmesindeki hizmeti büyüktü.

Bölükbaşının kuvvetli bir hatip olduğu görüldü. Güzel ve hoş konuşuyor, nükteler yapıyor, halka hitap etmesini biliyordu. Daha sonra, General Sadık Aldoğanla beraber bir muayyen "siyasî edebiyat" in ilk numunelerini vermeye başladılar. Sözleri acı ve çok zaman lâzım geldiği derecede edepli değillerdi. Ağzından kötü lâflar da çıkıyordu. Fakat demokrat liderler bu tarzı beğeniyor ve takdir ediyorlardı. İktidara hücum edilsin de, nasd edilirse edilsin..

1046 seçimleri gelip çattı. Osman Bölükbaşı Demokrat Partinin kazanamayan adaylarındandı. Teşkilâtın içinde 1947 ye kadar gayretle çalıştı. 1947 o zamanki muhalefet partisi içinde anlaşmazlıkların başladığı senedir. Osman Bölükbaşı daha çok şiddet taraftarıydı. Üstelik demokrasiyi gerçekleştirmek gayesini güden bir partinin evvelâ kendi bünyesinde bunu başarması gerektiğine inanıyordu. Kurucuların tahakkümüne karşı ayaklananlar arasında yer aldı ve onlarla beraber ayrılıp Millet Partisini kurdu.

Millet Partisinin macerası malûmdur. Millet Partisinin Meclisteki tek temsilcisi oldu. 1960 de Kırşehirden milletvekili seçilmişti. O zaman anlaşıldı ki bu eski riyaziyecinin müthiş bir hafızası vardır. Demokrat liderlerin muhalefet yaptıkları sırada söylediklerini unutmamıştı. Mütemadiyen okuyor, tetkik ediyor, vesika topluyor, sonra Başbakanın karşısına dikiliyordu. İktidar, Osman Bölükbaşıdan elaman diyordu. Millet partisinin toplantılarında şiddetli hücumlarda bulunuyor, Kuruculara sözlerini hatırlatıyordu.

Millet Partisi kapandı, onun yerini Cumhuriyetçi Millet Partisi aldı. Seçim kampanyasında en ziyade tesir eden nutuklar, Osman Bölükbaşının radyoda yaptığı konuşmalar oldu. Muhalefet partilerine tanınan bu hakkın kaldırılışındaki sebebi arayanlar Bölükbaşının nutuklarını hatırlamalıdırlar. Halk bunları alâkayla dinliyordu.

1954 de Bölükbaşı Kırsehirde sadece kendisini değil, partisini kazandırdı. İktidarın cevabı, vilâyeti kaza yapmak oldu. Radyoda konuşmuş, radyo konuşmaları kaldırılmıştı; Kırsehirde kazanmış, vilâyet kaza yapılmıştı. Bunlar Osman Bölükbaşıya büyük bir şöhret kazandırdı, kendisine atfedilen kuvvet gözlerde bir kat daha büyüdü. Hakikaten şimdi partisinin - resmî sıfatı ne olursa olsun - 1 numaralı adamıdır ve önümüzdeki haftanın başında toplanacak Büyük Kongrede en fasla alkışı toplayacağından zerrece şüphe yoktur.

"naylon" denilen çekçeği vardı. Arabanın içinde bir masa duruyordu. Bir de mikrofon mevcuttu. Gazeteciler masanın etrafına yerleştiler, hatipler uzun uzun konuştular. Şikâyetler hep aynıydı: Demokrasiye ve ucuzluğa hasreti Nutuklar sert oldu. Bazıları, zulüm yapanlara karşı tehditler ihtiva ediyordu. Tabii işin o tarafı kuru sıkı edebiyattı. Osman Bölük başı en çok alkışlanan hatip oldu. Mitingi kapayan Genel Başkan Ahmet Tahtakılıç ise söylenilenleri derleyip toparladı ve fikir halinde ortaya koydu.

Tıpkı aynı saatlerde yurdun bir başka tarafında, Egenin Muğlasında yapılan C.H.P. toplantısında olduğu gribi Kırşehirde de tenkidlerin hedefi demokrasiyi gerçekleştirmeyen Adnan Menderesti. Kasım Gülek Muflada "Daimi hükümet, daimî başkan olmaz. D.P. kabinesini artık Menderesten başkası kurmalı, memleket işlerini başka bir politikayla tedvir etmelidir. D.P. nin içinde bu işi yapabilecek düzinelerle insan vardır" diyor, Osman Bölükbaşı Kırşehirde "Mağrur olma Menderes, senden büyük Allah var, senden büyük millet var" diye haykırıyordu.

Tabii bu sesler, muhalefetin sesinden ibaretti. •

Büyük kongrenin arefesinde

Önümüzdeki haftanın başında Cumhuriyetçi Millet Partisinin ilk Büyük Kongresi Ankarada Yeni Sinemada yapılıyor. Kongrenin heyecanlı, hattâ ateşli geçeceğinden zerrece şüphe edilmez. Toplantıyı takip edecek emniyet memurlarına da zabıt tutmak bakımından ziyadesiyle iş düşeceği tahmin olunabilir.

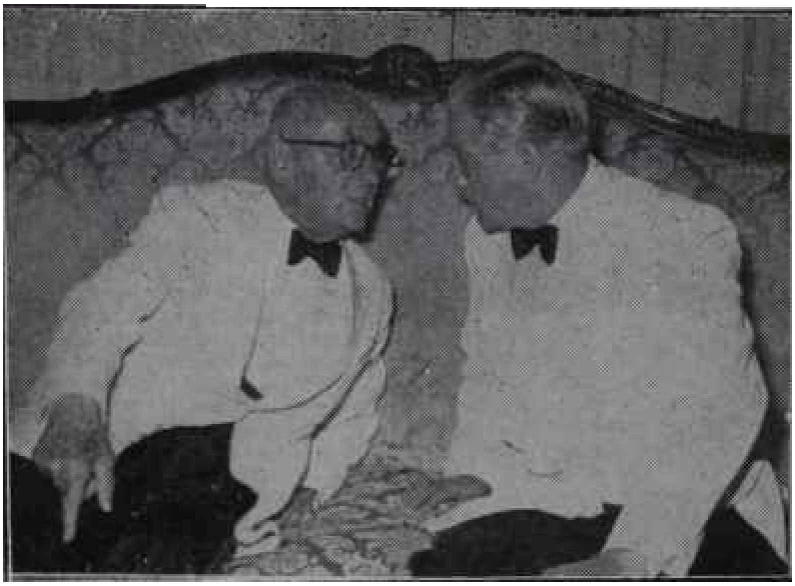
Kongre mühim bir karar alacak mıdır? Karar, olsa olsa sonbahardaki seçimlere iştirak edip etmemek mevzuunda olabilir. Bunun da menfi çıkması kuvvetle muhtemeldir. O takdirde C.H.P. nin de aynı yolu tutmasını beklemek gerekecektir. Kırşehir misali muhalefet partilerinin önünde durmaktadır. Muhalif belediye başkanlarına da ilk fırsatta işten el çektirildiği bilinmektedir. O halde? C.M.P. idarecilerinin ekseriyeti seçimleri boykot etmek kararındadır. Buna C.H.P. nin de katılacağını bilmek, boykot taraftarlarının adedini çoğaltacaktır. Seçmenin emniyetini temin etmek için Kırşehiri yeniden vilâyet yapmak lüzumu bir şart haline gelmektedir.

Kongrenin, öteki muhalefet teşekküllerine sempatisini bildirmesi kuvvetle muhtemeldir. C.M.P. nin sempatisini bildireceği başka bir müessese de hür basın müessesesi olacaktır. Tabii ondan geriye ne kaldıysa...

Dış politika

Lübnandan dönüş

Bir hafta müddetle Lübnan gelinİlk elbiselerini giymişti. Şehirler süslenmiş, her tarafa bayraklar asilmiş, halkın sokaklara dökülmesi temin edilmişti. Gazetelere güzel makaleler yazdırılmış, Türkiye ve Türk dostluğu övdürülmüştü. Resmi kabuller, merasimler, at yarışları, askeri gösteriler son derece parlaktı. Ama bir husus her fırsatta ve mütemadiyen belirtiliyordu: Lübnan, Türk Irak paktına girmiyecekti.

Bayar • Chamoun
Bir nezaket ziyareti

Cumhurbaşkanı Celal Bayar Lübnam ziyaret etmişti. Bu, Lübnan Devlet Başkanı Camille Chamoun'un bundan evvel memleketimize yaptığı seyahatin ladesiydi. Türk hükümeti de o zaman sokakları süslemiş, halkı sokaklara dökmüş, gazetelerde Lübnanı ve Lübnan dostluğunu övdürmüştü. Buradaki merasimler, resmi kabuller, askerî gösteriler da gayet parlak olmuştu. Misafirlerden hiç bir şey esirgenmemiş, hepsi en mükellef şekilde ağırlanmıştı. Hattâ İstanbulda sürek avı bile tertiplenmişti. Ancak Lübnanlı devlet adamları o zaman da memleketlerinin Türk - Irak paktına katılmıyacagını açık şekilde etraflarına bildirmişlerdi.

Celal Bayarın ziyareti komşumuzda bazı Türkiye aleyhtarı nümayişlere de yol açmıştı. Bunlar maksatlı ve tertipliydi ve doğrusu istenilirse Lübnan milletinin hislerine tercüman olmaktan uzaktı. Lübnan basını bir acaip basındır. Herkes, bedelini ödemek suretiyle muhtelif organlara istediği neşriyatı yaptırabilir. Aleyhimizdeki neşriyatın bedelini ise komünistlerle Mısırlılar ödüyorlardı. Mühim olan Lübnan hükümetinin, ziyaretin gayrı siyasi vasfı üzerinde dikkatle durması ve bunu her hususta belirtmesiydi. Hattâ iki devlet başkanının, Anayasaları gereğince politik bir müzakerede bulunamıyacakları hususu da bilhassa tasrih olunmuştu. Eğer Adnan Menderes Cumhurbaşkanına refakat etseydi, elbette ki siyasî görüşmeler olacaktı. Fakat o takdirde de Lübnanın pakta iştiraki bahis mevzuu değildi. Lübnan daha tarafsız bir durum takınmayı ve hiç kimseyi gücendirmemeyi tercih ediyordu.

Bu suretle ziyaret, son derece iyi geçen bir nezaket ziyareti oldu. İki devlet adamının politikaya temas ettikleri aşikârdı. Celâl Bayara Dışişleri Bakanlığı Umumi Kâtibi Muharrem Nuri Birgi refakat ediyordu. Bu da, Anayasa icabıydı. Karşı taraftan ise Başbakan misafirlerle meşgul oluyordu. Fakat her şey, gayrı siyasî bir veçhe taşıyor ve Lübnanlılar buna azami derecede riayet ediyorlardı. Hediyeler alınıp verildi, Celâl Bayara fahri hemşehrilik tevcih olundu, Beyrut sosyetesinde faal bir hafta geçirildi. Hepsi o kadar...

Lübnan, Türk - Irak paktına katılmak için zamanın gelmediği kanaatindeydi.

Irak kralı geliyor

Bu sırada Türkiye, Irak Kralı ikinci Faysal'ı karşılamaya hazırlanıyor ve şehirlerimiz donanıyordu. ikinci Faysala da hararetli bir misafirperverlik gösterilecek, parlak ziyafetler verilecek, resmi kabuller tertiplenecek, şerefine gösteriler yapılacaktı. Ankarada takların kurulmasına şimdiden başlanılmıştı. Krala Veliaht Abdülilah da refakat edecekti. Misafir devlet adamlariyle politikadan bahsolunacağı tabiiydi. Türk-Irak paktının durumu müştereken gözden geçirilecekti. Paktın açık kapısından arap devletleri 'bir türlü girmek istemiyorlardı.

Fakat bu gibi ziyaretler, devlet adamları arasındaki dostluğu kuvvetlendiriyordu.

HİLTON ŞENLİKLERİ

Avni BAŞMAN

Şair sözünün "elbette yalan" olduğuna bir daha inandım. "Şark farktır, Garp da sarp; bu ikizlere asla birleşmez, ta yerle gök Tanrının ulu Hüküm Divanında huzura çıkıncaya dek" kabilinden bir laf etmiş olan emperyalist İngiliz şairi Kipling sağ kalıp bu günlerde İstanbulda bulunmalı idi de Conrad Hilton adında yaman bir Amerikalının New Yorktan ikişer katlı Mr Çift tayyareye doldurup getirdiği "distinguished" davetliler arasında bir düzine kadar yıldızla İstanbulun Boğaza hakim bir sırtı üzerinde yerle göğü nasıl birleştirip Şark, Garp ikizlerini nasıl bir birine kavuşturduğunu görmeli idi.

Orada "içinde Havvalar bulunmadığı için kovulmak ihtimali olmayan bir cennet" yaratmış; ve o cennetin havasına büyüleyici Mr Kevser ruhu katarak istanbul Valisi ve Belediye Reis Vekili (ve Yeşilayın ebedi başkam) Ordinaryüs Profesör Doktor Fahrettin Kerim Gökayı, "şampanya içmeden mest olup", İngilizce kelimelerle karışık hoşça sözler söylemeğe kadir kılmış olan o Conrad Hiltonun bu mucizesini Kipling kendi gözleri ile görmeli ve söylediklerine pişman olarak, şark âdabı üzere el öpüp, o dâhi iş adamından af dilemeli idi.

Resmi adı Beyaz Ev olan Ameri - kan devlet reisliği konağına, cumhuriyet fikrine hürmeten, daima "Beyaz Saray" diyen bizim gazetelerin kendisine "otelciler kuralı" unvanını tevcih ettikleri, kendi saygısız vatandaşlarının ise sadece otelci (hotelman) Hilton diye andıkları bu yaman iş adamının İstanbul şehrine getirdiği nimet, tavsifine hiç Mr mübalâğanın yetişemiyeceği derecede büyüktür. Şöyle bir düşünelim: şehrin en güzel yerlerinden birinde, evvelce başka bir maksat için istimlak edilmiş olan geniş bir saha, bir hususi kanunla, hayli mutedil bir bedel mukabilinde Türkiye Emekli Sandığına devrediliyor; Emekli Sandığının bir çok milyon lirası ile, Hiltonun projelerine göre, oraya 300 yataklı büyük ve mükemmel bir otel yaptırılıyor; Hilton teşkilâtı bu oteli yüzde kırktan biraz fazla Mr sermaye ile işletmeği üstüne alıyor; sermayenin artan kısmı Emekli Sandığınındır; kâr da, tabii, bu nisbete göre bölüşülecektir. İşte böylece, Hiltonun New York, Chicago, Washington ve diğer Amerikan şehirlerinde ve Amerika dışında başka memleketlerde her yıl sayısı artan otellerine İstanbul Hilton adı ile Mr yenisi ilâve edilmiş oluyor. Hilton teşkilâtının işletme kârı hissesi muayyen bir hadde ermediği takdirde eksik kalan kısım Emekli Sandığı tarafından o teşkilâta ödenecektir. E, bu kadarcık bir himaye de böyle'muazzam bir teşebbüs için çok görülmez, tabii.

•

Ama ne olursa olsun, şartların dış manzarası nasıl görünürse görünsün, muhakkak olan bir şey var ki bugün İstanbul her mânası ile yeni, mükemmel ve büyük bir otel kazanmıştır. Balkan yarımadasının en mükellef oteli şimdi İstanbuldadır. Bu teşebbüsle alâkalanarak İstanbulun böyle Mr otele sahip olması için sarfettiği gayretlerden dolayı Mr. Conrad Hiltona teşekkür etmek bizlere ne kadar borç ise, Türk Amerikan iş birliğinin güzel bir örneği olan bu eserden dolayı sevinmek de o kadar hakkımızdır.

Sevindik, hem çok sevindik ve sevincimizi otelin beş gün beş gece süren açılma şenliklerinde doya doya gösterdik. Bir taraftan Hilton, Mr taraftan Emekli Sandığı, bir taraftan da Belediye şenliklerin şahane olması için hiç Mr masraftan kaçmadılar. Ziyafetler, kokteyl partileri, Boğaziçi safaları, Kızılay balosu, şanlı alaylar bizim tarafın da servet ve ihtişam gösterilerine geniş imkânlar verdi. Arada ufak tefek dedikodu mevzuları, hattâ mini mini bir skandal bile çıktı ama böyle büyük cümbüşlerde bunlar olağan şeylerdir. Elverir ki misafirlerimiz iyice ağırlanmış, davetliler lâyıkı ile izzet ve ikram görmüş olsunlar. Her halde olmuşlardır deşen gelmişlerdi, şatır gittiler.

•

Gönül çok isterdi ki bu emsalsiz konserde hiç bir falso nota olmasın. Ne çare ki oluverdi. Bunları, tabii kemali hürmetle, alâkadarların dikkatine arz etmekte bir mahzur bulunmasa gerektir.

Meselâ: Hilton otel ne bir ibadet yeri, ne de dinî Mr müessesedir. Bu hale göre Diyanet İşleri Reisini Ankaradan İstanbula kadar seyahat ettirmeğe neden lüzum görüldü anlaşılamıyor. Davetlileri arasında Hollywood güzellerinin de bulunduğu bir törene, velev yalnız erkeklere mahsus ziyafette bile olsa, muhterem Diyanet İşleri Reisinin sarığı ve cübbesi ile karışması pek uygun düşmüşe benzemiyor. Başka din reisleri, İstanbulda oturdukları halde, ya gelmemişler, yahut kendi adlarına sivil kıyafetli mümessiller göndermişlerdir.

Hür. Hiltona daha ayağının tozunu silmeğe vakit bırakmadan - İstanbul fahri hemşehriliği diplomasının verilmesi de - sonradan İstanbul hakkında verdiği uzun Mr nutukla bu diplomaya liyakatini imtihanla ispat etmiş olduğu Valimiz tarafından tasdik edilmiş olmasına rağmen - pek isabetli Mr hareket, gibi görünmüyor.

Yarım asra yaklaşan Mr hayat devresinde -yıllarca aramızda yaşıyarak, içten Mr sevgi ile inceden inceye tetkik ettiği Türk sanat eserlerinin yüksek değerini cild cild kitaplarla dünyaya tanıtmış olan âlim dostumuz Albert Gabriele, uzun yıllardan sonra, nihayet verebildiğimiz İstanbul Fahrî Hemşehriliği diplomasının üzerinden daha yarım yıl bile geçmeden aynı ünvanı, esas itibarı ile ticarî bir maksatla ve inceden inceye hesap ederek kârlı Mr iş olduğuna kanaat getirdikten sonra, azamiden biraz daha müsait şartlarla İstanbulda bir otel işletmesi teşebbüsüne girişen Mr zata daha ayağını Türkiyeye basar basmaz, tevcih etmek bir hatâ olmuştur: maddi kudretle manevi kıymeti aynı ölçüye tâbi tutmak hatâsı. Aziz otelcimize, meselâ, altından yapılmış ve kıymetli taşlarla bezenmiş minyatür bir Kızkulesi hediye , etseydik daha zarif ve manalı düşmez mi idi?

İstanbul Hilton otelinin açılma şenliklerinde Hilton biz "şarklılar", Emekli Sandığı da misafir Amerikalıları hayretler içinde "mest etmek" emeli ile bu Şark - Garp kokteyline kattıkları unsurların dozlarım biraz fazla kaçırmış gibi görünüyorlar.

Ne yaparsınız ki muaşeret için, zevk için, manevi kıymetler için, hattâ sadece eğlence için, metre sistemi gibi basit ve kullanışlı bir ölçü düzeni hâlâ bulunamamıştır.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Dış Yardım

Adnan Menderes
Kredi peşinde

Kredi meselesi

Üç haftalık müzakerelerin konusunu teşkil eden, Amerikadan 300 milyon dolarlık kredi talebimiz bir Amerikan ajansının verdiği habere göre reddedilmiştir. Şu günlerde memleketimizde rejimin ana davaları bir tarafa bırakılmamakla beraber, üzerinde en çok durulan, sözü edilen mesele bu. Basında, Hükümet ve iktidara sempatisi fazla olan çevrelerde ve muhalefet muhitlerinde buna dair bazı noktalarda birleşen, fakat bir çok hususlarda birbirine zıt görüşler ortaya atılmaktadır. Muhalefete ve tarafsız çevrelere bakılacak olursa kredi talebimiz kati surette kabul edilmemiştir. Hükümet ise ayni kanaatte değildir. Başbakan beyanatında bunu belirtmiştir. Ama neye istinat ettiği hükümet dışında kimse tarafından bilinmemektedir.

A P. nin Telgrafı

Ajansın telgraf haberi üç kısımda mütalâa olunabilir. 1 — Bugün Türk ekonomisinin maruz bulunduğu güçlüklerin teşhis ve tesbiti; 2 — Türk ekonomisinin bu güçlüklerden kurtulması için tavsiyeler; 3 — Türkiyeye, yardım ve kredi temin etmek ümit ve gayretinde bulunurken dikkat etmesi gereken hususlar hakkında bir ihtar.

Türk ekonomisi şiddetli bir enflasyonun pençesine düşmüştür. İstikrarmı kaybetmiştir. Kalkınma hareketinde memleketin mal! kudreti aşılmıştır. Türkiyenin bugünkü tediye rayiçleri ile ödenmesi iktidarı dışında olan yabancı borçlara yol açacak mikyasta barajları, santralları ve fabrikaları inşa teşebbüsü, karşılaşılan güçlüklerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Geçen yıl mahsulün iyi olmayışı, durumu biraz daha kötülemiştir. İçinde bulunulan güçlükler geçici değildir. Esaslı ve uzun vadelidir. Bu söylenilenler Amerika yönünden red kararının esbabı mucibesini teşkil etmiştir. Ajansın verdiği bilgiye göre Türk heyeti başkanı Zorlu Dışişleri Bakanlığı, Savunma Bakanlığı ve Dış Faaliyetler idaresi nezdinde yaptığı temaslarda güçlüklerin esaslı ve uzun vadeli olmadığını belirtmiştir. Geçen sene mahsulün iyi olmayışı ve buğday ihracatının yapılamaması adı geçen geçici güçlükleri doğurmuştur. Tarafımızdan ileriye sürülen iddialar kuvvetli görülmemiş olacak ki Amerika, nakit olarak, kullanılışı şarta bağlı olmayan 300 milyon dolarlık krediyi vermemiş, bunun yerine hesapları bu ay sonunda kapanacak olan yardım kalemine (70 milyon) 30 milyonluk bir ilâve yapmış ve aşağıdaki tavsiyelerde bulunmuştur:

1 — Kalkınma hareketinde memleketin mali kudreti aşılmamalıdır.

2 — Bunu temin gayesi ile kalkınma programı kısılmalıdır.

3 — Bütçe denk bağlanmalıdır (samimi surette olacak her halde...)

4 — İhraç mallarının rekabet kabiliyetleri yükseltilmelidir.

5 — İstikrarı temin için, halkın hoşuna gitmemesi pahasına dahi olsa, şiddetli tedbirler almaktan kaçınılmamalıdır.

Bu tavsiyelerden sonra bir takım ihtarlar gelmektedir. Türkiye ileride yardım ve kredi taleplerinde bulunacaksa aşağıdaki hususlara dikkat etmek zorundadır. Talepler Amerika bakımından ancak bu noktalar göz önünde tutularak kabul edilebilir:

1 — Türkiye enflasyona karşı tedbirler almak lüzumunu duymuş mudur? Ciddi olarak aldığı tedbirler neler olmuştur?

2 — Masraflarını gelirlerine göre ayarlamaya dikkat etmiş midir?

3 — Yabancı memleketlere olan vecibelerini kontrol altına almış mıdır?

Ajans bu haberi yetkili şahıslara atfen verdiğini bildirmekte, fakat bunların kimler olduğunu açıklamamaktadır. Başbakanın beyanatında bu noktaya İşaret edilmekte ve ajansın ileri sürdüğü iddiaların hakikate uymadığı, bir istikraz akdi hususundaki noktai nazarımızın henüz müsait karşılanmamış olduğu ve bu arada haberdeki ifade tarzının umumi efkârda üzüntü ve teessür uyandırdığı, ajansın istinat ettiği yetkili makam ve şahısların kimler olduğunun meçhul bulunduğu ifade edilmektedir.

Memleketimizde hükümet bir tarafa, yerli ve yabancı mütehassısların ortaya koydukları, hattâ iktidar partisine mensup bir takım yazarlarca dahi inkâr olunamayan bir seri vakıalar vardır: enflasyon, tediye muvazenesi açıkları, girişilen kalkınma hamlesinin aşırdığı v.s.. Bunlara sebep ise şunlardır: bir zamandan beri piyasadaki para daima artış göstermiş, istihlak genişlemiş, döviz sarfiyatı yükselmiştir. Dış ticaret açığı, ithalât mallarına aşırı talep yüzünden büyümüş, kronik bir döviz buhranı alıp yürümüştür. Bunun yanında ihracat halkın ihtiyaçlarının lâyıkı ile karşılanmasına, kısa vadeli dış borçları tasfiye etmiye ve bir taraftan da yeni yatırımlarda bulunmaya kifayet edecek derecede gelişememiştir. Bu durumda dış ödeme şartlarında ferahlık yaratmak, kalkınma hamlesini devam ettirmek üzere Amerikadan bir kredi yardımına kati zaruret duyulmasına sebep olan hadiseler kısaca bunlardan ibarettir. Bu neticenin mesulü kim ve nedir? Elbette ki hükümet ve takip ettiği iktisat ve maliye politikasıdır. Bunu böylece bilmek ve 1958 de unutmamak lâzımdır. Ama bugün münakaşa edilecek mesele bu değildir. Mesul aramak yaraya bir deva olamıyacağı gibi, bugünkü şartlar altında bunun pratik bir faydası olacağı ümidi de

Fatin **Rüştü Zorlu**
Liberasyon!

mevcut değildir. Her halde yapılması lâzım gelen asıl iş, güçlüklerin kabulü ile bunları yok etmenin - buna o kadar ihtimal verilemez ya -, hiç değilse hafifletmenin yollarının aranmasıdır. Hükümetin bu konuda ciddi surette kafa yorduğu, bir çok tedbirlerin düşünüldüğü muhakkaktır.

Yalnız yapılmayan, muhtemelen gene de yapılmayacak olan şey, hükümetin millete herhangi bir izahta bulunmasıdır. Aksini düşündürecek belirtiler mevcut değildir. Bu noktayı burada teessür ile kaydediyoruz ve hatırlıyoruz ki İngilterede son grevler üzerine Başbakan Edenin ilk işi milletine grevlerin meydana getirebileceği felaketleri apaçık izah etmek, tedbirli ve fedakârlığa hazır olmaya davet etmek olmuştur. Siz demokrasilerde işlerin böyle yürütüldüğünü görüyor da, kendi hesabımıza mahzun ve müteessir oluyoruz. Ama doğrusu istenilirse daha geçenlerde milletvekillerinin maaşlarını 2800 liraya çıkaran bir iktidarın milletine "sıkıntı içindeyiz" demesi çok güçtür.

Reddin Sebepleri

Kredi talebimizin reddi sebeplerini aramak demek, iktisadiyatımızın içinde bunaldığı zorluklan tesbit etmek demektir. Bazı yazarlar kredi talebimizin reddi hadisesi ile Amerikan yardım programının devamı arasında bir münasebet görmektedirler. Bu yılki yardım programı Haziranın sonuna kadar devam edecektir. Hükümetin şu günlerde 300 milyonluk bir meblâğ üzerinde oynayabilmek imkânı yoktur. 'Kanaatimizce bu fikir doğru olamaz. Biz yardım değil, kredi İstiyoruz. Amerikan yardımları, bilindiği gibi, hiç değilse bir zaman için devamlıdır. Kredi talebimiz ise bilinen sebeplerden dolayı bir defalıktır. Asıl sebebin ajans telgrafında belirtilen hususlar olması gerektiğini kabul etmek en makul bir şeydir. Haddizatında hadiseler de insanı buna zorlamaktadır. Ancak yukarda da temas ettiğimiz gibi Hükümet, sözü edilen konularda umumiyetle hâkim bulunan kanaatlerden uzak ve daha nikbin görüşlere sahiptir. Kendisi ile Amerika arasında bu yüzden fikir ayrılıkları mevcuttur.

Bütçe, açıklarının kapanması, - para kıymetinin korunması, fiyatlarda istikrar temini gibi hususlar Amerikanın, yardımda bulunduğu memleketlerden yardımın ilk şart olarak istediği şeylerdir. Ayni mevzular bizde nedense sonuna kadar bir iç politika meselesi olarak ele alınmakta acı söyliyeceği mesel haline gelen dostun tavsiyelerine kızılmakta, kulak asılmamak istenmektedir. Bizde bahsettiğimiz durumlar bütün şiddetleri ile hükümlerini sürdükleri halde, gene dış tediye muvazenesi üzerindeki menfi tesirlerine rağmen bütçe açık vermekte, para hacmi şişkin tutulmakta, takat üstü yatırım politikasına tam yolla - tabii imkân bulunursa - devam olunmak istenmektedir. "Türkiye nev'i şahsına münhasır bir iktisat politikası takip etmekte", fakat malesef "nevi şahsına münhasır neticeler" karşısında kalmaktadır

Kredi talebimizin reddi sebeplerinden biri de şüphesiz inandırıcı izahat verememiş olmamızdır. Gerçi biz bunu yapmış olsa idik de 300 milyon alabileceğimizi zannedemiyorduk. Halbuki bu izahatı vermeye muvaffak da olamadık. Kredi talebinde bulunan bir devletin: alacağı dövizi hangi sahalara yatıracağını, neticede ne gibi faydalar temin edeceğini ve alman kredinin faizleri ile birlikte nasıl ödeneceğini karşı tarafa kandırıcı bir dille anlatması, onu ikna etmesi lâzımdır. Böyle bir işin mücerret sözle yapılamıyacağı açıktır. Bu iş için iyi hazırlanmış projelere ince hesaplara ihtiyaç duyulacağı aşikârdır. İstatistik imkânlarımızın henüz mahdut olduğu bilinen bir şeydir. Ancak bir duruma gelip kalındığında "bizde istatistik yoktur, devlet adamlarının içlerini kolaylaştırmaya yarayacak ilmî etüdleri yapacak eleman yoktur veya azdır" demek işin mesuliyetini bir dereceye kadar başkalarının üzerine atmak için kolay ve fakat doğru olmayan hatalı bir yoldur. İmkânlarımızın azlığını görmemezlikten gelemeyiz. Ama bu biç bir şey yapılamadığını, yapılamıyacağını kabul için makbul ve makul bir sebep değildir.

Kasım Gülek

Ceketsiz politikacı

Bir takım aziller hatırlıyoruz. Bizzat Başbakanın bazı sözlerini unutamıyoruz. Misal istenirse: geçen Eylülde bahsettikleri "mukaddes ihtiyatsızlık" ve bundan da acısı Mecliste söylediği "dört profesör mü, yoksa muhterem heyetiniz mi? Elbet de ki sizler bu memleketin dertlerini onlardan daha iyi bileceksiniz" sözlerinin hatırlardan ve gönüllerden acı izlerinin silinmediğini hatırlatabiliriz. İktidarın iyisi, ihtisasa kıymet verenidir. Dört profesör, kendi sahalarında bir muhterem heyete elbette ki tercih olunmalıdır.

Muhalefetin Düşündükleri

Bu kadar hayati bir meseleye dair muhalefetin fikirlerini söylemesi gayet tabiidir. Bu onun vazifesidir. Zira her muhalefet yarının iktidar namzedidir. Fikirleri iktidarınkiler kadar önemli tutulmak icap eder. Muhalefetin bu meseleye dair fikirlerini gereği kadar ciddi, teemmül eseri ve inandırıcı bulmadığımızı saklıyamıyoruz. Bunlar bir takım çok söylenmekten- bellenmiş, bazılar mesnetleri gösterilmiyen iddialar, bir kısmı bize göre tuhaf ve ancak pek azı üzerinde hakikaten düşünülmiye değer ve benimsenmeleri mümkün fikirlerden ibaret. Muhalefet diyor ki;

1 — Plânsız, programsız kredi almamıza imkân yoktur — Bunun herkesin üzerinde anlaştığı bir fikir olduğunu söyledik. Muhalefet daha fazlasını söylemiyor veya söyleyemiyor. Halbuki söylemesi lâzım. Kendisi plân ve programdan ne anlıyor, ne düşünüyor? Bunları açıklamak vazifesi...

2 — Amerikaya küsemeyiz. Kabahati kendimizde aramalıyız. — Fikre tamamiyle iştirak ediyoruz. Sebeplerini açıklamış bulunuyoruz.

S — İktisadi meselelerimiz ve güçlüklerimiz partiler üstü telâkki edilmeli böylece ele alınmalıdır. — Bize tuhaf gelen fikir bu. Biz kalkınma hareketine girişirken uyulacak prensiplerin, takip olunacak metodların farklı oluşunun siyasi partilere vücut veren başlıca sebeplerden olduğunu zannediyoruz. Kalkınma hareketinin ilerki safhalarında, takip edilen politikalar neticesinde, ortaya çıkan güçlüklerin hailinde dahi ayrı ayrı partilerce takip edilecek politikaların farklı olacağı muhakkakken veya böyle olması lâzım gelirken ayni prensipleri ve usulleri benimsemeyi bir siyasi parti mahiyeti ile telif edemiyoruz. Biz bir orman dâvasının, bir dini politikaya âlet etmeme dâvasının, adli teminat, üniversite muhtariyeti gibi temel varlık meselelerinin partiler üstü davalar olarak tutulmasını anlarız. Fakat iktisadî meselelerin, demokrasilerde bu şekilde anlaşılmaları mantığına maalesef varamıyoruz.

4 — Ciddi tedbirler almak zamanı gelmiştir. — Soralım: meselâ ne gibi? Bütçe kısılsın mı? Masraflar azaltılsın, yatırımlar yavaşlatılsın mı ? Ve daha bir çok meseleler... İktidardan olduğu gibi memleket muhalefetten de vuzuh bekliyor. Bilgi ve vukuf istiyor. Ayni şeyleri dinlemekten millete usanç geldiği artık anlaşılma-

lıdır.

5 — İktisadi krizi hal için iç politika endişeleri bir tarafa bırakılmalıdır. — Buna muhalefetin de uyması gerektiğine kani bulunuyoruz.

6 — Dünyaya iktisadi, mali, siyasi, adlî emniyet telkin etmek zorundayız. — Bunların en ciddi meselelerimizi teşkil ettiğini zannediyoruz.

7 — Türkiye Orta Doğunun Amerikası olabilir. —• Ama nasıl? (Amerika ikinci bir Amerika görmek mi istemiyor acaba?)

8 — Bittim milletin benimsediği ve inandığı bir milli iktisat programı lazımdır. — Bize tuhaf gelen bir ikinci noktanın bu olacağı yukarıdaki izahlarımızın ışığı altında kolayca anlaşılabilir. Bir demokraside bütün milletin benimseyeceği bir iktisat programı ne demektir? Böyle bir şey olabilir mi? Buna muhalefet, samimi olarak inanıyor mu? Bu kendisinin lüzumsuzluğuna, kendisinin hükmetmesi demek değil midir? İktidar bütün yaptıklarının milletçe - aslında milletin ekseriyetince - benimsendiğini iddia etmiyor mu? Şikâyete sebep olan bir çok konularda başlıca dayanağı bu fikir değil midir? Millî bir program fikri neticede iktidarın muhalefetin fikirlerine, yahut muhalefetin iktidarınkilere imale olunacağı mânasına gelmez mi? Bizim kanaatimizce ayni meselelere dair siyasi partiler adedince program olmalıdır. Milletin tasvibine mazhar olan tatbik olunur. Burada şunu demek. istemiyoruz: iktidarın her türlü yanlış ve hatalı politikası iktidarın ekseriyete istinat etmesi sebebiyle mutlaka mubahtır. Muhalefet partileri kendi iktisadi anlayışları çerçevesi dahilinde muayyen meselelere dair görüşleri ile iktidarı hatalı ve yanlış gidişlerinde sadece lâfta kalmıyacak bir şekilde ikaz edeceklerdir. Memleketimizde çok partili hayatın başladığından beri bunun hasreti içindeyiz.

9 — taraftan kaçınılmalıdır. — Muhalefet sözcüsü içeride ve dışarıda yapılan israflardan bahsediyor Bunun önlenmesinin lüzumlu bir şey olduğu fikrine iştirak ediyoruz. Üstelik şurasına işaret edelim ki israfların bunlardan da ağırı, mevcut milli kaynakların en müsmir ve faydalı olacak işler için kullanılmamasıdır. Memleketimizde, acı fakat hakikat, bilinen sebeplerle bunun büyük mikyasta yapılmakta okluğunu soruyoruz.

10 — İktidar güçlüğü kabul etmiyor, yahut küçük göstermiye çalışıyor. — Fikre iştirak ederiz. Zira çok zararlı gördüğümüzü açıklamıştık.

11 — Enflasyon mevcuttur, paramız) kıymetinin üçte birine düşmüştür. — Müstenidi söylenmiyen bir iddia! Hangi yıl esas alındığına göre hangi kıstaslar neticesi düşme iki bölü üçtür de, dört bölü üç değildir. Anlaşılması güç bir şey.

12 — Demokratik usullerle idare edilen bir memlekette hükümet acaba ne vakit istifa eder? — işte bir sual ki, itiraf edelim, ilk iktidar değişikliğinden bu tarafa müteaddit hadiselerden sonra kendi kendimize daima sormuş ve fakat cevabını bulamamışadır. Muhalefetin sualine biz bir ikincisini ilâve edelim: Hükümet, Meclis tarafından ne vakit düşürülür?

Bu sualin cevabı belli olunca, bir çok derdimiz kendiliğinden halledilecektir.

Ekonomi

Muhalefet ve iktisadi siyaset

İçinde bulunduğumuz şu telâşlı günlerde, muhalefetin memleket meseleleri hakkındaki görüşlerini açıklayan bir tebliğ neşredilmiştir. Bu, Cumhuriyet Halk Partisi meclisinin

C.H.P. Meclisi

Çivi, nal, mıh v.s...

tebliğidir. Bilhassa iktisadî durumumuz ile alâkalı, dikkat çekecek bazı açıklamaların yapılması bekleniyordu. Fakat maalesef ümitler tahakkuk etmemiştir. Tebliğin iktisadi hayatımız ile ilgili üçüncü maddesinde aynen şunlar bulunmaktadır:

"İktidar, iktisadi ve mali mevzular üzerinde programdan mahrumdur. Günlük tedbirlerle bocalamaktadır. Plan ve programa, lüzum görmediğini de esasen ifade eylemiştir.

Vatandaş harp yıllarının zaruri şartlarından doğan sıkıntılarla dahi kıyas edilemiyecek derecede darlık ve yoklukların baskısı altındadır.

Çivi, mıh, kalay, demir, nal, ilâç, şeker, kahve, çay gibi en zaruri ihtiyaç maddelerini vatandaş bulamamaktadır. Mali takat üstünde hesapsız ve plânsız teşebbüsler, para değerine bir türlü istikrar verilememesi, dış ticaret Ve tediye muvazenesindeki açığın gittikçe' artması, iktisadi durumumuzu bunaltıcı bir çıkmaza sok-, muştur.

İstihsal ve nakil işleri, yedek parça bulamamak yüzünden aksamaktadır. Bunlara ilâveten ham madde yokluğu bir çok sınai müesseseleri çalışamaz hale getirmiş ve memlekette işsizlik başlamıştır. Bütün bu mali' ve iktisadi sıkıntılara çare bulunmamasının ancak memleket iktisadiyatının plâna ve programa bağlanmasına ve partiler ve politika ' üstü bir memleket meselesi olarak ele alınmasına bağlı olduğuna inanıyoruz."

Görüldüğü gibi tebliğde hiç bir yeni şey mevcut değildir. İfade edilenler herkes tarafından pek çok defalar söylenen vakıalardır. Muhalefetin bazı maddelerin yokluğunu tesbit edip ilân etmesinin ameli faydası, hemen hemen hiç yok denecek derecede azdır denilebilir. Hele bunları teker teker sayma yoluna gitmesi kolay kolay manalandırılamaz. Bugün kalay, nal veya ilâç yoksa yarın başka bir şey yok olabilir. Bunları.' sokaktaki vatandaşa kadar, bilmeyen yoktur. Bilmemesi de imkânsızdır. Şu halde mevcut durumun sadece tesbitinden fayda bekliyemeyiz.

Memleketin ana muhalefet partisi olan C.H.P. den beklenen şey iktidar partisinin içinde bulunduğunu söylediği programsızlık halinden kendişini de kurtarmasıdır. Muhalefete geçtiği günden beri C.H.P. iktisadi, mali sahada teferruatlı ve esaslı hiç bir tenkid ve fikir beyanında bulunmamıştır. Tenkidler çoğu zaman bazı umumi ifadelerle yapılmış veya mahdut sahalara inhisar etmiştir. Buhali iki sebebe atfetmek mümkündür. Ya C.H.P. kıskançsa hareket ediyor - ki buna pek fazla ihtimal vermek istemiyoruz - veya kendisi de takip edilmesi gerek hattı hareket hakkında vazıh bir fikre sahip değildir.

Birkaç defadır ki bir iktisat Şûrasından bahsediliyor. Halk Partililer bu fikri sıkı bir şekilde benimsemiş görünüyorlar. Fakat acaba böyle bir şûradan ümit edilen neticeleri almak kabil midir? İlk olarak icra organı olan hükümetin memleketi idare edebilecek kabiliyete sahip olması lâzım geldiğinin eğer dirayetli bir şekilde hareket edemezse meclisin itimatsızlığına uğrıyarak işi daha dirayetli ellere bırakmasının mefruz olduğunun hatırlanması lâzımdır. İçinde bulunduğumuz durum bazı şüpheleri davet etmiş bulunmakla' beraber biz yukarıdaki faraziyeden hareket ederek düşünelim. Memleketimizdeki sistem icabı icra uzvunun faaliyetlerinin Millet Meclisi tarafından kontrol ve dirije edilmesi gerekmektedir. Kurulması istenen Şûra bir danışma uzvu olabilir. Aksini' iddia etmek pek mümkün değildir. İddia edilecek olursa Şûra mı hükümete, hükümet mi şûraya hükmedecek" suali ortaya çıkar,

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Zaten iktisadi ve malî sahadaki meselelerimizden büyük bir ekseriyetinin menşeinin hareket noktası hakkındaki farklı telâkkilere dayandırılması, kurulacak olan Şûrada aynı münakaşaların canlanmasına sebep olacaktır. Halbuki simdi yapılması icap eden şey bugünkü durumu bir vakıa olarak ele alıp, ıslahat çare ve tedbirlerini araştırmaktır. Halk Partisi bir Şûra kurulmasını teklif ederken düşünülen müessesenin ne tarzda bir şey olduğu hakkında da sarih bilgi vermemektedir. Bütün bunlara rağmen bir şûranın kurulduğunu farzedelim ve gene farzedelim ki bu şûra sadre şifa olacak bazı tavsiyelerde bulunabilsin. Gene de neticeye ümitle bakmak kolay değildir. Şimdiye kadar hazırlanan bir çok değerli raporlara ehemmiyet verilmemesi, hattâ bazılarının basılmasına dahi lüzum görülmemesi veya mani olunması iyimser olmayı güçleştirmektedir. Kaldı ki şûranın yapabileceği tavsiyeleri bazı ilim adamlarımız halen muhtelif şekillerde, meselâ bazı mecmualarda yapmaktadırlar. Hükümetin istediği takdirde istifade edebileceği tavsiyeler her zaman mevcuttur. Yeter ki ilmî bilgiye kıymet verip bunu istesin.

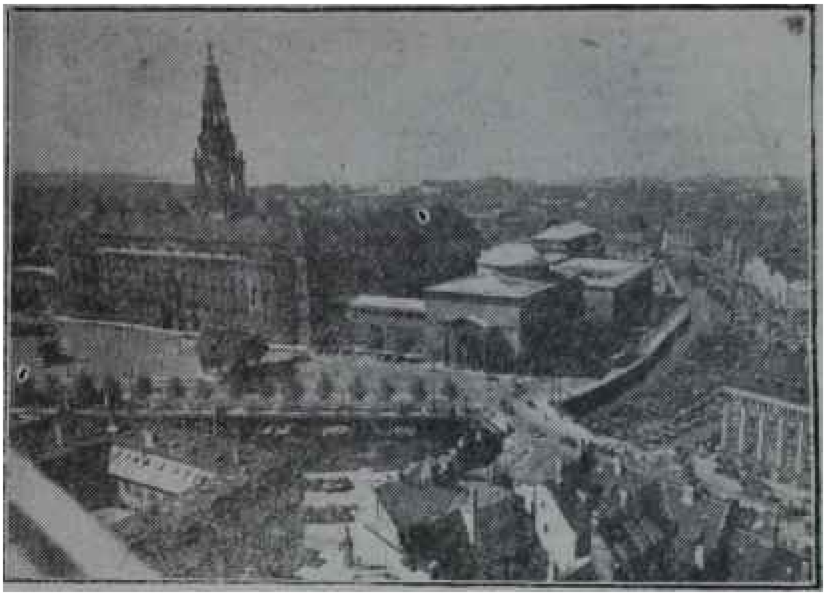
Demokrat Parti de muhalefetteyken iktisadî vaziyetin bozukluğundan şikayet eder, ama ne yapılması gerektiğini ifade etmezdi. Sadece derdi ki: iktidarı iki hafta bize bırakın, her şeyi hallederiz, iki hafta değil, iki koca devre aldılar, bakınız ekonomik düzenimiz ne haldedir. Bunun sebebini, daha muhalefet yıllarında D. P. nin bir iktisadî plân ve program hazırlamadığı noktasında arayanlar kolay kolay yanılmazlar. Şimdi, yeni Muhalefet Partisi, C.H.P. de maalesef aynı yolda görünmektedir. İktidarı idare edenlerin zihniyeti bu kaldığı takdirde memlekette yeni bir iktidar değişmesi belki de ilk seçimlerde gerçekleşecektir. Korkana o zaman iş başına gelenler, bugün tenkid ettiklerinden farklı hareket edemiyeceklerdir.

Plânsız ve programsız iktidarı tenkid eden muhalefetin, bir plâna ve programa sahip olması zaruridir. Sahip olsun ki, ona inanalım. Böyle bir plan Ve programı hazırlıyacak kıymetler ise Muhalefet partisi içinde eksik değildir.

Ticaret

Sam Amcadan davacı var

Hep bilir, görür ve işitiriz: Amerika liberal bir memlekettir! Orada hususî teşebbüsün ve serbest rekabetin baş tacı olduğu söylenir durur. Ama gelin görün ki, bugün Amerikanın hürriyetçi olmadığından şikâyetçiler, davacılar var. Toplanmışlar, Amerikadân şikâyet ediyorlar: Amerika dış ticarette liberal hareket etmiyor, milletlerarası deniz seferleri ticaretinde hürriyetlere zincir vuruyor diye...

Kopenhag'dan görünüş

Amerikaya hücum!

' "Baltic and International Maritime Conference" ellinci kuruluş yıldönümünde Kopenhagda toplanmıştır. Orada Amerika acı bir dille tenkid edilmiştir. Amerikanın gittikçe artan bir şekilde sancak ayırımı (Flaggendiskriminirung) politikasına meyletmesine şiddetli hücumlarda bulunulmuştur. Amerikalı armatörlerin konferansta hazır bulunuşu bu sert tenkidleri önleyici hiç bir tesir gösterememiştir. Konferans başkanı Norveçli armatör Th. S. Falck Jr. Amerika Birleşik Devletlerinin iç iktisatta hususî teşebbüse ve serbest rekabete hiç karışmadığı ve bilâkis teşvik ettiği halde, dış ticarette ve bilhassa milletlerarası gemi seferleri ticaretinde bir sürü tahditler meydana getirmesinden şiddetli bir lisanla şikâyet etmiştir. Eski Danimarka Maliye Bakanı Thorfil Kristensen de sert tenkidler yapmıştır. Onun şikâyet mevzuunu Amerikan yardım nakliyatları ile benzeri nakliyatların yarısının Amerikan vapurları ile yapılmasını âmir hüküm teşkil etmiştir. Kristensen ayni zamanda şu noktaya da dikkati çekmiştir: Amerika kadar Avrupa da Avrupa memleketlerinin muhtaç oldukları dolarları hibe yerine ticaret yoluyla tedarik etmeyi tercih etmektedir. Bundan dolayı %50 şartı ve ayırımı, biraz daha şiddetlendiren yeni "Cargo - Profeference Act" şikâyet mevzuu olmaktadır.

, Konferans bayrak ayırımına karşı vaziyet alışını bir kararla tesbit etmiş bulunmaktadır: Sulhta, bütün memleketlerin menfaati icabı, onların bir ticaret filosuna sahip olup olmadıklarına bakılmaksızın, denizlerin serbestisi masun bulundurulmaktadır. Bütün gemiler herhangi bir memleketin limanlarına aynı şartlar altında girebilmelidirler. Bütün hükümetler, bütün ticaret ve deniz seferleri teşekkülleri sancak ayırımına karşı mücadelede birleşmelidirler.

Haklı veya haksız bu mücadele gayretleri Amerikaya yöneltilmiş bulunuyor. Amerikadân istenilen, Amerikan hükümetinin kendi armatörlerine kanuni hükümlerle temin ettiği inhisar durumunun kaldırılmasıdır. Bilindiği gibi buna benzer'şikâyetler ve talepler GATT toplantılarında da sık sık vaki olmaktadır. Ama şimdiye kadar Amerikanın bu istekler karşısında müsbet bir vaziyet aldığını gösteren belirtiler yoktur. Adı geçen taleplerin de birer temenniden ileriye gidemiyeceği pek mümkündür.

Konferans diğer taraftan St. Lawrence projesi ile de meşgul olmuştur. Proje beş büyük Amerikan gölü ile Okyanus arasındaki deniz yolunu büyük bir kanalla mükemmelleştirmek hedefini gütmektedir. Bu projenin tahakkuk masrafları yuvarlak hesap bir milyar dolara baliğ olmaktadır. Masrafların üçte ikisini Kanada, üçte birini Amerika Birleşik Devletleri yüklenmektedir. Eski Kanada Savunma Bakanı St. Lawrence deniz yolunun milletlerarası deniz seferleri için ehemmiyeti. üzerinde izahlarda bulunurken Kanadanın yüzde elli şartını tanımayacağını da sözlerine ilâve etmiştir.

Bu sırada deniz ticaretiyle ilgili başka bir husus hukukçulara kök söktürüyordu. Bir takım devletler kendi kara sularının hududunu 200 mile çıkarıyorlar ve o sahada balık avlayanlara karşı zecrî tedbirler almaktan çekinmiyorlardı. Bunlar bilhassa Güney Amerika memleketleriydi.

Arjantin

Sabrın sonu

Geçen haftanın ortasında, Perşembe günü Uruguay topraklarından Arjantin radyolarını dinleyenler bir programın kesildiğini duydular; sonra kalın bir ses üç silâhlı kuvvetin Arjantin hükümetine karşı halkla beraber ayaklanmış olduğunu bildirdi. Üç silâhlı kuvvet kara, hava ve deniz kuvvetleriydi. Radyonun bildirdiğine göre ayaklanmanın gayesi "basın hürriyetini gerçekleştirmek ve şimdiki hükümetin sed çektiği demokratik hareketi ihya etmek" ti. İhtilâli idare edenlerden hiç kimse siyasî bir ihtiras taşımıyordu.

. Neşriyat yirmi dakika sürdü. Yirmi dakika sonra dinleyiciler arkadan bir silâhın patladığını duydular. Ses kesildi. Etrafı derin bir sükût kapladı.

Fakat hemen aynı saatte Buenos Ayres'in merkezi olan Plaza de Mayo üzerindeki hükümet binası yakınında en aşağı Uç bomba infilâk ediyordu. Meydanın karşı tarafında ise geçenlerde Peroncularla katolikler arasında kanlı çarpışmalara sahne olan Metropolitan katedrali vardı. Biraz sonra üç uçağın hükümet binasına doğru alçaldıkları görüldü. Uçaklar bombalarını bıraktılar. İki tanesi hedefe tam isabet etmişti. Uçaklar bir daire çizdiler ve uzaklaştılar. Hadise esnasında General Peron binanın içinde bulunuyordu. Fakat derhal oradan uzaklaştı. Buenos Ayresliler diktatörü, siyah otomobili içinde Plaza Reviro'da gördüler.

Kısa bir müddet radyoyu da ele geçirmiş olan âsiler sadece General Leon Bengoanın isminden bahsetmişlerdi. General kara ordusuna mensuptu. İki yıl kadar evvel General Peron'un nüfuz ticareti yapmakla itham edilen kayın biraderi - yani Eva Peronun kardeşi - Juan Duarte hakkında açılan tahkikatı idareye memur edilmişti. Radyonun bildirdiğine göre bugünkü' hükümetin mensupları devlet kasasından zengin olmuşlar, servet yapmışlardı.

işçiler yardıma koşuyor

Bu esnada radyo yeniden hükümet kuvvetlerine geçmişti. İlk iş olarak Genel İşçi Konfederasyonunun kendi azalarına bir tebliği okundu. Bu konfederasyon 1951 de Peronu bir ihtilâlden daha kurtarmıştı. Tebliğde işçiler hükümet binasının civarındaki Genel Merkeze "ilk buldukları vasıtayla" çağırılıyorlardı. Otobüsleri ve otomobilleri zorla ele geçirecekler, hattâ icap ederse şoförlerini öldüreceklerdi. Peronun kendilerine ihtiyâcı vardı. Radyonun bildirdiğine göre âsiler hükümet binasını ele geçirmişlerdi. Onları oradan sürüp atmak lâzımdı. Biraz sonra kalabalık bir gurup "Peron! Peron!" nidalariyle meydana varmıştı. Havada bir helikopter göründü, Plaza de Mayo yakınındaki Peron Plaza'ya inmek istediği anlaşılıyordu. Fakat muvaffak olamadı ve uzaklaştı.

Telgraf kumpanyaları bir ihtilâlin başlamış olduğuna dair muhabir telgraflarını kabul etmiyorlardı.

Askerî birlikler geliyor

Sokaklar insanla doluydu. Fakat bunların ekserisi evlerine koşuyorlardı. Orada burada infilâkler oluyordu. Uçaklar şehri bombalıyordu. Bir troleybüs, içindekilerle beraber havaya uçtu.

İlk. bombardımandan tam 45 dakika sonra makineli tüfek sesleri işitilmeğe başlandı. Müteakiben dişlerine kadar silâhlı 200 kişilik bir birliğin Hükümet binasına doğru ilerlediği görüldü. Onlar da ağır makineli tüfekler taşıyor, mühimmat arkadan geliyordu. Birliğin gerisini üç tank muhafaza ediyordu. Meydanın bir köşesine yerleştiler ye cephe aldılar. Daha sonra 'Palermodaki 1 inci alay ve iki tank bölüğü de yetişti. Muhafız alayı ile âsiler de ateş teati etmişlerdi.

Başkentte kaç kişinin ölüp, kaç kişinin yaralandığı bilinmiyordu. Fakat can kurtaran arabaları mütemadiyen dolaşıyor, sedyelerle hastahanelere adamlar taşınıyordu. Plaza de Mayo'dan geçen biri şöyle dedi:

"— Meydanda yirmi cesed vardı. Hükümet binasiyle Bahriye bakanlığı arasındaki sahada ateş devam ediyordu". Öğleden sonra polis ve ordu birlikleri şehirde barikatlar kurdular. Zırhlı otomobiller sokakları tutmuştu. İşçi gurupları bunları alkışlıyordu. Fabrikalar tatil etmişler, dükkânlar kepenklerini indirmişlerdi. Otobüsler, kamyonlar Peron taraftarlariyle doluydu.

Buenos Ayreste hükümet vaziyete hâkim olmuştu.

Asilerin *iddiaları*

Fakat aynı esnada, asilerin eline geçmiş bulunan ' Mitre radyosu Arjantinin ikinci büyük şehri olan Rosario'nun ihtilâlci kuvvetler tarafından kontrol edildiğini bildiriyordu. Rosario'nun nüfusu yarım milyondu. Spiker "bu, demokratik bir harekettir" dedi. Arkadan bir ses "Müstebit öldü" diye haykırdı. Fakat bunun mecazi manada kullanılmış olması ihtimali çoktu. Biraz sonra Mitre radyosu da sustu. Spikere göre Bahriyenin hava kuvvetleri ihtilâli desteklemişler ve Buenos Ayresten 10 mü mesafede bulunan Campo del Mayo'daki kışladan bir alay şehre yürümüştü. Arjantindeki bütün askeri hükümet darbelerini bu kışlanın mensupları yapmışlardı.

Rosario şehrinde durum meçhuldü. Bir rivayete göre asilerin radyosu 'haklıydı. Bir başka rivayet ise her şeyin sakin olduğu merkezindeydi. Bu sırada Basm bakanlığı ilk tebliği neşretti.

İsyan bastırılmıştır!

Saat 18,15 de çıkan bu tebliğde şöyle deniliyordu:

Peron kilisede
Başını duvara vurdu

"Bahriyenin hava kuvvetlerinden küçük bir kısmın iştirakiyle bazı karışıklıklar çıkmıştır. Hükümet birlikleri bu kuvvetleri yenmişlerdir. Kara ordusunun uşakları bir bahriye uçağını düşürmüşlerdir. Memleketin diğer tarafları sakindir".

Fakat daha sonra radyo, General Peronun ağzından Buenos Ayrese 80 mil mesafedeki Punto İndio deniz üssünün bombardıman edileceğini haber verdi. Müteakiben bu işin yapıldığı ikinci bir tebliğle bildirildi. Anlaşılıyordu ki 200 kişi hükümet binasını ele geçirmişler, fakat sonradan Peroncu birlikler duruma hakim olmuşlardı. Şehri bombalayan uçaklar ise Punto İndio'dan havalanmışlardı.

Plaza de Mayo sadık kıtalar tarafından sarılmış, 80 bin Peroncu işçi nümayişe başlamışlardı ki ikinci bir bava hücumu oldu. Bahriyenin uçakları 12 kadar bomba attılar. Şehirden siyah dumanlar yükseliyordu. İki harp gemisi de asilere katılmış ve şehrin ağzındaki River Plataya demir atarak hükümet binasını döğmeye başlamıştı. Üç gülle binanın civarına düştü. Ava uçakları da meydanı tarıyorlardı. Bunlara Peroncu kıtaların hava dafi topları cevap verdi. Havada jet uçakları da dolaşıyordu. Jetler işçi konfederasyonunun merkezine hücum ettiler.

Fakat kara kuvvetleri Peronu tuttular. Ordu işçilerin yanında yer alınca, ihtilâlin muvaffakiyet ihtimali hemen hemen kalmamıştı. Bombardımanlar iktidarı ele alacak olanları desteklemek içindi. Halbuki kara kuvvetleri buna fırsat vermemişlerdi. Anlaşılıyordu ki isyan hareketi iyi tertiplenmemişti. Bahriye yenilmişti. Aynı akşam bir çok bahriye uçağı ve gemi Uruguaya sığındı. Uruguay hükümeti bunların mürettebatını enterne etti. Fakat uçaklar ve gemiler Arjantine iade edilecekti. Bütün bir öğleden sonra devam eden ihtilâli Peroncular bastırmaya muvaffak olmuşlardı.

İhtilalden sonra

Ertesi gün türlü haberler çıktı. Bir rivayete göre Peron, ordu ileri gelenleri tarafından tevkif edilmiş ve onun yerine eski Harbiye bakam General Franklin Lucero getirilmişti. Bunun asta yoktu. Diktatör duruma yeniden hâkim olmuştu. Uruguay radyosunun isyanın yer yer devam ettiğini bildirmesi de mübalâğalıydı. Bu, daha ziyade Arjantinden bir haberin sızmamasından ileri geliyordu. Peroncular kazanmışlardı. İsyan gecesi kiliseleri yaktılar ve katoliklere karşı hakaretlerde bulundular. İhtilâlin zahiri sebebi Peronun Kiliseye karşı giriştiği hareketti.

Peron ve Kilise

Hakikaten bir müddetten beri GeAneral Peron katoliklere karşı mücâdele açmıştı. Dini ve devleti birbirinden ayıracaktı. Şimdiye kadar kabul edilmeyen boşanma kabul edilmişti. Peron iktidara Kilisenin yardimiyle gelmişti. Ama şimdi, memleketin içinde bulunduğu müşkül vaziyete bir sebep bulmalıydı: o sebep de kiliseydi. Arjantin devlet başkam hürriyetleri yok etmek ve bir diktatörlük kurmak niyetiyle iktidara gelmişti. Bunun için işe basınla başlamış, evvelâ onu susturmuştu. Kilise o sırada harekete geçmemiş, basın hürriyetinin boğazlanmasına seyirci kalmıştı. Şimdi onun cezasını ödüyordu. Perona göre memleketin süratle kalkınmasına ve sosyal adaletin teminine lüzum vardı. Bunu totaliter yoldan gerçekleştirebileceğine kaniydi. Halbuki memleketin iktisadiyatı sarsılmış, sadece Peronun etrafındakiler kendi hesaplarına kalkınmışlardı. Ama sefalet ortadan kalkmamıştı. İşçilerin temin ettikleri de yaldızlı laflardan ibaret kalmıştı.

Peron, milletin nazarını bu başarısızlıklardan başka yere çekmek mecburiyetindeydi. Kilise, kendisine karşı cephe alıyor ve hürriyet taraftarları katoliklerin etrafında birleşiyordu. Memlekette son muhalefet kiliseydi. Peron bütün dertlerin müsebbibi olarak onu gösterdi ve hedefi tayin etti: Katolikler! Kilisenin mallarını aldı, piskoposları hudut harici etti. Buna Vatikan, bütün Arjantin hükümeti mensuplarını afaroz etmekle cevap verdi. İşte isyan ile afaroz hadisesi aynı güne isabet etmişti. Din, suyu taşıran damlaydı. Her diktatörlüğe olduğu gibi Perona karşı da hareket başlamıştı. Ekonomik durum, bu harekette baş rolü oynuyordu.

Peronun konuşması

Haftanın başında, ihtilâlin bastırılmasını müteakip Peron bir nutuk söyledi. General bu nutkunda kendisinin de iyi bir katolik olduğunu bildiriyor, kiliseleri işçilerin değil, komünistlerin yaktığını söylüyordu. İddiasına göre kendisi son derece kanunî davranmış, parlamentonun arzusundan dışarı, çıkmamıştı. Şimdi de hür ve serbest seçimler yapacaktı. Milletin kendi politikasını destekleyeceğinden emindi. Demokrasi serbest seçim demek değil miydi? O da, bu seçimleri yapacaktı. Tabii Peronun unuttuğu, bütün hürriyetlerin tahdit edildiği ve serbest basının susturulduğu bir memlekette en mükemmel seçimlerin bile mâna ifade etmiyeceğiydi. Millet de bunu anladığından diktatörleri düşürmenin yolu olan ihtilâle sapmıştı. Milleti bu yola sürükleyen Perondu. İhtilâl bu sefer muvaffak olmamıştı ama, bir gün mutlaka muvaffak olacaktı.

Dünyada akisler

Arjantin hâdiseleri bir hafta müddetle siyaset dünyasında ilk planı işgal etti. Amerika Birleşik Devletleri dahil, bütün demokratik memleketlerde Peronun sukutu yürekten arzulanmıştı. İhtilâlcilere karşı duyulan sempati pek at saklanıyordu. Hareketin muvaffak olamaması bu bakımdan da esef uyandırdı. Fakat Arjantinlilerin demokrasiye kavuşacaklarından şüphe edilmiyordu. Rejim çürük bir rejimdi. Ekonomik vaziyet çok kötüydü. New York Times'ın gene bu sütunlarda bahsettiğimiz bir seri röportajında belirtildiği gibi General Peronun etrafı menfaatperestlerle çevriliydi. Bunlar büyük bir refah içindeydiler. Bizzat Peron kendisini sefahate vermişti. Ta İtalyadan sinema artistleri getirtiyor, onları kabul ediyor, ziyafetler veriyor, lüks bir hayat sürüyordu.

Bunun sonunun olmadığı aşikârdı. İhtilâl, bir başlangıçtan ibaretti.

Dörtler konferansı

San Fransisco'da bayram

Koca şehir bir bayram havası içindeydi. Bir çok bina süslenmişti. Elbette ki San Francisco Hilton'u karşılayan İstanbul gibi heyecana gelmiş değildi ama, tarihî günlerinden birini yaşadığına zerrece şüphe yoktu. Birleşmiş Milletler Teşkilâtının onuncu kuruluş yıldönümü büyük merasimle kutlanıyordu. Aza memleketlerden heyetler gelmişti. Bunların bir çoğuna bizzat Dışişleri Bakanları başkanlık ediyordu. Hem de heyetlerin en mühimlerine.. Fransızların başında Antoine Pinay, İngilizlerinkinde Harold Mac Millan, A-

Harold Mac Millan

Londranın sesi

Pinay - Adenauer
3 numara hangisi?

merikalılarınkinde John Foster Dulles vardı. Ruslar da Molotofun başkanlığındaydılar ve heyetleri 60 kişiden müteşekkildi. Bir otele inmektense şehir civarında bir köşk kiralamayı tercih etmişlerdi. Fakat en mühim hadise, Başkan Eisenhower idi. Amerika Cumhurbaşkanı haftanın başında, Pazartesi günü akisleri hâlâ devam eden bir nutuk söyledi. Doğrusu istenilirse ifade ettiği fikirler ilk defa belirtilen fikirler değildi. Ama Dörtler konferansının arefesinde bu nutkun büyük bir ehemmiyeti vardı.

Eisenhower'i kürsüde altmış kadar hatip takip etti. Her milletin temsilcisi memleketinin fikirlerine bu vesileyle tercüman olmak istiyordu. Doğrusu, bunların İçinde hakikaten alâka uyandıranı pek azdı. Delegeler bilinen formülleri tekrarlamaktan zevk duyuyorlar Ve bir evvelki hatibin söylediğini tekrarlıyorlardı. Birleşmiş Milletler idealine bağlılıkları tamdı, hiç bir şey onları barış yolundan alıkoyamazdı. Fakat gazeteciler bütün bu lâfları yarım yamalak dinliyorlardı. Zira onları asıl alâkadar eden meseleler kulislerde cereyan ediyordu. Kulislerde dört Dışişleri Bakanları müstakbel Dörtlü Konferansı hazırlıyorlardı.

Almanya: Büyük Devlet

Dışişleri Bakanları San Franciscoya New Yorktan gelmişlerdi. Orada ise batılılar Almanya başbakanı Adenauer ile görüşmeler yapmışlar ve Ruslarla müzakerede göz önünde tutacakları esasları tesbit etmişlerdi. Adenauer ondan evvel Amerikan idarecileriyle temas etmişti. Bu görüşmeler Batı Almanyayı Batının büyük devletlerinden biri yapmıştı. Hattâ bu husus Fransada sinirlilik uyandırmıştı. Müttefiklerinin Almanyaya kendilerinden fazla ehemmiyet vermeleri, Fransızlan kızdırıyordu. Bir çok gazete üçüncü batılı büyük devletin Fransa mı, yoksa Almanya mı olduğunu kendi kendine sorup duruyordu.

Batılılar bir noktada görüşlerini telif etmişlerdi: Rusyanın giriştiği barış taarruzu sadece propaganda gayesi gütmüyordu. Sovyetler hakikaten bir uyuşmaya varmak istiyorlardı. Bunun sebebi ise iç politika güçlükleriydi. Komünist cennetinde işler iyi gitmiyordu. Bilhassa ekonomik vaziyet tatsızdı. Rusya, yuttuklarını hazmetmek istiyordu. Bunun için de Amerikalıların Avrupadan çekilmelerini temin ve böylece her türlü tehlikeden masun olarak tedbirlerini almak emeli peşindeydi.

Amerika

Molotofla mülakat

Gecen haftanın sonunda, San Francisco'ya gitmekte olan Rus Dışişleri Bakanı Molotof, Chicago'da bir tren aktarması dolayısiyle bir müddet kalmış, bu arada şehrin mezbahasını dolaşmış ve kendisine bir kovboy şapkası hediye edilmiştir. Fakat herkesten talihli, Chicago Sun Timesin muhabiri Pat Mc Grady Jr. çıkmıştır. Gazeteci, Rus Dışişleri Bakanını tesadüfen Michigan gölünü seyrederken yakalamış ve derhal yanına giderek Üniversitede öğrendiği Rusçayla bir mülakata başlamıştır.

Mc Grady işe çok ciddi başlamış ve şu suali sormuştur:
"— Doğu ile batı arasındaki müzakerelerin barışı sağlıyacağını sanıyor musunuz?"

Fakat Molotof henüz geldiğini, bu bakımdan söyliyecek bir şeyi bulunmadığını bildirince genç muharrir başka bir mevzu bulmuş ve Rus Dışişleri Bakanıyla arasında Amerikan ajansları tarafından verilen şöyle bir muhavere cereyan etmiştir:

Mc Grady — Mezbahaları sever misiniz? Kokularını nasıl bulursunuz?

Molotof — Fena değil.. Teni okuduğum, Upton Sinclair'in "Cengel" ini hatırladım.

Mc Grady — Tekaütlüğünüzü ne zaman istiyeceksiniz ?

Molotof — Demek gölünüz güzel. Neresi güzel?

Me Grady — öteki tarafını göremiyorsunuz ki?

Molotof — Rusçaya biraz çalışsanız.. Az kelime biliyorsunuz.

Mc Grady — Ben de aynı fikirdeyim. Rusyaya bir vize istesem ne dersiniz?

Molotof — Beye müracaat edin.. Bu iğlerle Zarubin meşgul oluyor. (Zarubin, Rusyanın Amerikadaki büyük elçisidir).

Mc Grady — Ne dersiniz, M. Zarubin?

Zarubin — Elçiliğe yazın, cevap verirler.

Mc Grady — Mösyö Molotof, Moskova 1 Mayıs bayramında Demir Perdeyi Amerikanın icat ettiğini bildirdi. New York limanına girerken bu perdeye çarptınız mı?

Molotof — Dikkat etmedim.

Mc Grady — Çarşamba günü yapılan pasif korunma tecrübelerinde New Yorktaydınız. Moskovada da aynı şeyler yanılıyor mu? Yani, zaman zaman <böyle tecrübeler..

Molotof — Moskovada hayat sakindir.

Mc Grady — Yorgun musunuz?

Molotof — Biraz. Gölde yıkanılır mı?

Mc Grady — İçiniz çekiyor mu?

Molotof — Hayır,

Mc Grady — Molotof adlı kokteylden bahsedildiğini duydunuz mu?

Molotof — Hayır.. Nedir o?

Mc Grady — Rus votkasının yanında Amerikan votkası bir şeye benziyor mu?

Molotof — Mukayeseyi yapmamayı tercih ederim.

Mc Grady Bir koka-kola ister misiniz?

Molotof Hayır. Canım istemiyor.

John Foster Dulles
Amerikanın sesi

Cüneyt Arcayürek ve arkadaşları
Hapishane çeşmesi...

Hapishaneler

İçerdekiler ve dışardakiler

Yeni gelenin arkasında demir kapı büyük gürültü ile kapandı. Her tarafını, her şeyini aradılar. Bıçak sordular, esrar ve saire gibi uyuşturucu maddelere baktılar. Gardiyan "yürü" dedi. Sakin ve sessiz, bir başka bahçeye geçtiler. Bahçe çiçekli, temiz ve kimsesizdi. Bir kaç mahkûm göründü, kayboldu. Bunlar yüzlerinden hiç bir şey anlaşılmayan insanlardı. Müdürlük binasına soktular. Yukarı çıkıldı. Müdür bir büyük odanın içinde, bir büyük masada idi. Başını bile kaldırmadı. "Kaydını yapın" dedi.

Diğer bir odaya girdi. Yeni baştan bütün hüviyeti soruldu, deftere kaydedildi. Tekrar aşağı kata indirdiler. Bir kere daha kayıt muamelesine tâbi tutuldu. Gardiyanlar görünüyordu; sert, gülmeyen ve aksi gardiyanlar...

Meraklı mahkûmlar vardı. Gelip gelip bakıyorlardı. İdarede çalışan mahkûmlardan birisi "gidelim" dedi. yürüdüler. Bir bahçeye çıktılar, gene bir duvarın üzerinde iki büyük levha asılmıştı. Sola giden yolu gösteren ok ve levha "mevkuflar" diyordu. Sağdaki levhanın üzerinde ise, "hükümlüler" ibaresi okunuyordu. Tek tük insanlar dolaşıyordu. Konuşmayan, olduğu yerde durmayan insanlar. Yeni gelene dikkatle, merakla bakıyorlardı.

İki yüksek duvarın arasında dar bir koridordan ilerlediler. Yeni gelen merakla duvarlara bakıyordu. Belki de aylarca bakacağı duvarlara... Yan yana sessiz ve hiç konuşmadan ilerlediler. Bir kaç gardiyan daha göründü. Bir kaç mahkûm daha kendini gösterdi. Hepsi "geçmiş olsun" diyorlardı. Hapishanenin ilk kelimeleri bu idi. Üzerinde bir kule ve jandarma olan bir hücreye geldiler. Kapı ağır ağır açıldı ve yeni gelen içeri girdi. Burası tecrit idi.

İçerde ondan fazla insan vardı. Geçmiş olsun'lar birbirini kovaladı, yeni gelenin suçu soruldu ve bir köşe gösterildi. Tecritin demir parmaklıklı penceresinden Cebeci'nin sırtları, Topraklık mevkii görünüyordu. Sıcak bir gündü, içerdekiler yeni geleni konuşturmadan önce bir müddet yabancı gözlerle etrafı seyretmesini beklediler. Sigara takdim edildi ve konuşma başladı. Hapishane konuşması.. Yatakların Üzerinde herkes bir daire etrafında toplanmış, suçlarının nevilerini yeni gelene anlatıyorlardı. Her nevi suça, her nevi insana, her nevi karaktere rastlanabilirdi. Sigaralar birbiri arkasına içiliyor, "dışarıdaki" hayattan fıkralar, hoş günler ortaya dökülüyordu. Daha "gün almamış", yani mahkamesi karara bağlanmamış olanlar, dâvalarının seyirlerini kendilerine göre tefsir ediyor, hattâ hâkimin ilk celsede tebessüm ettiğini söylüyor bunun iyiye alâmet olduğunu belirtiyorlardı. Sarhoşluktan içeri girenler boldu. Böyleleri hayatın her türlü zevkini almış insan olarak, "ehli keyif" sıfatiyle dinleniyor, konuşmaları bütün tecrit halkı tarafından hiç kesilmeksizin alâka ile takip ediliyordu.

Akşama doğru, tecrite yavaş yavaş bir gariplik çöküyor, her tipte insan dış âleme kayıyor, kendisine göre, dışarıda yaşıyordu. Gökler dalıyor ve öteden bir ses "şimdi nerede geziyorsun" diye alaylı alaylı soruyordu. Diğeri hiç, ama hiç latifini bozmadan bir iç çekiyor, bir semt söylüyor bir eğlence yerinin ismini telâffuz ediyordu. Ah kahpe dünya! diye hepsi birbirini takip ediyordu, içerideki bu sessizliği ya bir şarkı, yahut da bir mevkufun bağırması bozuyordu. Demir parmaklıklar arasından kahve ocağına bir haber iletiliyordu: Kahveler gelsin, hem de moda tâbiri ile "O biçim!"...

Kahveleri çaylar kovalıyor ve mevkuf dakikayı öldürmek için ne yapacağını bilemiyordu. Akşam üzeri biraz dışarı çıkarıyorlar, uyuşan ayaklarının açılması için dar koridorda dolaşmasına izin veriliyordu. Tecrit, koğuşların ötesinde idi ve koğuşların serbestisinden mahrumdu. Gaye, gelen mahkûmu tetkik etmek, hastalıktan âri olup olmadığını tesbit etmek ve bir müddet sonra koğuşa vermekti. Tecritin mânası bu idi, fakat tatbikat böyle değildi. Gelen mevkufu tecrite vermenin ve burada bir kaç gün tutmanın mânası galiba idarece "hapishaneye alışmasını" temin etmekten başka bir şey değildi.

Tecritin sakinlerine akşam altıya doğru "karavana" geliyordu. Bir kocaman karavana ve bir kepçe.. Parası olanlar için muamele ayrı idi. Onlar hapishanenin küçük bir lokantasından yemek tedarik edebiliyorlardı. Fakat parası olmıyanlar ekseriya fasulye, pilav ve yahut da nohut olan yemeğe kaşık sallamak için sabırsızlanıyorlardı. Her insan için günde bir ekmek veriliyordu, yetiyordu ve "ekmek kavgası" hapishanede yoktu. Büyük Millet Meclisi bütçe müzakerelerinde her mahkûmu 23 kuruş ile doyurmak için Adalet Bakanlığına para tahsis etmişti. Üç öğün yemek bu yirmi üç kuruşun içine sıkıştırılmıştı. Saat altıda yemek yiyen - eğer yemekse - mahkûm, ertesi günü öğleye kadar bununla iktifa etmek zorunda idi. Aşağı yukarı on dokuz saat, verilen karavana yemeği ile kendisini tutacak, bekliyecek ve oturmaktan başka hiç bir işi olmayan bu insan zayıflamıyacak, vücuttan düşmiyecek ve hapishaneden çıkarken bir 'illet" e tutulmadan yaşamağa devam edecekti. Bu, imkânsızdı. Biz bir insanı hapishaneye götürürken, insanlığından da tecrit etmiştik. Böyle düşünmüş, yıllar ve yıllar kafamızda hapishaneyi soğuk bir isim olarak telâffuz etmiş, mahkûmu dünyanın yaşatmağa lâyık bulmadığı bir kimse olarak kabullenmiştik. O demir kapının arkasına giren bir inşam insan olarak değil, yaşamağa hakkı olmayan bir mahlûk haline getirmiştik. Cemiyetin beynine yerleşen bu kaide bütün sistemlerimize, adli mercilerimize geçmişti. Büyük Millet Meclisinde hapishanelere verilecek olan tahsisat görüşülürken meselenin üzerine bile eğilmemiştik. "İslâhı nefs" etmesi için hapishaneye götürdüğümüz insanı hangi şartlar ile başbaşa bıraktığımızı tesbit ihtiyacında değildik. Bir kocaman yirmi dört saat için bir insana 23 kuruş tahsis ediyordu. Çok bile diyenler vardı, bütçenin durumunu gözden geçirerek, bunun bile azaltılmasını is-

tiyenler bulunuyordu. Halbuki, hapishaneyi sosyal bünyemizde bir feci yer olmaktan çıkarmalı, mahkûmiyeti, ismi lanetle anılan bir sistem olmaktan kurtarmalı, mahkûmun da insan olduğunu, yarasının herkesten daha zor tedavi kabul ettiğini bilmeli, normal bir hayatın yaşayış tarzına onları uydurmak için çalışmalı idik.

Midesinin rahatını bile temin edemediğimiz mahkûmdan, zihniyet değişikliği bekliyemezdik.

Sakin insanlar

Hapishane bir şehrin ortasında, bir başka şehir idi. Küçük bir kantini vardı, bazı ihtiyaçları karşılıyacak malzeme satıyordu. Bir de kahve ocağı vardı. Durmadan işliyordu. Lokantasında günde iki defa yemek çıkıyordu, ucuz bir tarife ile mahkûm yemek yiyebiliyordu. Hapishaneyi iki kısma ayırmışlar, mevkufları bir tarafa hüküm yemiş olanları diğer bir tarafa yerleştirmişlerdi. Her iki kısmın birbiri ile temas etmesine imkân verilmiyordu. Bu temasın mümkün olmaması için sıkı tertibat alınmıştı, halbuki mahkûmlar dış görünüşleri itibariyle sakin ve sessiz insanlardı. Birbirlerine karşı her hangi kötü bir harekette bulunacak halleri yoktu. Fakat alman karardı ve İsrarla tatbik ediliyordu. Sebebini de şöyle anlatıyorlardı: Kısımlar arasında bazen kavga çıkabilir, hasım kimseler vardır.

Halbuki alman tertibat öylesine değildi. Hapishane içinde birbirine hasım olanların yaşadığı pek nadir vakalardandı. Esasen sabaha karşı sık sık sürgünler olurdu ve sık sık kafileler Anadoluya doğru sevkedilirdi. Anadoluya gönderilenler ve muhtelif şehirlere dağıtılanlar kabadayı kimselerdi; kavga çıkaracak, hâdise yaratabilecek insanlardı.

Mahkûmlar sıhhatli insanlardı ve hastahane ile pek ilişikleri olmazdı. Fakat hapishanenin bir reviri vardı ve elliye yakın yatağa sahipti. Fakat hiç bir mahkûm bu revirde bulunmak ve yatmak için can atmazdı. Koğuşunda kalmayı, koğuşunun adamları ile bulunmayı daha münasip, daha mükemmel ve daha iyi addederdi. Hakkı da yok değildi. Revirde veremli hastalar bulunuyordu. Bunlarla daimî temas halinde olmak o kadar iyi bir,iş değildi, iyi tarafı pek yoktu.

Revirde yatanların içinde ağır veremli olanlar vardı ki, bunların bir kısmı hastahanelere gönderiliyordu. Vereme yakalanmış, üçüncü devreye kadar bu hastalığı sürüklemiş olan mahkûmun hapishaneden çıkarılması icap ederdi. Bizde bu yoktu; bizde bu, talimatnamelere girmiş olsa da yapılamazdı. Mahkûm mahkûmdu ve ölene kadar cezasını çekmeğe devam ederdi, hapishaneden çıkarılmazdı.

Revir bir doktora bağlı bulunuyordu. Her gün, isteyen mahkûm doktorun karşısına çıkardı. Bu doktorun verdiği ilâçlar mahkûmların bildiklerinden başka değildi. Doktor aspirin, müshil ve bunun benzeri ilâçları mahkûmlara vermek ve tavsiye etmekte mahirdi. Biribirlerine arada bir aspirin tavsiye eden mahkûmlar görülürdü ki, derhal bir üçüncüsü "doktor musun?" diye sorardı.

Gece hapishanede hastalanmağa, hattâ ölünmeğe gelmezdi. Çünkü, ne kadar bağırılsa, koğuşlardan gardiyanlara haber vesrilmek için ne kadar çırpınılsa, bütün gayretleri boşa gitmesi işten bile değildi. Gardiyan oraya gelinceye kadar uzun zaman geçer, gardiyan oraya geldikten sonra başgardiyanı bulup kapıyı açtırması daha uzun bir müddet sürer ve neticede koğuş kapıları güne karşı, normal saatinde açılırdı. Sonra hastaya şöylecesine bir göz atılır ve doğru, revire sevkedilirdi; revirde doktor muayenesine bazan lüzum görülür, bazan da - ki ekseriya - mahkûmun gösterdiği ıstırap şekillerine bakılarak Numune Hastahanesine sevkedilmesine karar verilirdi.

Diğer görünüş
O biçim!

Son aylarda mahkûm sıhhati üzerinde daha fazla durulmağa başlanılmıştı, yeni müdürün bunda rolü ve hissesi büyüktü.

Kültür aşılanıyor

Mahkûmların nefis terbiyeleri için memleketimizde ilgili makamlar tarafından pek çok kitap okunduğu anlaşılıyordu. Fakat bir çok işlerimizde olduğu gibi mahkûmun manevi kalkınmasını temin edecek tedbirlerin başında okumayı, yazmayı öğrenmesini temin etmeğe çalışmakta da bir şeyler yapmağa çalışmış, hiç bir şey yapmamak durumuna rahatça girmişiz. Bugün Ankara Cezaevine giden bir yabancının, bir "içeriyi" bilmiyenin önüne muhtelif kademeler çıkarırlar. Bir kere cezaevinin bir ilkokulu vardır. Cezaevinin bir kütüphanesi vardır. İlkokulu için dışarıdan iki öğretmen gelir, ilk okul diploması almak isteyen mahkûma ders verir. Sene sonunda imtihan tertiplenir ve mümeyyiz önünde mahkûm bildiklerini, öğrendiklerini söyler. Kütüphanesinde ise büyük bir camekân içinde kitaplar dunu-. Fakat camekânlı kitaplık yarı yarıya dolmamıştır. Dolan kumunda ise, Kore tugayımızdan dört beş resim, Kore harbine dair bir kaç kitap, düsturlar ve bir kaç klâsik kitap bulunur. Mahkûmun bunlardan istifade etmesi lâzımdır. Okuyacağı, kendi seviye ve görüşüne göre faydalanacağı bir kitap bulması imkânsızdır. Sonra her kısma haftada üç defa kütüphaneye gelmek hakkı tanınmıştır. Hapishanede günlerce kalan bir insan, kütüphanenin bir seferinde - okumak için - dolu olduğunu göremez.

Haftada bir kaç defa sinema oynatılır. Mahkûmun en 'büyük eğlencelerinden birisi de budur. Amerikan Haberler Bürosunun, İngiliz Kültür Heyetinin on altı milimetrelik filimlerinden - öğretici filmlerinden - hapishane ve mahkûmlar İstifade ederler. Meselâ elektriğin fizik bakımından izahı... Bunu uzun uzadıya mahkûma gösteriyorduk. Meselâ Zanzibar adası nasıl kalkınmıştı, oralarda neler yetişirdi, mahkûma bunu öğretiyorduk. Fakat mahkûm gene de memnundu, çünkü sinemada öğreneceklerinden çok, değişik şekil görmeğe ihtiyacı vardı.

Bir kaç defa müracaat edildi, hattâ mahkûmların ödiyecekleri pek cüzi para ile dışardan film temin edilmesi rica edildi, fakat savcılık nedendir bilinmez bu talebi reddetti. Olmaz dedi, "Mahkûm parası ile film oynatılmaz." Mahkûm bunu isterken her hangi bir menfaatin idareye temin edilmesi için talepte bulunmuyordu. Sadece film seyredebilmek için bu talebini ileriye sürüyordu.

Arada sırada her koğuşa konulan hoparlörlerden dini, ahlâki mevzularda Diyanet İşlerince hazırlanan konuşmalar veriliyordu. Fakat bu konuşmaları dinleyenin miktarı - mevcut 700 - elliyi bulmazdı. Çünkü, ağır kelimeler ile bir şeyler anlatılıyordu, sadece "Allah" sözü üzerinde duruluyordu ve her tekrarlanışında "tövbe estağfurullah" ların çekilmesine yol açıyordu, işte o kadar... Din mevzuunda hassas olmayan, islâm dinine aykırı bir din üzerinde lâf söyliyene yanlarında yaşama imkânı vermezlerdi. Bir de temiz olmayan, üstünü b a ş ı n ı temiz tutmayan ve yıkanmayan olursa, bunlara da. müsamaha etmezlerdi. Başka bir dinden mahkûm geldiği zaman, ona da kardeşçe, insanca muamele etmesini bilirlerdi, severlerdi; ancak bu yeni gelen, müslümanlığın aleyhinde bulunursa, onu bir daha affetmemek üzere defterden silerlerdi. Hapishaneye girip de namaza başlıyanlar pek çoktu. Tıpkı çıktıktan sonra derhal namazı bırakanların pek çok olduğu gibi!. Din ve din meseleleri her mah-

kûmun kendi anlayışına göre aralarında uzun uzun konuşmalara yol açardı. Herkesin fikri muteber ve mükemmel addedilirdi.

İşsiz insan

Mahkûmu oyalıyacak bir iş temin edememiştik. Etmemiz de imkânsız görünüyordu. Mahkûma okuma imkânlarını tanımak yoluna gidememiştik. Bunu temin etmek için daha geniş ve sistemli bir çalışma tarzı kurmak lazım gelirdi, bunu da yapamamıştık. Fakat Mecliste bir sözlü soruya cevap verilse, bir sözlü soruda bu yukarıdaki meseleler olsa, Bakanın söyliyeceği herkesi tatmin eder mahiyette olacaktır. Çünkü ilgili bakan, hapishanelerde okulların açıktığını, kütüphanelerin tesis edildigini söyliyecektir. Bunları genişletmek, daha mükemmel hale koymak için paraya ihtiyaç vardır. Meclis, her şeyden, ilgili bakandan izahat istemeden önce, hapishanelerin kalkınması ve mükemmel hale getirilmesi için bütçeye fazla tahsisat koymalıdır. Yoksa her iş bu kadar yarım, bu kadar üstünkörü olacaktır.

Hapishanelerde her isi birden yapmak gayretine gireceğimize, her birini teker teker ele almak suretiyle bir faaliyet programı tanzim etsek daha müsbet, daha verimli neticelere doğru gitmemiz imkânları çoğalacaktır. Verilen tahsisat ile her işe başlamak mümkün, fakat her isi bitirmek kabil değildir. Muayyen senelere bölünecek işler kısa zamanda düzelecek ve sosyal bünyemizde bir yara halinde duran "hapishaneler" daha mükemmel, daha düzgün birer İslah müessesi olabilecektir.

●

Hapishane hakkında yazdıklarımız, kısa, çok kısa oldu. Hapishane dört duvar içinde dertli, içine kapanmış ve birbirine her meselesini söyleyen insanlar diyarıdır. Orada herkes gülerken, herkes ağlamaktadır. Hayatı ince bir istihza ile ele alanlar, ondan kurtulmak isteyenler, ondan bıkanlar, dışarı ile ilgisi pek çok, fakat elinden hiç bir şey gelmediği için muzdarip olanlar vardır. Onların dertlerini bir bir anlatmak günler ve günler sürer. Fakat onların tek müştek tarafları vardır, tek teselli edici sözleri vardır. Her ne suçtan olursa olsun "hapishaneci" olmak. Hepsini bir seviye üzerine sıralayan Ve teselli eden de budur. Tek seviye ve suç ne olursa olsun!. Sabahın erken saatinden gecenin geç vaktine kadar birbiri ile durmadan konuşan, bütün gün boş ve dünya düşünceleri içinde yalnız olan bu insanlar, kurtarılmak icap eder. Kurtarmak.. Bugünkü hapishane ve cemiyet şartları içinde onları kurtarmak, İyiye, doğruya ve mükemmele götürmek! Bu imkânsızdır. Oradan çıkan ne kadar doğruyu bilse, ne kadar iyiye kavuşmuş olsa. cemiyet içinde gene eriyecek ve eski benliğini bulacaktır. Yaşama şartlarımız hapishaneden çıkmış olana ağır darbeleri ihtiva ediyor ve mahkûmu eziyor. Hapishaneden çıkmış olmanın verdiği acı onların benliklerinde- duydukları en büyük acıdır ve her defasında tekrarladıkları derttir. Eğer hapishaneden Çıkan birisi oraya tekrar dönüyorsa, eğer hapishaneden çıkan bir hırsız tekrar ayni cürmü işliyorsa, suçu sadece o insanda aramayınız. Biraz kendinize biraz kendimize ve etrafımızda yaşıyan kaidelere bakiniz. Bu kaideler o yıpranmış maneviyatı her dakika, her an yeniden yıpratmakta, yeniden yaralar açmakta ve iyileşmiş ise, yeniden suçlu olmasına sebep olmaktadır. Hapishaneler her gün biraz daha doluyorsa, bunun sebebini yıpranmış cemiyet kaidelerinde arayınız.

Yedinci koğuşun sakinleri yeni geleni dışarıya selâmetlemeğe hazırlandığı zaman, hepsinin gözlerinde ayni arzu vardı ve dışarıyı hepsi özlemişlerdi. Kapının önünde hepsi durmuşlar, sıralanmışlardı. Ellerini sıkan insana geldiği zamanki boş, bomboş bakışlarla bakmıyorlardı. Yeni geldiği zaman, ne kadar kalacağı belli olmayan bir mevkuf idi, "Tahliyeci" olduğu zaman bütün bir serbest insan itli. Onlar için dışarıya çıkan insanın tek vasfı vardı: Hür ve istediği gibi yaşıyabilmek imkânlarına sahip olması..

Hepsi birer birer elini sıktılar, sırtını okşadılar ve "Allah bir daha buralara kadar getirmesin" dediler. Yedinci koğuş adım adım geride kalırken, dışarı çıkana bir koğuş arkadaşı, bir şair koğuş arkadaşı tek bir mısra hediye ediyordu:

"Yedinci koğuş! Seni kara saplı bir bıçak gibi sineme sapladılar."

C. A.

T I B

Cerrahi

Kan istiyoruz

İlk çağlardan beri insanlar daima üç amaca ulaşmağa çalışmışlardır:

1 — Hastalıkları iyi etmek,

2 — İhtiyarlığa engel olmak,

S — ölümü yenmek.

Hayatı senbolize eden kan olduğu için cesaretin, sıhhatin, sonsuz gençliğin sırrı bunda aranmıştır. Tarihin galip muharipleri, mağlûplarının damarlarını açarak hayat kaynağı saydıkları kanlarım içerlerdi. Kelimenin tam mânasiyle kan aktarma (transfüzyon) Akdeniz medeniyetinden başlar. Bunların kullandıkları tekniği bilmiyoruz. Mısırlılar Firavunlara kan vermek suretiyle şifa sağlamağa çalışmışlardır. Ancak bu sıralarda da kan verme, sihir, büyü, keramet vasıtası olarak, ihtiyarları gençleştirmek, delilere akıl vermek, ölüme engel olmak için kullanılmıştır. 1402 de masum Papa'nın hayatım kurtarmak için üç gencin kam alınarak bir şerbet yapılmış, Papa'ya içirilmiştir. Fakat Papa kurtarılamadıktan başka, kanlarının son damlasını bu mukaddes ödeve harcayan üç genç de vefat etmiştir. Sonraları damardan kan içme ve kan banyoları terkedilmiştir. O sıralarda bu işin taraftarlarına karşılık muhalifleri de vardı. Bazıları kan vermenin lüzumsuz olduğunu ha kimliğin bütün başarılarının kan almakla sağlandığını söylüyorlardı. Teknik ilerlemediğinden kan verme sırasında bir çok kazalar da oluyordu. Asepsi - antisepsi bilinmediğinden enfeksiyon, hayvanlardan da kan aktarıldığından uygunsuzluk belirtileri ortaya çıkıyor, kan verilenlerin çoğu ölüyordu. Bütün bu başarısızlıktan ötürü kan aktarma tehlikeli sayıldı, yasak edildi, unutuldu. Birkaç yüzyıl kan vermeyi kimse tekrar sınamadı. Ancak 1818 de bu mesele yemden ele alındı. 19 uncu yüzyılda kan verme tekniğinde şırınganın kullanılması o zamana göre büyük bir yenilik sayılmaktaydı. Hayvandan insana kan aktarma usulü de antik terkedilmişti. Çünkü cinsleri ayrı hayvanların kanlarının birbirine uymadığı ve çok tehlikeli olduğu anlaşılmıştı. İnsandan insana yapılan transfüzyonlarla da bazı arızaların ortaya çıktığı görülmüştü. Bunlar da enfeksiyondan, kanın pıhtılaşmasından ve anboliden ileri geliyordu. Asıl önemlileri henüz kan guruplarının bilinmemesinden ortaya çıkanlardı. Asepsi, antisepsinin öğrenilmesi, kanı pıhtılaşmaz hale koyan antikoagülan bir çok maddelerin bulunması, insanda en aşağı dört gurup kan varlığının anlaşılması, kanı alma, saklama ve verme usullerinin gelişmesi sayesinde son yüz yılda transfüzyonda büyük ilerlemeler başarılmıştır. Rh faktörünün bulunması, bilinmesi ve aranması da bir çok arızaların önlenmesini mümkün kılmıştır. Bundan sonra hastahanelerde ve hastane dışında, bankalar gibi işleyen kan alma ve verme organizasyonları kurulmuştur. Son iki dünya savaşında, İspanya iç harplerinde, Hindi--ini savaşlarında ve Kore çarpışmalarında da bu teşkilât daha genişlemiş ve gelişmiştir. Bugün bir çok memleketlerde kan nakili işini Kızılhaç başarmaktadır. Bu memleketler arasında Avustralya, Belçika, Kanada, Kolombiya, Danimarka, İrlanda, İspanya, Amerika, Finlandiya, Yunanistan, Macaristan, Hindistan, Irak, Japonya, Lüksemburg, Norveç, Hollanda, Peru, Polonya, Portekiz, İsveç, İsviçre vardır. Bazı memleketlerde ise hem Kızılhaç, hem başka devlet enstitüleri, hem de müstakil ticari teşkilât bu işlerle uğraşmaktadır. Büyük çapta bir transfüzyon servisi kurmak kolay bir iş değildir. Kan vericileri bulmak, toplamak, kaydetmek, genel durumlarını ve kan guruplarım tayin etmek hemen kullanılmak üzere onlardan yeteri kadar kan almak veya tam kan, plazma, kuru plazma gibi... Bu çeşit plazmaların hepsinin kendisine göre bir özelliği vardır. Dondurulmuş plazma (plazma konjele) da antihemofilik faktör mahfuz kalır. Likid plazma iki yıl saklanabilirse de tek şişede bulunması iktisadî bakımdan büyük bir üstünlüktür. Kuru plazma ise beş yıl dayanıyor. Ancak eritici maddeyi ihtiva eden ikinci bir şişeye ihtiyaç göstermesi bir mahzur sayılabilir. Kızılay kan programı tam kan ve plazma hazırlamağa karar vermiş bulunmaktadır. Şimdilik fraksiyon ve gamma globülin hazırlanması meseleleriyle, meşgul olmayacaktır. Plazma hazırlanırken gözönünde tutulması gereken bir önemli nokta da sarılıklardır. Bazı kimselerin kanında bir virüs bulunuyor. Bu virüs sarılık geçirmiş olanların kanında bulunabildiği gibi hiç sarılık geçilmemişlerde de mevcut olabilir. Böyle hastaların veya sağlam portörleri kanları veya plazmaları başkalarına aktarıldığı zaman onlara da hastalığın geçme ihtimali vardır. Bu çeşit sarılığa homolog serum sardığı denilmektedir. Başka memleketler insan kanındaki virusla bulaşan bu sarılığa mani olmak için iki usul kullanıyorlar. Amerika'da plazmayı ultraviyole ışınlariyle irradiyahyona tâbi tutuyorlar. İngiltere'de ise bu irradiyasyonların da virusu öldürmediği kanaatine varıldığından, lüzumsuz addettikleri bu emekten vaz geçerek plazmaları onar kişinin kanını ihtiva eden havuzlarda hazırlamayı tercih ediyorlar. Amerikalıların yaptığı sebilde yüz kişinin kanının bir araya getirilmesiyle hazırlanan plazmaların hastalığı yayma tehlikesi daha fazladır. Ultraviyole ışınlarının başka mikroplara da kötü tesir yaptığı ve onları imha ettiği bilinen bir olaydır. Bir yandan da homolog serom sarılığı virusuna hiç öldürücü tesir yapmadığı iddia edilemez. Amerika gibi bu işlerde çok ilerlemiş bir, memleketin plazma hazırlamakta ultraviyole irradiyasyonundan istifade etmesinin elbet bir sebebi vardır. Sonra bu iş için getirilecek ultraviyole cihazının değeri de 3-5 bin liranın içindedir. Kullanılması çok külfetli olmıyacaktır. Bütün bunları gözönüne alan Kızılay Kan Programı şimdiden ultraviyole cihazları getirerek Amerikada olduğu gibi irradiye plazma hazırlanmasına karar vermiş bulunmaktadır. Bütün bu işlerin büyük teknik bilgiye, ince ve dikkatli araştırmalara dayandığı görülmektedir. Onun içindir ki transfüzyon servislerinin âmir ve memurları kalifiye kimselerden seçilmek icap eder. Amerika'da olduğu gibi bu işlerden anlıyan kimselerden müteşekkil bir merkez komitesi kurmak ve civardaki muhtelif sağlık servislerinden yararlı ve yetkili elemanları bu komiteye seçmek lâzımdır. Belçika Kızılhaçmın kan şubesi bir müşavir bir de teknik iki komisyondan, Hollanda Kızılhaçının Merkez Komitesi de biri idari öbürü ilmî iki komisyondan teşekkül etmektedir. İdari komisyon propaganda işlerini de sağlamaktadır.

Propagandanın önemi

Bu işlerde propagandanın büyük önemine bilhassa işaret etmek isterim. Henüz temeli atılan, fakat ilmî araştırmaları ve münakaşaları daha şimdiden başlamış bulunan Kızılay Kan Bankalarının işlemeğe başladıkları andan itibaren karşılaşacakları en büyük zorluk bedava kan temini meselesi olacaktır. Ticarî maniyetteki işlerin daha kolaylıkla başarılacağına şüphe yoktur. Ancak, bir memleketin yaşaması için gerekli bir çok işler daha vardır ki bunlar o cemiyeti teşkil edenlerin feragatlerine, diğerkâmlıklarına, vatanperverliklerine dayanır. Memleketimizde kendiliklerinden bir hastahaneye müracaat ederek kan verenlere pek rastlamıyoruz. Bu da propaganda işlerimizin zayıf olmasından ileri geliyor. Halbuki yine bir çok vatandaşımızın ta Amerika'da, kan bankalarına giderek, tarihin içinden gelen en değerli Usarelerini hediye ettiklerini gazetelerde okumaktayız. Yurttaşlarımız kanlarının hepsini seve seve savaş mey danında akıtmaktan zevk duymuş insanlardır. Tarih sayfalarını dolduran destanlar dökülen bu kanlarla yazılmıştır. O bir avuç kan dökülmezse ne hürriyet, ne istiklâl, ne inkilâp hattâ ne de vatan vardır. Viyana önlerine, Mısıra, çöllere bu kan ölü bir madde halinde bidonlarla, varillerle veya kavanozlarla sevkedilmemiştir. Yürüyen bir ordu damarlarında bu kanı dünyanın her tarafına taşımış ve sebil etmiştir. Gerektiği anda bu kan ovalarda ve çöllerde akmıştır. Mohaçlar, Kosovalar, Çaldıranlar, bu kanı tanımaktadır. Simdi bizim de damarlarımızda dolaşan bu mukad

des unsur sadece kimyasal bazı maddeleri ihtiva etmiyor. O kanda oraların kır lalelerinin, yaban güllerinin rengi ve kokusu vardır . Her ırkın, her milletin özelliklerini taşıyan, ona başka milletlerden ayırıcı vasıfları veren kan, veraset kanunlarının, kahramanlıkların, fedakârlıkların içinde kaynaştığı fevkalâde asil bir maddedir. Gothe; "kan özellikleri olan bir Usaredir." 'demekle hata işlememiştir. Hiç bir millet kendi öz kanını başkasına hediye etmez. Marshall plânı, Truman doktrini, Eisenhower'in iyi niyeti kanı ve plazmayı başka memleketlere sağlayamaz. Para, silâh yardımı yapılabilir. Fakat kan ancak o memleketin öz evlâtlarının damarlarından alınarak kardeşten kardeşe aktarılabilir. Kızılay kanla dolu şişeleri raflarına dizerek müşteri bekleyen bir bezirgan gibi düşünmüyor. O millete inanıyor, milletin fedakârlığına inanıyor ve kardeş kanını kardeş damarından toplıyarak soluk ve çaresiz kalmışlara ulaştırmanın yollarını arıyor. Tümen Baştabipliği yaptığım sıralarda yardım malzemesi olarak verilen sandıklardan plâzma çıktığını hiç bir zaman görmedim. Sebebini öğrenmek gafletinde bulundum. Yabancı meslektaşlarım susmakla yetindiler. Bu halleriyle: "Dünyanın en değerli kanı çocuklarınızın damarlarında akmaktadır. Ondan faydalanmayı öğrettiniz" demek istiyorlardı.

'Kızılay bu memlekete dâvasında da önderlik etmek istiyor. Bir yandan Kan Bankasını kurarken bir yandan da açtığı bir deftere gönüllü kan vericilerin isimlerini kaydetmeğe başladı. En başta bir numaralı Türk vardır. Gönüllü kan vericilerin sayısı şimdiden binlerin üstündedir. Sizden de fedakârlık bekliyor, kan istiyoruz:

Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır,
Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır.

Seksoloji

Yeni bir sosyete

Avusturyada yeni bir seksoloji cemiyeti kuruldu. Viyanalı genç bir sinir hekimi olan Dr. Wilhelm Franz Brix bu sosyetenin ilk sekreteridir. Sosyetenin hedefi bütün cepheleri ile insanın seksüel hayatım tetkik etmek, gerek şahıslar, gerekse cemiyet üzerindeki tesirlerini incelemektir.

Bu etüdler antropolojik, psikolojik, sosyolojik, adli ve sıhhi bakımlardan yapılacaktır. Hattâ seksoloji konusunun teolojik ve filozofik durumları da incelenecektir.

Bu sosyete bir araştırma enstitüsü de kurmak amacındadır. Cemiyetin idare kurulu başkanı Prof. Fritz Reuter'dir. Yurdumuzda da buna benzer müesseselere büyük ihtiyaç vardır.

Dr. E. E.

A R K E O L O J İ

Fryg Sanatı

Bir başarının hikâyesi

Gazetelerimiz Hilton oteline gelen sinema artistlerinden bahseder, sporcularımızın galibiyet veya mağlûbiyetlerine uzun sayfalar ayırırken bir Türk ilim adamının kazandığı başarı gözden kaçıyordu. Daha doğrusu bizim gözlerimizden kaçıyordu.

Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Arkeoloji profesörü Ekrem Akurgal bundan bir müddet önce, Almanca olarak bir kitap yazmıştı. Kitabın adı "Phrygisehe Kunst" idi. Bu, "Fryg sanatı" manasınaydı. Eser, alâkalıları arasında derin bir takdirle karşılandı.

Kitabın akisleri Türkiyedekinden fazla Avrupada derindi. İlim mecmualarından başka gazeteler de eserin üzerine eğilme lüzumunu duydular. Bu arada Basel Üniversitesinin Arkeoloji profesörü Kari Schefold İsviçrenin meşhur "Neue Zurcher Zeitung" unda sütunlarımıza almakta fayda gördüğümüz uzun bir makale neşretti. Bu makale şudur:

Batı dünyası kendi müdafaasının bir temel direğini teşkil eden yeni Türkiye devletinin kalkınmasına hayranlık ve ihtimamla iştirak etmektedir. Anadolu, Osmanlı İmparatorluğunda eyaletlerden biri iken Birinci Harpte ve onu takip eden senelerde memleketin ana gövdesi olduğunu isbat etti. Bu yüzdendir ki yeni Türkiyenin kurucusu Atatürk dâhiyane bir Hareketle, merkezi Ankara olmak üzere, Anadolu'yu ilk defa olarak bütünlüğü haiz bir devlet haline getirdi. Bu yeni devletin vatandaşı için Anadolu tarihinin de yeni bir görüşle yazılması gerekiyordu. Osmanlı geleneğinin arzu ve icaplarından cesurane ve realist bir şekilde sarfı nazar edildikten sonra yeni bir tarih görüşü kazanmak kolay değildi. Bu itibarla ilk yılların karışıklıklarına şaşmamak lâzımdır. Bu sebepten mazinin, ele aldığımız eserde, bu derece objektif bir şekilde mütalâa' edilmesini bilhassa selâmlamak lâzımdır. Ankara Üniversitesi Arkeoloji Profesörü Ekrem Akurgal'ın fryg sanatı üzerine hazırladığı monografi bu görüş için ortaya konmuş güzel bir âbidedir.

Ekrem Akurgal kitabının sonunda geriye bakış adını verdiği kısımda Türkiyenin bugünkü durumunu tarih muvacehesinde mütalâa ederken şöyle demektedir: "Anadolu coğrafya bakımından büyük tezatlar memleketidir, öyle ki morfoloji ve iklim farkları ile birbirinden tamamiyle ayrı küçük devletleri, prensliklerin meydana gelmesine tabiattan yaradışlıdır. Tarihin her devrinde Anadoluda, hepsinin kendine has dili ve âdetleri olan, bir çok, bazen bir düzineden fazla, kavim ve aynı ölçüde kültür bir arada yaşamıştır. Ekrem Akurgal tarih boyunca Anadoluda yalnız üç devletin Orta Anadolu'ya hâkim olarak yarımadanın büyük kısmına hâkim olabildiğine işaret etmektedir. Bunlar Milâddan Önce ikinci binde Hititlerin, birinci binde Fryglerin ve Orta Çağda Selçukluların kurduğu devletlerdir.

Frygia, Tanrı kadın "Büyük Ana" ve onun genç sevgilisi Attis'in memleketi olarak klasik Yunan dünyası için hususi bir sihire sahipti. Fryğ'lerin ilahesi Kybele'ye Milâddan önce daha altıncı asrın sonu Atina'sında '"Tanrıların Anası" olarak ibadet' ediliyor ve kudretli Tanrı kadın Delphi'de Siphnos'luların hazine dairesinde Aslan koşulu bir araba içinde tasvir edilmiş bulunuyordu. M. Ö. 700 tarihlerinde yasıyan ve fryg devletinin kurucusu olarak tanınan kral Midas Yunanlılarca o kadar önemli bir şahsiyet idi ki onun hakkında bilinenler çağdaşı olan Yunan prensleri hakkında bilinenlerden çok fazla idi. Karısı İzmir civarında Kyme şehrindendi. Altından yapılmış plan tahtını Delphi'deki Apollon mabedine hediye etmişti. Fakat Midas, Kymmer'lerin Anadolu'yu istilâ etmesi ile krallığını kaybetti ve boğa sütü içerek intihar etti. Ondan sonra Anadolu müttehit bir devletin idaresinden çıkarak yine küçük prensliklere ayrıldı.

Ekrem Akurgal

Hilton değil ki...

Ekrem Akurgal şimdiye kadar ilk 'defa olmak üzere fryg sanatı hakkında bir sentez yapmakta ve kitabını fevkalâde yazılmış bir metinle ve güzel resimlerle ortaya koymaktadır.. Zor meselelerin hiç birinden kaçmayan ve onların her birini tahlil eden bu kitap kolay kolay eskimiyecektir ilk problem en eski fryg sanatının tarihlenmesidir. 1200 de "Şimal kavimleri" nin muhacereti ile Doğu Akdeniz dünyasında büyük değişiklikler olmuştur. İlk önce Çanakkale'nin müstahkem şehri Troida ve hemen ondan sonra Hititlerin başkenti Hatuşaş tahrip edildi. Bütün bu tahribatı yapanların başlarında Trakyalı kavimler ve onlarla birlikte fryg'ler ve Mysia'lılar bulunuyordu. Müstevliler Orta Anadolu şehrini tahrip ettikten sonra bozkır mıntakasında kalmayıp daha verimli toprakları ihtiva eden Şimal Batı ve Cenup Doğu Anadolu'da yerleştiler. Bunun içindir ki Orta Anadolu'da Hititlerle fryg'ler arasında bir devir ve teslim olamamış bu bölgede Hitit geleneği kopmuştur. Zaten Profesör Ekrem Akurgal'ın ortaya koyduğu gibi Orta Anadolu'daki fryg medeniyeti ancak 750 tarihlerinde meydana gelmiştir. Böylece Hititlerle fryg'ler arasında Orta - Anadoluda büyük bir karanlık devir mevcuttur. Nitekim Yunanistanda da böyledir ve Miken devri ile Dor muhacereti arasında bir karanlık devir vardır.

Komşuları, büyük kültür sahibi İonia'lılar fryg'ler için örnek oldular. Fakat fryg'ler Yunanlıları körü körüne taklit etmediler, bilhassa ilk devirlerde Yunan eserlerinden ilham alarak kendilerine has bir medeniyet' meydana getirdiler. Profesör Ekrem Akurgal fryg sanatını dört büyük devreye ayırarak onu ilk defa olmak. üzere kronolojik bir tasnife tabi tutmuştur. Bugünkü Polatlı yakınında . harabeleri ,mevcut olan fryg krallığının merkezi Gordion'un büyük tümülüsleri olgun çağdan, Afyon ve Eskişehir civarındaki dikkate şayan kaya mabedleri ve mezarları ile Tanrı kadın Kybele'nin oturmasına mahsus kaya koltukları son parlak devirdendir. Ev cephelerini süsleyen renkli güzel kabartmalarda bu devirdendir. Ekrem Akurgal'a göre fryg yazısı daha 8 inci asırda, Yunan yazısından alınarak, ortaya çıkmıştır.

Nisbetlerin bozulduğu ve zorlandığı bir devirde kültürlerin birbirlerine olan münasebetlerini doğru ve objektif mütalâa etmesini bilen bir kitap okumak insana ferahlık vermektedir.. Yunan kültürünü benimsemiş olmaları bakımından Etrüks'lerle fryg'leri birbirleriyle mukayese etmek mümkündür. Bununla beraber fryg'ler asıllarını daha az kaybetmişler buna mukabil biraz köylü kalmışlardır. Nitekim onlar Mezopotamya'nın yüksek kültürleriyle de çok az temas etmişlerdir. Şu var ki Anadolu'yu seven ve onun ehemmiyetini müdrik olan herkes asıl bu sadeliği ile fryg sanatını Anadolu tarihinin hürmete lâyık bir âbidesi olarak takdir edecektir.

K A D I N

Aile

Evham hakkında

Evham, ufak bir hadisenin, hiçten doğan bir düşüncenin kuyruğuna takılarak, fince küçük bir kurt halin de kafamızda yerleşen, sonra muhtelif kollar uzatarak bütün vücudumuzu, benliğimizi saran isimsiz, müphem, hayali olduğu nisbette kudretli, korkunç bir hastalıktır.

Bu ekseri kadınların hiç olmazsa yarı ömrünü zehirler. Çocuklar sinemaya gitmiştir. Sizin işiniz henüz bitmiş, bir elinizde kahve, diğerinde gazete oturup şöyle bir kafa dinlendirmeği düşünmüşsünüzdür. Tam bu sırada yangın arabalarının caddeden geçtiğini, halkın koşuştuğunu duyarsınız.. Siz küçükken, bir sinema yanmıştır.. Birden elinizdeki kahve fincanı titremeye başlar: ya çocukların gittiği sinema tutuşmuşsa? Terinizden sokağa fırlarsınız. Halk, hakikaten sinema istikametinde koşmakta dır.. Sesiniz titriyerek:

"— Yangın nerede?" diye sorarsınız..

Kimisi duymaz, kimisi cevap vermez. Zaten yangının nerede olduğunu bilen yok ki! Sizin bacaklarınız titremektedir.. Nihayet birisi, bilen veya bilmiyen birisi:

"—• Filânca apartman yanıyormuş" der..

Yüreğinize bir su serpilir.. Eve döneceksiniz, fakat içinizdeki kurt, kurbanını kolay kolay bırakacak cinsten değildir. Durursunuz ve cevap veren adam geçtikten sonra, iki üç kişiye daha aynı suali sorar, kanaat getirmeye çalışırsınız..

Eve dönünce kahveniz soğumuştur, belki de ömrünüzden bir kaç ay kaybetmiş, yüzünüze bir kırış ilâve etmişsinizdir. Bunları fark etmezsiniz bile.. "Ne aksi hadise" diye düşünürsünüz..

Halbuki kabahat hadisede değil, sizin kafanızdadır. Hadiseler sizin düşüncelerinize daima birer bahane olacaktır.. Yangın korkusu geçecek, bu sefer çocuklar eve gecikecektir veya son dakikada çocuklardan birinin paltosuz gittiğini farkedeceksinizdir.

En ufak bir baş ağrısı için doktora koşarsınız da, sizi yiyip bitiren bu derde bir çare aramazsınız.. Halbuki onu yenmek elinizdedir.. Psikolog William James asrımızın en büyük keşfinin, insanın düşünce mekanizmasını değiştirerek hayatına yeni bir istikamet verebilme kabiliyeti olduğunu söylemektedir.. İnsan vücudu beden hareketlerine nasıl alışırsa, insan kafası da iyi veya fena düşünmeye alışır.. Bu bir ekzersiz meselesidir. Uğradığınız sukutu hayalleri düşünmeye kendinizi alıştırmayın; sıkıntı, korku ve endişeleri kafanızdan kovun. Bunun için en iyi çare, sıkıntılı bir şey hatırlar hatırlamaz zihninizi derhal başka bir düşünce ile meşgul etmek, meselâ yeni yapacağınız bir elbiseye biçim seçmek, odanın şeklini değiştirmeği tasarlamaktır.

Napolyonun yedi şeyi birden düşünebildiğini söylerler. Allahtan her kes Napolyon değildir ve iyi bir şey düşünürken insan ekseri, sıkıntısını unutur. Endişeli, evhamlı, korkak insanların cesaret verici sözleri ezberliyerek sık sık bunları tekrar etmeleri de çok faydalıda-..

Başımıza gelecek felâketler hiçbir zaman daha evvel, aklımıza gelenler değildir!

Zaman mefhumu

Jale CANDAN

Bütün gidenler ve görenler söylüyorlar: Amerikanla zaman para ile ölçülür, aman para kadar kıymetlidir. Bu, bana bir kaç ay evvel başımdan geçen bir hadiseyi hatırlattı: Vazife icabı Samsanda yaşıyan bir Amerikalı karı-koca ile tanışmıştım. Bir kaç gün Ankarada kalıp, Samsuna döneceklerdi. Mrs. Anne Kirk benimle Ulusa inip alış veriş yapmak istiyordu. Samsunda diktirdiği siyah bir elbisenin yakasına- konmak üzere yarım metre pembe ve yarım metre eflâtun şifona ihtiyacı olduğunu söyledi. Epeyce dolaşacağımızı tahmin ederek yola çıktım. Henüz Ulus meydanında idik. Yolumuzun üstündeki ilk dükkâna giriyorduk.. Tezgâhın üzerinde atılmış duran bir suru emprimeye yaklaşan Amerikalı arkadaşım, içinden bir tanesini işaret ederek "Ne kadar güzel" dedi.. Sarı zemin üzerine mavi çiçekli suni bir emprime idi.. Eline aldı, bir antuttu sonra "Bundan alacağım" dedi..

Elbise yapacak zannediyordum. Meğerse Samsundaki siyah elbisesine ganitür olarak almak istiyormuş.. Hemen kumaşı kestiril, çantasına attı ve pembe, eflâtun şifonu unuttu.. Beş dakikada alış verişini yapmıştı. Bir taksive atladı, oteline döndü..

Geçenlerde bana çocuk elbisesi için sarı poplin lâzım olmuştu.. Yenişehir dolaştım: aradığım sarı yotku. Ulusa indim gene tam aradığımı bulamadım. Samanpazarına kadar çıktım. Hiç bir şey almadan yorgun argın eve döndüm. Başım çatlıyordu. Bir öğleden sonrayı boşu boşuna geçirmiştim. Allahtan bir ümidim vardı: bir dükkâncı, haftaya yeni poplinler geleceğini söylemişti. Bekliyecektim.

Niyetim, size, Amerikalı arkadaş gibi yapalım demek değildir. Kendisi şimdi Amerikadadır. Aldığı kumaşı güle güle kullansın; ama doğrusu, Allah hakkı için, çirkindi! Ancak benim gibi de yapmayın.. Bir hafta sonra, yeni poplinlere bakmaya gittiğim zaman dükkâncı poplin yerine keten çıkardı ve ketenin poplinden daha güzel olduğunu iddia etti, sinirlendim. İki saat kadar dolaştım, sonra ilk girmiş olduğum dükkâna gittim beğenmediğim o ilk kumaşı aldım ve beğenmeğe başladım: "Zaman gitmiş, dâva bitmişti"

Moda

Türkiyede hazır elbisecilik

Bugün bütün dünyada hazır elbiseciliğe doğru bir meyil, günden güne artan bir rağbet görülmektedir. Memleketimizde de son senelerde, vitrinlerde fazlalaşan hazır bluzlar, etekler, hazır elbiseler bu ihtiyacın fazlalaştığını ve kadınlarımızın yorulmadan, ucuza mal olan, yakışan kıyafetler elde etmek hasretini duyduklarını göstermiştir. Ancak piyasadaki hazır elbiseler, ekseriya çalışmalar neticesinde, patron üzerinde incelemeler yapılarak elde edilen zevkli ve güzel "konfeksiyon" a gelince bu, her şeyden evvel mütehas-

Fazilet Akyıldırım

Kalıba göre insan

Hazır elbiseyle kırda

Amerikadan ibret alsak

sis elemana ihtiyaç gösteren bir şeydir.

İsmet Paşa Kız Enstitüsü bu ihtiyacı karşılamak üzere yeni bir şube, "hazır elbisecilik" şubesi açmaya karar vermiş ve mütehassıs elemanları yetiştirmek üzere, bir öğretmenini "Fazilet Akyıldırım" Amerikaya ihtisasa göndermişti. Şimdi Fazilet Akyıldırım yurda döndü. Beraberinde uzun bir rapor ve büyük bir ümit getiriyordu.

"— Gaye, diyordu, giyimine fazla zaman, fazla para, fazla yer ayıramayan, çalışan veya hayat meşgaleleri çok olan, sokakta görünen, yürüyen kısacası bir memleketin ekseriyetini teşkil eden kadına yardım etmektir.. Böylece, baktığımız zaman, sokakta tertemiz giyinmiş, şık kadınlar nazarı dikkatinizi celbedecektir. Bunu Türkiyede yapmak mümkündür."

Fazilet Akyıldırım Amerika seyahatinden evvel, Pariste bulunmuş ve Dior ile Fath terzihanelerinde çalışan elemanları yetiştirmekle maruf büyük atelyelerden birinde, ihtisasını yapmıştı. Kendisine Paris ve Amerikan terzihaneleri arasında kıyaslama yapması rica edilince gülerek şöyle diyor:

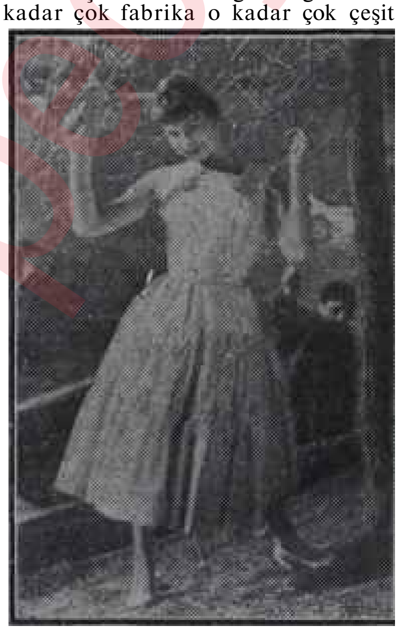
"— Bu, hemen hemen imkânsız. İkisi de bambaşka şeyler.. Pariste, biliyorsunuz, hep "sur mesure - ölçü üzerine" çalışırlar. Atölyelerde bir elbisenin muvaffak olabilmesi için, hiç bir fedakârlıktan kaçınılmaz. Desinatör modeli kâğıda çizer, mütehassıslar onu manken üzerinde tatbik ederler. Bundan sonra, beş attı, basan on kişilik bir heyet gelir, modeli tetkik ve tenkid ederler.. Model baştan bozulur, yeniden tatbik edilir. Zaman mevzuubahis değildir. Elbise istenilen şekle girinceye kadar, bu elbise üzerinde uğraşırlar..

Paris, dikişte iplik istikameti metodunu esas tutar.. Aynı modeli verev iplik, boy iplik veya en iplikle tatbik ettiğiniz zaman neticeler tamamiyle değişiktir. Bir elbisenin muhtelif kısımlarına en çok gidecek iplik istikametini tayin etmek bir ihtisas işidir ve böylece mecmualarda görüldüğü zaman çok şey ifade etmiyen bir model gözle görüldüğü zaman tamamiyle başka bir mahiyet, bir güzellik arzeder. İşte bütün bu incelikler, teferruatlar Parisin dünyaca meşhur modellerini yaratır. Şık kadınlar bu modelleri satın alır veya büyük ücretler mukabilinde tatbik ettirirler.. Böylece Paris modası daha ziyade zengin kadınlara hitap eder. Amerikaya gelince o, bu modayı, konfeksiyon'la halka, bütün kadınlara indirmiştir.. Sokakta herkes temiz, herkes iyi giyinmiştir. Amerikalı kadınların birer üniforma ile dolaştıkları da doğru değildir. O kadar çok fabrika o kadar çok çeşit vardır ki aynı elbiseyi giyen iki kadına rastlamak bile güçtür.

Zaman mefhumu

Amerikalının saniyesi kıymetlidir, ve Amerikada her şey zaman mefhumu esas tutularak yapılır. Bu ne kadar malûm bir şeyse de, bilhassa dikiş mevzuunda, onların nasıl çalıştıklarını anlamak için, evvelâ onların bu zaman anlayışını kavramak şarttır. Konfeksiyon almış yürümüştür ve hiç bir şey artık onu durduramaz.. Piyasaya cins cins, çeşit çeşit çok ucuz veya daha pahalı elbiseler süren fabrikalar da gayet çeşitlidir. Bazı fabrikalar, elbisenin parçalarını ayrı ayrı çıkarır, bu parçalar gider başka bir fabrikada birleşir. Bazı fabrikalar parçaları gene ayrı ayrı çıkarmakla beraber bu parçaların birleşmesi işi de, aynı fabrikanın bir başka atölyesinde yapılır. Böylece bu fabrikalarda çalışanlar bazen dikiş bile bilmezler. Meselâ benim kaldığım pansiyonun sahibi olan kadın 19 senedir etek büzgüsü yapıyordu. Bu onun artık bir ihtisası olmuştu. En son sistem çalışan fabrikalara gelince, bunlar top halindeki bir kumaşı tezgâhın bir başında kesmeğe başlarlar ve bir saat içinde kumaşın, tezgâhın öteki ucundan giyilmeğe hazır elbiseler halinde çıktığım görürsünüz.

Bu el çabukluğuna, bu aceleye bakarak baştan savma iş yapılıyor hissini duymak yanlış olur; çünkü, konfeksiyon işinde en mühim şey patron yapmaktır.. Patron hazırlıyan müteehassıslar ise bu işe icap eden bütün zamanı vermektedirler. Patron çalışmalarına verilen ehemmiyet, gösterilen titizlik şayanı hayrettir. Patronun en ufak pensi, bir yırtmaç

Hazır elbiseler

Ucuz ve rahat

uzun riyazi hesaplardan, uzun düşüncelerden sonra meydana çıkar. Fakat iş bu kadarla da kalmaz. Patron bitince, stüdyolarda tetkiklerden geçer, münakaşaları yapılır ve raporları hazırlanır.. Böylece her elbise üzerinde ayrı ayrı sarf edilecek zaman yalnız tek bir patron üzerinde sarfedilir.. Uzun çalışmalar neticesinde elde edilen bu kusursuz patron binlerce defa tekrar edilir. Amerikada her kadın ölçüsünü bilir. Bu ölçüler uzun senelerin tetkiki neticesinde elde edilmiştir. Konfeksiyon işinin yürümesi ve muvaffak olması da zaten herkesin ölçüsünü bilmesine bağlıdır. İşte gayemiz, memlekette, bu ölçü sistemini kurmaktır, ölçüsünü bilen kadın alacağı hazır elbisenin kendisine uyacağından emindir. Hattâ ölçüsünü bilen bir kadın, "sur mesure" elbise giyinse de, Amerikada bu ölçülerden istifade eder. Terzi evvelâ onun patronunu çıkarır, müşteri ya tek prova yaptırır, ya da provasız elbiseyi teslim alır. Fazla prova isteyen müşterinin terziye avuçlar dolusu para ödemesi icab eder; çünkü saniyeler para ile ölçülür, zaten müşterinin de provada kaybedecek vakti yoktur.. Amerikadan hristo teyelinden en marifetli ajura kadar her şey makine ile yapılır. Terziler ısmarlama elbiseleri 8 saatte, nihayet 16 saatte teslim ederler. Bizdeki gündelikçi terzilerin böyle ölçü ve patron esasına dayanarak çalıştıklarını düşünün; bu hem diken, hem de diktiren için ne büyük bir kolaylık olacaktır.

Tabii mektepte fabrikasyon halinde seri elbiseler yapmayı düşünmüyoruz. Bizim gayemiz mütehassıs eleman yetiştirmek, ölçü esasına dayanarak patron yapmaktır. Yapacağımız hazır elbiselere gelince, bunlar daha ziyade numune şeklinde olup mektebin bir köşesinde teşhir edilecektir.

Konfeksiyon işinin faydalarına ve Türkiyede tutunacağına inanıyorum. Senelerden beri "sur mesure" giyinmeğe alışmış olan kadınlarımız önce belki biraz tereddüt edeceklerdir. Ama çok geçmeden güzel hazır elbiselere alışacaklar ve hazır giyinirken bile şahsiyetlerini, kendi şevklerini kullanabileceklerini görecekler."

At Yarışları

Şıklık panayırı

Ankaranın ilkbahar at koşuları Gazi koşusu ile kapandı. Çok sıcak bir gündü; fakat son haftada, son defa şansını denemek isteyenler vakit öldürmeyi veya vakitten kazanmayı düşünenler, terziden yeni elbiselerini alanlar, bu sıcağı da göze almışlardı. Terziden yeni elbiselerini alanlar muhakkak ki, çok isabetli hareket etmişlerdi. Çünkü cidden şık cidden temiz giyinmiş pırıl pırıl hanımlar vardı ve Hipodromda bütün Ankara güzel bir gün yaşıyordu.

At yarışları
Moda meşheri

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar şeref tribününde görününce seyirciler büsbütün canlandılar..

Koşular başlayıncaya kadar halk da bir koşudur tutturdu.. Gişelere hücum edenler, atların dolaştığı meydana ilham almaya koşanlar, oturacak, serinliyecek bir yer arayanlar ve bir bardak soğuk bir şey içmek için yalvaranlar.. Fakat içecek soğuk şeyler bir iki saat içinde tükenivermişti.. Şık hanımlar yalpazelenmekten başka çare bulamıyorlardı.. Tam bu sırada, havada bir kara bulut dalgası görüldü. Hipodrom sineklerin hücumuna uğramıştı. İnatçı sineklerdi bunlar. Ne yapsanız gitmiyor ve yarışları seyretmeğe azmetmiş görünüyorlardı..

Koşu sahasında "Savaş III", "Çakırcalı", 'Bikini" alâkanın merkezi olmuştu. Biraz ötede ise, şık kadınlarımız... Birisi lâcivert ipekli bir redingot ve başına mini mini, mavi hasır bir şapka giyinmişti.. Bir başkasının bej rengi, açık yakalı, vücûda yapışık örgü elbisesi cidden hoştu.

Mum gibi oturan beyaz tayyörün sahibi bir genç kız ayağına yalnız topukları beyaz, olan incecik siyah ayakkabılar giyinmiş ve saçlarına çok şirin bir "at kuyruğu" yapmıştı. Durmuş, oturmuş. bir hanım, ise sarı kaplini iç açıcı elbisesi ile bir genç kız zarafetine bürünmüştü.

Fakat muhakkak ki en çok sükse yapanlar, tahminleri kuvvetli olanlardı. Bunlar yalnız sürpriz yapan biletleri almakla kalmamış en açık, en rahat, en serin tutan en yeni yazlık elbiselerini hışırtılı poplinlerini, çiçekli basmalarını, fistolu bluzlarını, geniş eteklerini giyinmişlerdi. Bunlar alkışlar arasında Gazi koşusu birinciliğini kazanan ve çiçek çelengi hakkeden "Bikini" yi en çok alkışlıyanlardı.

Çocuklar

Bu da pedagoji!

Yılmaz'ın gözleri korkuyla açıldı ve hiç çıkmıyacakmışcasına yatağına girdi, sıkı sıkı yorganına sarıldı. Arkasından öfkeli bir ses duyuldu:

"— Seni şimdi eskicilere veririm haa!"

Vakit epeyce ilerlemişti. Yılmaz yemeğini yiyeli çok olmasına rağmen bir türlü uyumak istemiyordu. Ricalar, yalvarmalar fayda etmedi. Birden annesinin aklına Ali Baba geldi. Hemen onu buldular. Getirdiler. Daha önce onun şöhretini duymuş olan çocuk da korkuyla derhal yatağa girdi ve biraz sonra mışıl mışıl uyumağa başladı.

Her gece bir kaç defa tekrarlanan hâdire İzmir'de cereyan etmektedir. Ali Baba sırtındaki torbasiyle bir garip görünüşlü adamdır ve Poligon mahallesinde oturmaktadır. Kazanç yolu da hiç işitilmiş, görülmüş bir yol değildir: Ali Baba çocukları korkutarak para kazanmaktadır! Sırtında torba ve ihtimal ki elinde asa ile, yemek yemeyen, uykusunu zamanında uyumayan, huysuzluk eden çocukları türlü usullerle korkutmakta ve uslu durmalarını temin etmektedir? Bu "hizmet" in mükâfatını da annelerden alıyor.

Yavaş yavaş "avara mu" muzla, diğer şarkılarımızla, çalışma tarzlarımızla, demokrasimizle, elhasıl topyekûn bir cemiyet olarak, garabetler diyarı haline gelmekteyiz.

Kadına Dair..

1900 senesinde, İngilterede garip bir hadise olmuş, Charles Towsend adında bir profesör münakaşa ilmi mevzulu dersini verirken kız talebelerin sınıfı terketmelerini istemiş ve şöyle demiş:

'— Kadınlara münakaşa etmesini öğretmek kadar abes bir şey tasavvur edemiyorum.. Onların hilkaten sahip oldukları bu melekeyi yok edemeyiz, edemeyiz ama üstelik de inkişaf ettirmek bilmem akıllılık mıdır?-"

Hikâyeyi nakleden yazar ilâve ediyor:

"— Ta profsör onlara bu ilmi öğretmiş de olsaydı, halimiz ne olurdu?"

Sosyete

Bir kadının hikâyesi

Zeki, şık, çok güzel bir genç kızdı.. iyi bir izdivaç yapmak, cemiyet hayatında parlamak, kendisinden bahsettirmek ve sosyeteye girmek gayesini taşıyordu.. Şansı yardım etti: eski Fransız Cumhurbaşkanının gelini olmuştu.. Her gün davetten davete koşuyor, en parlak toplantıların alâka merkezini teşkil ediyordu. Herkes onun sıklığından, güzelliğinden bahsediyordu. Kocası, gocukları, milleti ona âşıktı. Fakat elde ettiği bu muvaffakiyet Jacqueline Auriol'u tatmin etmez olmuştu. Ziyafetler, kokteyller, sosyete hayatı birden ona bomboş göründü. Büyük terzilere verdiği randevular seyrekleşti, daha ziyade çocukları ile meşgul oluyor, resim yapıyor, düşünüyor, ve bir şey bekliyordu. Bu beklediği şeyin ne olduğunu henüz kendisi de bilmiyordu.. Fakat bu öyle bir şey olacaktı ki ona yeniden yaşama arzusu, yeniden mücadele aşkı aşılıyacaktı..

Bir gece, gene bir resmî ziyafette, tesadüfen yanına düşen bir havacı Jaeaueline AurioPa beklediği şeyin ne olduğunu keşfettirdi. Nezaket icabı sorulan bir kaç sual ve verilen birkaç cevap bu genç kadının istikbalini tayin edecekti. Fransız Cumhurbaşkanının gelini ertesi gün uçuşlara başladı ve pilot olacağını söyledi.. Bu önce, güzel bir kadının kaprisi olarak karşılanmış, bir çok "espri" lere, şakalara hattâ ufak tefek dedikodulara sebebiyet vermişti.

Kazadan sonra
Kırılmayan azim.

Fakat gün geçtikçe, o monden toplantılarda daha az görünüyor, iyi bir pilot olmak için bütün şartlara riayet ediyordu., önce ufak tayyarelerle uçtu, akrobasi yaptı. Artık yalnız sosyete hayatını değil, evini bile ihmal ediyor, geceyi gündüze katarak çalışıyordu. Onun iyi bir tayyareci olabileceğine inananlar çoğaldı.. İşte tam bu sırada, bir kaza oldu... Yanındaki arkadaşı bu kazada ölmüştü. Jacqueline Auriol'a gelince, günlerce komada kaldı ve mucize kabilinden kurtuldu.. Yalnız bütün yüzü mahvolmuş, gözlerinden başka her şeyi ezilmiş, parçalanmıştı. Amerikaya gitti, en büyük operatörler onun yüzünü düzeltmeye çalıştılar. Senelerce hastahane hastahane dolaştı.. Yirmi üç tane yüz ameliyatı geçirdi. Eski güzelliğinden eser kalmamıştı. Fakat madem ki gözleri duruyordu o mesuttu.. Çektiği ıstıraplara büyük bir cesaretle katlandı ve uçuştan nefret edeceğini zannedenleri çok şaşırttı. Çünkü, normal hayata döner dönmez, ilk işi yeniden havalanmak olmuştu..

Geçen hafta, tecrübe pilotu olarak yeni bir rekor kıran Jacqueline Auriol "dünyanın en çabuk kadını" lâkabını kazanmıştır.

Herkes tecrübe pilotu olamaz.. Bunun için çok sıkı sıhhi muayenelerden geçmek, imtihan kazanmak icap eder. 11.000 metre irtifada saatta 1200 kilometere yaparak uçarken, bir an dalmak, tayyare ile beraber yok olmak demektir.. Jacqueline Auriol, var olduğunu ispat etti.

O büyük kazadan sonra Jaeaueline Auriol'un tekrar havalanarak 11 bin metre irtifada uçması, saatte 1200 kilometre yapması cesaretinin örnek bir delili ve semalara karşı sempatisinin ifadesini taşımaktadır. O, bütün cesaretini kazadan sonra çektiği ıstıraptan almıştı

Jacqueline Auriol
Dünyanın en süratli kadını

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Parası cebine sığmayan adam
Dostlar başına!

Amerikalı iki tabiat âlimi en ziyade Singapur sularında görülen bir yengeç ailesinin aşk hayatları üzerinde tetkiklerde bulunmak maksadiyle New Yorktan ayrılmışlardır. Alimlerden biri gazetecilere verdiği beyanatta tetkike tabi tutacakları yengeç ailesinin nevi şahsına münhasır bir aşk hayatına sahip olduğunu söylemiş ve bu yengeçlerin oldukça enteresan bir sevişme devresi geçirdiklerini sözlerine ilâve etmiştir. Âlimin bildirdiğine göre dişi ve erkek yengeç birbirlerinden hoşlandıklarını izhar için evvelemirde kıskaçlarını havaya kaldırmakta ve bu suretle resmen tanışmaktadırlar. Bu tanışma merasimini müteakip dişi yengeç müs takbel erkeği için bir çok dansözleri kıskandıracak kıvraklıkla aşk danslları yapmaktadır.

Singapur yengeçlerinin diğer bir hususiyeti de evlenmelerini müteakip birbirlerinden ayrılmamaları ve ölünceye kadar bir arada kalmalarıdır.
(A. P.)

-

Boston Üniversitesi profesörlerinden Doktor Edvin Prien, Birleşik Amerika Üroloji Cemiyeti kongresinde verdiği beyanatta aspirinin böbreklerde kalsiyum teressübatından hasıl olan taşların teşekkülünü durdurduğunu söylemiştir. Doktor Prien muayene edilen 19 hastadan 17 sinde günde 6 aspirin verildikten sonra yeni taşların teşekkülünü durdurmuş olduğunu ve mevcut taşların da büyümesine mani olunduğunu tasrih etmiştir. (New York Times)

Kedi yüksekten düştüğü zaman havada döner mi? Balina suyun altında işitir mi? İspinoz kuşu ötmeği ne zaman öğrenir.

İlgililerin çoktanberi meşgul oldukları bu üç sual Londrada projeksiyonlu bir konferansta mevzu teşkil etmiştir.

Bir kedinin düşerken alınmış bir filmi perdeye yavaş yavaş aksettirilerek düşüş safhaları tetkik edilmiştir. Kedinin bu esnada evvelâ başını ve ön ayaklarını, müteakiben vücudunu dikleştirdiği ve kuyduğunu süratle döndürdüğü, kuyruğunu hareket ettiremez hale geldiği zaman başını şiddetle sağa sola doğru salladığı tesbit edilmiştir. Ancak kedinin salladığı kuyruğundan fren mi, yoksa bir muvazene vasıtası olarak mı istifade ettiği anlaşılamamıştır. Balinaya gelince, Londradaki Milli Tarih Müzesinin mütehassısları tarafından gene bu konferansta verilen izahata göre balina denize daldığı zaman kulaklarının altında bulunan bir tazyik cihazı sayesinde işitmeğe devam edebilmektedir. İspinoz hakkındaki suale gelince konferansta konuşan bazı âlimler bu kuşun yumurtada iken ötmeği öğrendiği fikrini ileri sürmüşlerdir. Filhakika bu âlimlere göre yapılan bir çok tecrübeler yumurtadan yeni çıkan ve tecrid edilen bir ispinoz kuşunun cemiyet hayatında yaşayan diğer ispinozlar gibi öttüğünü göstermiştir. (A. P.)

•

El Diario gazetesinin neşrettiği bir habere göre Lapazın iki yüz elli kilometre doğusunda Bolivya şehrinde Sansimon üniversitesi binası silâhlı işçiler ve talebeler tarafından işgal edilmiş, bunun üzerine üniversite rektörü vazifesinden alınarak yerine Bolivyalı âlim Martin Kardenes getirilmiştir. Mamafih bu hareketler esnasında şiddet kullanılmasını icap ettirecek bir durum hasıl olmamıştır. Anlaşıldığına göre bu hadisede üniversitedeki komünist tahrik yuvalarını temizlemek ve üniversiteye daha geniş mânada muhtariyet temin etmek maksadını güden "Üniversiteliler ihtilâlleri" siyasi hareketi bahis mevzuudur. Bundan evvel aynı tarzda bir ayaklanma cenuptaki Oruro şehri üniversitesinde olmuş ve gene aynı şekilde idarecilerin değiştirilmesi ile bastırılmıştı. Bolivyada diğer üniversitelerin de istikbalde buna benzer hareketlere başvurmaları beklenmektedir. (The Newyorker)

-

Bütün New York polisi on beş yıldır bir türlü ele geçmeyen bir deliyi bulmak için seferber edilmiştir. Araştırmaları bizzat emniyet umum müdürü idare etmektedir.

Hadise şudur: 1940 dan beri New York'taki umumi mahallere ufak tefek bomba koyan, muhtelif kimselerin yaralanmasına sebep olan meşhur bir deli polise mektuplar yazarak, bundan böyle koyacağı bombalardaki patlayıcı madde miktarını arttıracağını bildirmiştir. Günlerden beri birbiri arkasına gelen bu mektuplar New York Polisim telâş ve heyecana düşürmüştür.

New York zabıtası, 1940 dan beri bir türlü ele geçmiyen ve bu defa ciddî tehlikeler teşkil etmeğe başlayan bu meçhul şahsı bulmak için umumi bir gayret sarfetmektedirler. Yazı mütehassısları adamın yazısından bunun Alman asıllı olduğunu tesbit edebilmişlerdir. (A. P.)

•

Kentucky Üniversitesi profesörlerinden doktor Ernst Jokl yazdığı bir makalede, orta yaştaki adamların gün geçtikçe hayatiyetlerim kaybettiklerinden ve bunun yaşadığımız asra has bir hastalık olduğundan bahsetmektedir.

Doktor makalesini bir zamanlar Amerika'da pek fazla bir şöhret yapmış olan bir pehlivanın resimleri ile süslemektedir. Bu fotoğraflardan birinde, pehlivan 28 yaşında iken göğüs adaleleri dolgun, pazuları kabarık olarak görülmekte, 63 yaşında çekilmiş olan resminde ise göğüs sönük ve göbek şiş olarak tecessüm etmektedir.

Profesör orta yaştaki adamların hayatiyetlerini kaybedişlerini bedeni hareketlerde bulunmayışlarına atfetmekte ve canlılığım kaybetmiyenler için bir takım misaller vermektedir...

Bu arada, 45 yaşında iken geçen olimpiyatlarda madalya almış olan Finlandiyalı koşucu Savolainemden, kendinden on beş yaş küçük bir tenisçiyi büyük farklarla yenmiştir.
(New York Times)

R A D Y O

Ankara

Hakikat söylendi

Hadise radyoevinin Türk Musikisi üstadlarından ve öğretmenlerinden Fahri Kopuz'un bir gazeteye verdiği beyanatın bir cümlesinden çıktı. Fahri Kopuz senelerdir radyoevinde bulunuyor, çalışıyor ve radyoevine yeni elemanlar kazandırmakta emsalleri arasında müstesna bir mevki işgal ediyordu.

Son günlerde gazetelerin radyo sayfaları bir yığın röportaj, bir yığın saçma söz ile dolu idi; yaz mevsimine girilmiş, havadis kıtlığı, hareket eksikliği başlamıştı. Fahri Kopuzun verdiği beyanatın birden alevlenmesi, şiddetlenmesi ve radyoevini bir hafta işgal eden bir mesele haline gelmesinin sebeplerinden başlıcalan da bunlardı.

Fahri Kopuş bir gazetenin muhabiri ile yaptığı röportajda şöyle bir cümle kullanmıştı:

"— Artık radyoda ciddi musiki, yerini caz müziği ve piyasa maskaralıklarına bırakmıştır.."

Ertesi günü diğer bir Ankara gazetesinde uzun bir yazı neşredildi. Tazı, heyeti umumiyesiyle Fahri Kopuz'un aleyhindeydi. Gazete, şiddetli bir lisanla Fahri Kopuz'a hücum ediyor, radyo mesullerinin beyanatlarını neşrediyor ve sualler tevcih ediyordu. Radyo müdürü hadisenin ilk anda şaşırtıcı darbesi ile karşı karşıya kalmıştı. Gazeteye bir şeyler söylemek icap ettiğine kani olduğu için bir beyanat verdi, "radyo içinde böyle hareket edilmemesi lâzım geldiği" nden dem vurdu ve ilâve etti:

"— Fahri Kopuz'a sormuşlar, böyle bir beyanda bulunmadım demiş. Radyo içinde caz ve piyasa maskaralıkları ne demektir? Tabiidir ki, böyle sözlere cevaz verilemez.."

Radyo müdürü - müdür de değil, vekili - idaresi altında bulunan ve beyanat verip türlü tefsirlere yol açan bir zatı makamına çağırıp hakikati sormamıştı ve Fahri Kopuz'un "bir arkadaşına söyledikleri" ni mesnet ittihaz ederek bir gazeteye hâdiseyi izah etmeğe çalışmıştı.

Program müdürü Naci Serez ise, gazeteyi bile okumamıştı; gazete muhabirinin verilen beyanatın mahiyeti hakkında fikrini sorması üzerine gazeteyi aldırdı ve okudu. Çok kızdı, caz musikisinin bugün dünya musikisindeki ehemmiyetli yerinden bahsetti, hattâ Rusya'nın bile cazı kabul etmek, sorunda kaldığım ileriye sürdü. Fahri Kopuz'un beyanatını "çirkin" buldu, işin içinden çıktı.

Bütün bunlar radyoevinin mesul şahsiyetlerinin ağzından çıkıyordu. Bu şahsiyetler beyanatın neşredildiği gün, okudukları dakikada meseleyi tahkik ve tesbit etmeden Fahri Kopuz'u mahkûm ediyorlar ve etrafındakilere Kopuz hakkında sert tedbirlerin alınacağından bahsediyorlardı. Bir tek cümlede "bugünkü radyoda caz ve piyasa maskaralıkları" ndan bahsedilmesi herkesi ayağa kaldırmağa yetiyordu.

Bir haber çıkarıldı, Fahri Kopuz'un işine bu beyanat dolayısiyle son verildi denildi, tahakkuk etmedi. Zafer gazetesi bir kaç gün sonra Fahri Kopuz'un methiyesini yapmağa başladı. Demek ki üst makam hâdiseyi ele almış, Fahri Kopuz'u sevdiği için, tuttuğu için veya yeni bir müdürün durumu kurtarmak için hâdisenin örtbas edilmesini uygun bulmuştu. Esasen radyo öteden beri hâdiselerin örtbas edildiği bir müesse se olarak şöhret bulmuştu.

Tekzip

Müdür İskender Ege, hâdiseyi kapatmak için Fahri Kopuz'u çağırdı ve bir tavzih ile meseleyi bitirmesini, böyle bir söz söylemediğini gazetelere bildirmesini istedi. Hattâ Naci Serez bile meseleyi büyümüş, gelişmiş bir hadise olmaktan çıkartmak için, düşünülen tertip gereğince bir tavzih yaptı ve bir gün evvel söylediklerini söylemediğini bildirdi. Radyoevinde bir hafta devam eden gürültülü, hâdise sona ermiş, kapanmış addettirilmek istenildi.

Fahri Kopuz'un söylediklerinde büyük bir hakikat payı vardı ve her saman radyoevi içinde söylediği bu fikirlerini bir gazeteciye söylemekle, meselenin üzerine bir kere de efkârı umumiye önünde parmak basmıştı.

Gürültü sona erince yavaş yavaş hakikatin ışığı ortaya çıkmağa başladı. Herkes, bilhassa radyoevinin mesullerinden bazıları - hepsi düşünemez - söylenen sözleri ve gösterilen tepkileri tetkike başlamıştı. Tutulan hal tarzı hakikatleri örtemez ve kapayamazdı.

Hakikaten radyo son zamanlarda bir başıboşluk içinde bulunuyordu ve programlar gelişi güzel hazırlanıyordu. Programlar, program yapılmak için değil muayyen saatleri doldurmak için tertipleniyor, programlarda Türk musikisi ile Batı musikisinin birbiri ile çatışmasına meydan vermemek suretiyle iki kısım arasındaki tefrikin rahatça yapıldığı iddia olunuyordu. Alaturka musikinin hemen arkasından, batı musikisi koymak ile dinleyiciyi her bakımdan tatmin yettiklerini zannedenler pek bol görünüyordu.

Büyük iddialar suya düşmüştü. Çünkü, bir zamanlar günün muhtelif saatlerine, iş saatine, istirahat saatine göre radyo programı tesbit etmek ve musikiyi ayarlamak iddiaları belirmişti. Hattâ Naci Serez bu iddiayı tahakkuk ettirmek için bazı faaliyetlere de girişmişti. Fakat sonradan bütün bunlar bırakıldı, üzerinde durulmadı. Saat 19 ile 22 arasında dinleyicinin dinlenmesi için bazı tertipler yapıldı, bazı yeni programlar ile radyoya eğlence havası verilmek istenirken sonradan rota değişti. Saat 20 den sonra kilise dualarını andıran ve yapılan ankette hiç bir müsbet rey almayan ağır Türk musikisi - adı tarihi - radyoya konulmağa başlanıldı. Sebep neydi? Niçin bu şekil hareket edilmeğe başlanılmıştı? Çünkü, evvelce de işaret ettiğimiz gibi, radyoevindeki "eskiler" ve "yeniler" arasındaki mücadele son zamanlarda "eskiler" in galebesi ile neticelenmiş, Ruşen Kam'lar, Suphi Ziya Özbekkan'lar program üzerinde istedikleri gibi müessir olmağa başlamışlardı. Bir yandan ağır Türk musikisinin mümessilleri kendilerini hissettiriyorlar, diğer yandan da Türk musikisinin bugünkü şekli diye, piyasa şarkıları her gün dinleyiciye

Program müdürü Naci Serez
Garba dönecekti..

verilmek isteniliyordu. Bazılarının kanaatine göre bunları da radyodan vermek lâzımdı, fakat bugünkü şekli ile bu kadar bol olmamak şartı ile!.

Bunlar radyoevinin Türk musikisi şubesini alakadar eden dertlerdi ve düzeltilmesi için hiç bir hareket, görülmüyordu. Hattâ o kadar ki, âdeta radyonun mesulleri bugünkü durumdan memnundular.

Fahri Kopuz batı musikisi üzerinde de söz söylerken gene bir hakikati ortaya çıkarmış ve bunu cesaretle söylemesini bilmişti. Batı musikisinin bugünkü şekli radyomu? yüzünü ağartacak mahiyette değildi. Hakikaten radyoda batı musikisi denilince, (dans musikisi göz önünde tutuluyordu. Hangi radyo mensubu iddia edebilirdi ki, batı musikisini hakiki anlamı ile büyük programlara koymak, ayrı programlar ile dinleyicilere vermek akıldan geçmiş ve tatbik mevkiine konulmuştur! Bugün devam edegelen büyük programlar bir dans orkestrası ile başlar, bir korkunç piyes ile devam eder ve gene bir dans orkestrasının yabancı teşekküllerini taklit etmeğe yeltenen gürültüleri ile sona erer. Radyo idarecileri bir yeni caz parçasının plâğını bulmak için günlerce adam koştururlar, fakat bir büyük virtüözün radyoda konser vermesi için türlü güçlükler çıkarılması işten bile değildir..

Bugün için yapılacak işlerden birisi, Naci Serez'in "sanat" olarak bütün dünyada rağbet gördüğünü söylediği caz musikisi ile dans musikisi arasındaki farkı ilgili şahsiyetlere, batı musikisi şerefine öğretmektir. Caz musikisi bir "sanat" ise, bütün dünyanın üzerinde durduğu ve dinlediği bir musiki ise, bu mahiyet ve gayesi ile ele almak, bu şekle göre bir ayarlama yapmak icap eder. Yoksa gelişi güzel, filmlerin ortaya koydukları bazı parçaları bir gün içinde defalarca çalmak ile radyoda caz musikisi verilmiş olmaz. Bu hareket sadece, piyasayı tatmin etmekten başka hiç bir neticeyi bize sağlamaz.

Caz musikisi hakkında radyodan halkımıza ne gibi bir bilgi bugüne kadar verilmiştir, verilmesi düşünülmüştür? Caz .musikisi denilince yaygın kitlenin aklına dans etmekten banka ne gelir ve gelecektir? Nihayet halk, kulağı olan her vatandaş, bilmediği sesleri bir gürültü olarak kabul ediyor; hele radyonun bütün programlarına gelişi güzel bu musiki serpiştirilirse o zaman Fahri Kopuz'un ortaya koyduğu hakikati benimsemekten başka bir şey yapmıyor.

Bu memlekette caz musikisi üzerinde çalışmış, bihakkın bu musikiye vakıf olan kimse yok mudur ? Vardır, fakat bu işten bihakkın anlıyacak birisinin iş başına getirilmesi yahut da radyo evinde vazifelendirilmesi mümkün olamaz. Çünkü radyoda müsbet iş değil, hisler mevcuttur. Bir isim buluruz, seneler ve seneler bu ismi iş başında tutarız, bütün işleri bu tek kişiye gördürürüz. Batı musikisinden anladığını kabul ettiğimiz için orkestra idare ettirir, hattâ şişire şişire dağ haline getirir, Türk batı musikisini temsil etmesi, hattâ musikinin beşiği sayılan memleketlerde konser vermesi, orkestra idare etmesi için harice göndeririz. Her şeyi bildiğini, her şeyi yapabileceğini iddia ve kabul eden bu insan, tabiatiyle radyoda tek şahıs, tek otorite olur ve caz musikisini de, klâsik musikiyi de birbirine sokar, karıştırır, tefrik edemez, neticede radyodan bir garip uğultudur, çıkar. Bu türlü hareketler gayet tabii bir başka neticeye gider, batı musikisinin sanatkârları arasında tefrikler başlar, bu işleri tedvire memur insanın anlayışsızlığı karşısında meseleler birbirini kovalar.

Kimseye kabahat bulmamalıyız. Hiç kimseyi doğruyu söyledi diyerek, meselenin içine girip anlamadıktan sonra, işten çıkarmak ile tehdit etmemeliyiz. Söylenen sözlerdeki hakikat payı büyük ise, bu sözleri söylemiş olanı elinden tutmalıyız, fikrini almalıyız.

Bir batılı zihniyet meseleleri kökünden halletmenin ilk şartıdır. Bu türlü hareket etmek ile iyi çalışmanın numunelerini verebiliriz. **Sindirme** politikası, hakikatleri kapatmak, göstermemek zihniyeti dünyanın hiç bir yerinde, hiç bir şekilde muvaffak olmamıştır.

M U S İ K İ

Opera

Malûma ilâm

Perdeler kapandı. Fakat, Devlet Tiyatrosunun şehrin dört bucağına dikilmiş reklam levhaları boş değil. Büyült bir gerçeği ifade eden bir ilân asılmış! Devlet Tiyatrolarının 1 Ekim günü açılacağını bildiriyor. Venedik perdelerini andıran mavi çizgiler üzerine yazılmış bu tebliğe bakıp da gülmemek, yahut candan bir "yok canım!" çekmemek mümkün değildir. Zira bu, Cumhuriyet Bayramının 29 Ekimde olduğunu, sokaklara afişler asarak ilân etmek gibi bir «eydir. Devlet Tiyatroları, perdelerini 18 Temmuzda veya 9 Aralıkta açmağa karar verseydi, bu muhakkak ki ilân edilmeğe değer bir şey olurdu. Fakat gelenekleşmiş bir tarihi bildirmek için afişler bastırmak, işgüzarlıktan başka nedir?

Devlet Tiyatrosundan beklenen, gelecek mevsim oynanacak eserlerin, gerek operaların ve gerek piyeslerin tam ve değişmez listesini ilân etmesiydi. Bunda zaten geç kalınmıştı. Geçen mevsimin başında, Umum müdür değişmesinin sebep olduğu herbile içinde, ciddi bir temaşa mü essesesinin en basta gelen vazifelerinden olan repertuar bildirme işi ihmal edilmiş ye bu da bir dereceye kadar hoş görülmüştü. Fakat, Devlet Tiyatrosu henüz istikrar bulmamış mıdır ki, evvelki yıl, Cevat Memduh Altar'ın umum müdürlüğü zamanında olduğu gibi, oynanacak eserlerin hiç olmazsa Haziran sonlarında ilânı bile mümkün olamadı?

Devlet Tiyatrosunun bu bakımdan da mesuliyetlerini idrak etmiş bir müessese olarak çalışmasını istemekte haklıyız. Zira, meselâ, Atlantiğin öbür ucundaki bir opera kumpanyasının, Metropolitan'ın, 1956 - 56 mevsiminde hangi eserleri oynayacağını üç ay önceden beri biliyorduk. 14 Kasım Pazartesi akşamı, Offenbach'ın "Hoffmann'ın Hikâyeleri" ile 71 inci mevsimine başlayacak olan Metropolitan, temsil edeceği 24 operayı, herbirini idare edecek şeflerin isimleriyle birlikte, çoktan ilân etmiş bulunuyor.

Bu 24 opera arasında üç tanesi, yeni dekor ve kostümlerle, yeniden sahneye konmuş olarak temsil edilecektir. Bunlar, Pierre Monteux'nün idare edeceği "Hoffmann'ın Hikâyeleri", ilk defa olarak Metropolitan'da bir vazife alan genç Amerikalı şef Thomas Schippers'in idare edeceği "Don Pasquale", ve Bruno Walter'in idare edeceği "Sihirli Flüt" tür.

Richard Strauss'un "Der Rosenkavalier", Puccini'nin "Tosca" ve Wagner'in "Parsifal", eski temsillerinden farklı rejilerle oynanacaktır.

Devlet Operasının 1955-56 mevsimi listesi ise henüz resmen meçhuldür. Şayia halinde, veya ihtimal kabilinden, bazı isimler veriliyor. Verdi'nin "Othello", Donizetti'nin "Don Pasquale", Giordano'nun "Andrea Chenier", Mozart'ın "Don Giovanni", Puccini'nin "II Tabarro", Meriotti'nin "Medium" ve Cari Orff'un "Die Kluge" sinin ilk defa oynanacağı, "Rigoletto" nun, "Hoffmann" in, "La Boheme" in, "Lucia" nın ve 'Maskeli Balo'nun tekrar edileceği söyleniyor.

Söylentilerin ne dereceye kadar doğru olduğunu kesin olarak anlıyabilmek için şimdilik sadece bekliyoruz.

Metropolitan'ın verdiği iyi örnekler bununla bitmiyor. Daima para sıkıntısından şikâyet eden bu kumpanya, her şeye rağmen, Amerika'nın diğer şehirlerinin de - opera, Amerika'da sadece New York'a has bir sanat olmamakla beraber - bu sanattan istifadesini sağlamak için turneye çıkmış, 11 eyaletin 16 şehrinde, 14 operayı 58 defa temsil etmiştir.

Bundan başka, Metropolitan'ın umum müdürü Rudolf Bing de gelecek mevsim bir konferans turnesine çıkacak, Amerikanın muhtelif şehirlerindeki üniversitelerde opera hakkında konuşacaktır.

Sanatkârlar

Cortot temize çıktı

Günümüzün en çok hürmet gören sanatkârlarından biri muhakkak ki Fransız piyanisti Alfred Cortot'dur. Ancak Cortot'nun musiki şöhreti yanında, başka bir şöhreti daha vardır. İkinci Dünya Harbi esnasında Nazilerle işbirliği etmesi.. Sanatla siyaseti ayıranlar, Cortot'nun bu tarafıyla ancak geçici olarak ilgilenirler. Fakat Fransa gibi Nazi işgalinin en ağır dertlerini çekmiş bir memleketin musiki teşekkülleri, bu tefriki yapamamaktadırlar.

Pierre Monteux

80 yaşındaki genç

Nitekim Fransız musikişinaslar Sendikası, Cortot'nun konserlerini veto etmişti Piyanist ise, bu tavrın, iftira ve itibarını zedeleme derecesine vardığım iddia ederek sendika aleyhine dava açmıştı.

Geçenlerde, davanın neticesi alındı. Mahkeme, piyanistin tazminat talebini kabul etti. Cortot'nun ismi böylece temize çıktı; aleyhindeki iddialar silindi ve sanatkâr, Fransız orkestralariyle çalmak serbestliğini kazandı.

80 yaşında bir genç

Orkestra şefi Pierre Monteme, 80 inci doğum yıldönümünü kutlamak için geçenlerde Boston'da tertiplenen bir toplantıda, vaktiyle altı yıl müddetle şefliğini yapmış olduğu orkestrayı, Boston Senfoni Orkestrasını tekrar idare etti. Program tamamen Beethoven'in musikisine tahsis edilmişti. Ancak, asıl yıldönümü merasimi, Beethoven'lerden sonra başladı. Montaux, yanında orkestranın bugünkü şefi Charles Münch olduğu halde, tekrar sahnede göründü. Nutuk'lar söylendi. Sonra, Monteux'ye hediyeler verildi. Başkan Eisenhower'den Maestro Toscanini'ye kadar pek çok kimse, doğum gününde posbıyıkla orkestra şefini unutmamıştı.

Asıl manalı hediyeler, biraz sonra ortaya çıktı. Monteux'nün iki bestekâr dostu, Darius Milhaud ile Igor Stravinski, sanatkârın doğum gününü kutlamak için birer parça bestelemişlerdi. Charles' Münch, orkestranın başına geçti ve önce Milhaud'nun 'Dostane Düşünce" adlı yaylı sazlar için yazılmış parçasını, sonra da Stravinski'nin "Tebrik Prelüdü" nü çaldırdı.

Stravinski'nin prelüdü, yer yer şiddetli davul darbeleriyle, bestekârın tarihi "Bahar Ayini" ni andırıyordu. Bundan kısk sene kadar önce "Bahar Âyini" Fransa'da ilk defa icra edildiği zaman dinleyiciler galeyana gelmişler, Stravinski'nin taraf tarlariyle aleyhtarları arasında kavgalar çıkmış, bilâhare muazzam bir şöhrete ulaşan bu eser. o zaman bestekârı şiddetli bir asabi buhrana uğratmıştı. Eserin hadise yaratan ilk icrasını idare eden Pierre Monteux olmuştu. Stravinski'nin "Tebrik prelüdü", daimî bir hareket içinde cerey an eden, fakat kesin bir bitişe varmayan bir eserdi. Bu bakımdan da, Monteux'nün sanat hayatının sembolü oluyordu.

Bu toplantıdan sonra bir gazeteci şunları yazıyordu:

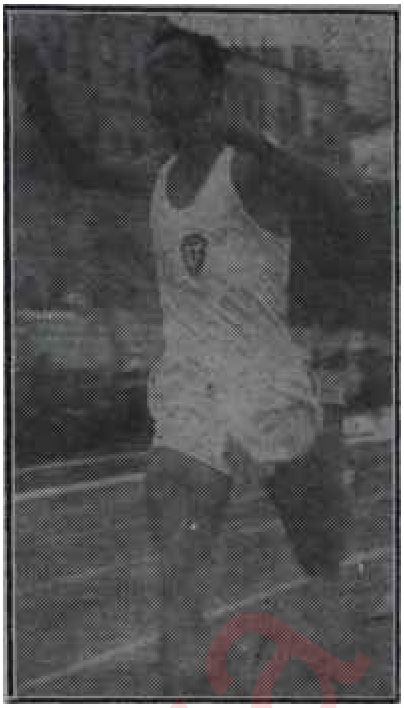
"Pierre Monteux, bugünün musikisinin en genç ruhlarından biridir. Dolayısiyle ondan 80 yaşında bir delikanlı diye bahsedebiliriz."

S P O R

Atletizm

3 atletin başarısı

Geride bıraktığımız hafta içinde dünya spor efkârının nazarları Avrupanın iki büyük şehrine çevrilmişti. Bunlardan bir tanesi beynelmilel atletizm müsabakalarının yapıldığı Belgrad, diğeri ise Avrupa basketbol şampiyonasının yapıldığı Peştedir. Fakat hemen ilâve edelim ki Belgrad müsabakaları Peşteye nisbetle daha fazla alâka çekici idi. Avrupanın sayılı bütün atletlerinin iştirak ettiği bu müsabakalara bizden üç atlet katıldı: Abdullah Kökpınar, Ekrem Koçak ve Cahit Önel. Davet edilmiş olan bir atlet daha vardı. O da geçen ay içerisinde 1,97 ile Türkiye yüksek atlama rekorunu kıran Erdal Akkandı. Fakat Erdal hasta olduğu için bu müsabakalara katılamadı. Müsabakaların yapıldığı 17 Haziran Cuma günü akşamı ajanslar üç atletimizin de Belgradda büyük muvaffakiyetler elde ettiğinden bahsediyordu. Doğrusu istenirse haber memnuniyet uyandırmakla beraber biraz da yadırgandı. Çünkü; bugüne kadar çok şey söylenmiş ve yazılmış olmasına rağmen atletizm sporunda maalesef mevcut hatalardan kurtulunamamış ve bu spor lâyık olduğu istikameti bulamamıştır. Daha evvel Avrupada yapılan bütün beynelmilel müsabakalara atletlerimizi göndermiştik. Seyahate çıkılırken her sefer kafile başkanları: "bu müsabakalara atletlerimize görgü ve bilgi kazandırmak için iştirak ediyoruz. Büyük iddialarımız yoktur" şeklinde beyanatlar vermişlerdi. Nitekim aradan geçen zaman zarfında iddiamızın olmadığı hakikaten ortaya çıkıyor ve ilk turlarda eleniyorduk. Bu seneler senesi böyle devam etti. İşin garibi bu iddiasız turistik seyahatlerden gençlerimiz bilgi ve görgü bakımından da faydalanmamıştı. O halde bunca yaldızlı söz netice itibariyle kuru bir lâf olmaktan ileri gitmedi, denebilir. Fakat bu sefer üç atlet Belgradda hakikaten yüzümüzü güldürecek neticeler elde etmişlerdi. 5000 metrede son senelerde büyük bir kabiliyet olduğunu ortaya koyan Abdullah Kökpınar, Çek lokomotifi Zatopek'i geride bırakarak Alman ve Yugoslav atletinin peşi sıra üçüncü olmuştur. Abdullah 5000 metrelik mesafeyi 14 dakika 27 saniyede katederek yeni bir Türkiye rekoru kırmıştır. Abdullahtan sonra ikinci başarıyı Cahit önel 1500 metrede 3,49 6/10 luk derecesi ile elde etmiştir. Cahit bu koşuda altıncı olmuştur. Ama yaptığı derece yem bir Türkiye rekoruydu. Aynı koşunun birincisi Macar atleti ise 3,42,2/10 la yeni bir Avrupa rekoru tesis etmiştir. 800 metrede 1,52, 1/10 ile üçüncülüğü kazanan Ekrem Koçak'ın derecesi bir rekor olmamakla beraber pek de küçümsenecek neviden değil. Yukarda işaret ettiğimle

Cahit Önel

Günün adamı olamadı

gibi eğer bu müsabakalara Erdal Akkan da iştirak etmiş olsaydı, bunca senedir takım halinde bir şey yapamayıp ve eli boş dönmüş olanların başaramadığını bu dört atlet pek âlâ yapacaktı.

Atletizm Federasyonu

Atletizm Federasyonunun kurulmuş olması öyle tahmin edilirdi

Ekrem Koçak

İyi derece

ki bu sporda kısa zamanda büyük faydalar sağlıyacak ve yeni hamlelere vesile teşkil edecektir. Tek bir şahsın senelerce inhisarında kalan bu spor böylece en azından sekiz ehliyet sahibi şahsa taksim edilecek, arada fikir çatlamaları olacak ve bunun neticesinde de en makul olan yola gidilecektir. Atletizm federasyonu son defa yaptığı bir toplantıda bazı mühim kararlar almıştır. Meselâ lâkaydisi görülen bir atlete karşı ceza verilme yoluna gidilmesi...

Evet yukarıda da izah ettiğimiz gibi çok munis ve son derece iyi bir insan olan fakat tek başına federasyon yükünü sırtında taşıyan Naili Moran'ın bilhassa bu cephesi hakikaten zayıf denecek derecededir. Mizaç itibariyle kimseyi kırmamak istemesi bu işin otoritesini maalesef sarsmaktadır. Federasyon işi bu cepheden ele alınca yani otorite ve disipline ehemmiyet verince, meselâ bir Emin Doybak çıkıp da müsabaka günü milli bir temasta yorgunluğunu öne süremiyecektir.

Baraj ayı

16 ve 25 Temmuz tarihlerinde Barcelonada yapılacak olan Akdeniz Olimpiyatları müsabakasına katılacak olan atletlerimiz için federasyon bir baraj ayı kurmuştur. Bu ay içerisinde muhtelif branşlarda tespit edilmiş olan dereceleri aşan atletler olimpiyatlara katılmak hakkına sahip olacaktır. (Federasyon bu müsabakalara altı atletle iştirak etmek kararındadır. Ancak barajı aşan atletlerin sayısı bu yekûnun üzerine çıkacak olursa o takdirde bu gençleri kendi bölgeleri masraflarını ödeyerek Barcelona gönderecektir.

Basketbol

Avrupa şampiyonası

Peşte şehrinin sakinleri hürriyete kavuşmanın sevinci ile bir taraftan gece gündüz eğlenmekte ve diğer taraftan, da Avrupa Basketbol şampiyonasının yapıldığı "NEP" açık hava stadına akın etmektedirler. Evet; Peşte şehri, geride bıraktığımız haftalar içerisinde hem siyasî ve hem de sportif hâdiselere sahne olmuştur. Muhtelif Avrupa milletlerinin iştirak ettiği bu müsabakaların şampiyonu henüz şu satırları yazdığımız sıralarda belli değildir. Karşılaşmalar *gün* geçtikçe hararetli bir safhaya girmiş ve sporla alâkalı şahısların şans tanımış oldukları milletler, hiç umulmadık zamanlarda, umulmadık rakiplere mağlûp olmuşlardır. Bu itibarla netice hakkında hiç kimse kati bir şey söylemek selâhiyetine sahip değildir. Son defa 19 Haziran Pazar akşamı İngiltere ile yaptığımız karşılaşmayı 72-54 kazanarak gerek sportif oyunlar federasyonu başkanı Faik Gökay'ın ve gerekse de Antrenör Samim Göreç'in ihtimal dahilinde gördükleri bir dereceyi almış bulunuyoruz. Hem de kendi ifadeleri ile kötü bir ihtimal...

Her iki şahısın da alacağımız neticeyi bu kadar kati kestirmeleri ih-

timali hesabı iyi bildiklerini gösterir. Fakat AKİS bundan evvel de bu mevzu üzerinde durmuş kuru kuruya kehanette bulunmanın bir kıymeti olmadığını belirtmişti. Şimdi ayni şeyi söylüyor vs diyoruz ki. 11 incilik basketbol sporunda Avrupa klasmanında lâyık olduğumuz bir mevki değildir. Efkârı umumiyeyi evvelden hazırlamak, netice bundan başka olamazdı demek bu işin mesuliyetini sırtlarına alanları kurtarmaya kâfi gelmez. Madem ki bu netice bizim için evvelden bilinmekteydi o halde italyan milli takımının antrenörlüğünü yapan N. Gregorun da dediği gibi niçin derme çatma bir hazırlıkla müsabakalara katilindi. İşte üzerinde durulmaya değer nokta budur. Bakalım evvelce beyanatta bulunanlar ve yaldızlı lâf söyleyenler bunu nasıl izah edecekler.

Futbolcularımız Milli maça hazırlanıyor
Ve Karagümrük'ü yendik!

Futbol

Milli maç

Hafızalarını şöyle bir yoklayanlar "A ve B" milli takım davasının hemen her milli maçtan evvel ortaya atıldığını hatırlamakta güçlük çekmezler. Bu, Orhan Şeref Apak Federasyonu zamanında da böyleydi. Ulvi Yenal zamanında da böyleydi, Simdi federasyon başkam Hasan Polattır, durum gene böyle... Demek ki bu dava, bugünün dâvası değildir. Bunun bir mazisi vardır. Ve o mazide en az üç sene evveline gelip dayanır. O günden bu tarafa bunu milli bir haysiyet mevzuu haline sokanlar ve müdafaalarını bu zaviyeden hararetle yapanlar netice itibariyle federasyonların yıkılmasına amil olabilmişler, fakat arzuladıkları davayı hâl yoluna sokamamışlardı. Ayni şey bugün de söylendiğine göre aksini düşünmek yersiz ve manasızdır. Bize karşı büyüklük iddiasında bulunan - Futbol sporunda - Fransızlar ve talyanlardır. Nedense iki millet bizimle "A" takımlarıyla karşılaşmak arzusunu taşımıyorlar. Her fırsatta. idarecileri bizim idarecilerimizi bir ayak oyununa düşürüyor ve protokolu imza ettiriyorlar. Fakat 26 Haziranda Triyestede yapacağımız karşılaşmada böyle bir kayıt yoktur. Dikkat ediyoruz şu günlerde bütün İtalyan matbuatı çıkacak olan takımın "B" takım olduğunu yazmaktadırlar. Tesbit ettikleri elemanların isimleri henüz bize kadar gelmemiş olduğu için sözlerindeki samimiyetin derecesi hakkında bir fikrimiz yok. Zaten ne şekilde ve tertipte çıkarlarsa çıksınlar burası bizim için mühim değildir. Mevcut protokolu ihlâl etmeleri üzerinde en fazla hassasiyetle durmak istenilen mevzudur. Eğer gazetelerin yazdığı gibi İtalyan federasyonu "B" namı ile çıkacak olurlarsa burada federasyonumuza düşen vazife ya müsabakaya iştirak etmemek yahut da bizim takımımızı da "B" namı ile İtalyanlara çıkarmak olmalıdır. Bu behemehal üzerinde durulması lâzım gelen bir noktadır. Yanlış bir hareket kendini büyük gören rakip karşısında masa başında da mağlûbiyeti kabul etmek olur.

Millî takım namzetleri - Altay
Ne takım, ne takım!..

Namzetler Altay maçı

Bir müddetten beri Modada kampta bulunan millî takım namzetleri *geçen,* hafta Cumartesi günü İzmirin Altay takımı ile bir antreman maçı yaptı. Mevcut elemanların hepsinin denendiği bu karşılaşmada Triyeste yolcuları maalesef kendilerinden bekleneni veremediler. Oyunun. 70 dakikası berabere bitti. Hele bir ara mağlûp duruma düşüşleri bilhassa "L" tribününde oturan spor otoritelerinin dudak bükmesine vesile teşkil etti. Neticeden 10-15 dakikaya kadar hiç kimse memnun değildi. Buna rağmen namzetler gene de sahadan 4-1 galip ayrıldılar.

İtiraf etmek lâzımdır ki namzet takım Altay karşısındaki oyunu ile Triyesteden iyi bir netice elde edemez. İster "A" ister "B" takımı ile çıksınlar rakiplerimiz karşısında, Altay karşısındaki oyunu oynayacak olursak netice farklı olarak aleyhimize tecelli edecektir. — N. 8.

INTERNATIONAL HARVESTER

Ömür boyunca aylık gelir
ÖMÜR BOYUNCA AYLIK GELİR
ÖMÜR BOYUNCA AYLIK GELİR
ömür boyunca aylık gelir
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI
ömür boyunca aylık gelir
Ömür boyunca aylık gelir

Yüksek Tansiyonun İSTİKBALİNİZİ TEHLİKEYE Düşürmesi İcap etmez.

Senelik muayeneler, doktorunuza yüksek tansiyonu vaktinde tesbit etmek imkânı[illegible] verir, o zaman [illegible] olur.

Doktorunuzla birlikte, yüksek tansiyonun hayatınızın düzenini bozmasına mani olabilirsiniz.

10 Yaşında veya daha yaşlı iseniz tansiyonunuzu muayyen fasılalarla kontrol ettirin. Yüksek tansiyon ekseriya orta veya daha ileri yaşlarda görülür ve senelik muayeneler bunun başlangıçta anlaşılmasını mümkün kılar. Zaman zaman baş ağrısı, baş dönmesi, nefes darlığı, yorgunluk duyuyorsanız doktorunuza gitmeyi ihmal etmeyin! Bütün bu haller Yüksek tansiyonun işaretleridir, fakat diğer sebeplerden de ileri gelebilirler. Asıl sebebin ne olduğunu ancak Doktorunuz bilebilir, yalnız o, hakiki rahatsızlığınızı anlayabilecek imkânlara sahiptir, ve lâzım olan tedaviyi tatbik edebilir.

Doktorunuz Tansiyonuzun Yüksek olduğunu Gördüğü takdirde – neler YAPMAMANIZI ve neler YAPABİLECEĞİNİZİ size söyleyecektir. Umumiyetle tavsiye edeceği şey «mutedil bir hayat sürmektir.» Aşırı yemek, aşırı bedeni faaliyet üzüntü ve asab gerginliği yüksek tansiyonu daha da yükseltir. Size, «daha sakin» bir hayat sürmenizi tavsiye ettiği takdirde, ona uyun. Unutmayın ki, tavsiyelerini ihmal ederseniz, yüksek tansiyon, kalpte, böbreklerde, damarlar ve beyninizde ciddi arızalar tevlid edebilir.
Kendisiyle iş birliği yaptığınız takdirde, Doktorunuz, bunlardan sizi koruyabilir.

Doktorunuza yardım ettiğiniz ta[kdirde] – bir çok faydalı ve müsm[ir] [netice]lere sahip olabilirsiniz. İlaçlar [...]çekler ve cerrahi hakkında bilgiler[...] [...]sında doktorunuz, yüksek tansiyonu[...] [...]mek ve ihtilâtlarile mücadelede ço[k] [...]ler başaracak vaziyettedir. Kendis[ine] de yardım ediniz. İşinizde kendini [yor]madan çalışmayı, istirahat etmey[i] [...]nınız. Ruhi heyecanlardan kabil [...] kadar kaçınınız. Makul bir şekild[e] [...]nız, muntazam ekzersizler yapınız [...] uyuyunuz. Durumunuzu merak etm[eyiniz]. Makul bir şekilde hareket ederseniz [yük]sek tansiyonunuza rağmen uzun, [...] ve cazip bir hayat sürebilirsiniz.